

UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a církevního práva

Josef Hovád

Oděvní zvyklosti Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2019

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem
přitom uvedené informační zdroje.

Ve Svitavách dne 16. dubna 2019

Josef Hovád

Na tomto místě bych velmi rád vyjádřil své poděkování všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomáhali k napsání této diplomové práce. Děkuji vedoucí práce PhDr. Jitce Jonové, Th.D.

Mé velké poděkování náleží paní doktorce MUDr. Marii Holubové za věnovaný čas, cenné poznámky a veškerou trpělivost při procházení, korekci a směřování mé diplomové práce. Děkuji také P. Mgr. Václavu Dolákovi za veškeré projevené úsilí, které mi bylo velkým povzbuzením. Vděčné díky P. Mgr. Janu Šimoníkovi za poskytnutí literatury, zvláště cizojazyčné. P. ThDr. Radovanu Hradilovi za mnohé konzultace a pomoc. P. ThLic. Janu Szkanderovi za překlad z polštiny v jednotlivých kapitolách. Panu Mgr. Pavlu Černuškoví, Ph.D. za překlad anotace do latinského jazyka a Ing. Lukáši Mockovi, Ph.D. za překlad anotace do angličtiny. Především děkuji Mgr. Janu Slepíčkoví za provedení korektury práce. Nemohu opomenout ani poděkování seminaristovi Petru Hyánkovi. Svůj osobní vděk a obdiv bych rád vyjádřil také velkému a svatému papeži Benediktu XVI.

Velký dík náleží mým rodičům a všem ostatním, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli a přispěli k tomu, že mohla být tato práce dokončena.

Diplomová práce vznikla i díky projektu IGA_CMTF_2017_02 "Ekumenický rozměr liturgických a kanonicko-právních norem v kontextu církevních dějin", čímž chci poděkovat za udělený grant a podporu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Nástin života Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.	4
Střípky ze života Josepha Ratzingera týkající se odívání	7
Dětství.....	7
Mládí a kněžství	8
Arcibiskup a kardinál	8
Papež.....	9
Emeritní papež.....	9
2. Preciosa - pontifikálie.....	10
Prsten.....	10
Biskupský prsten Josepha Ratzingera	12
Papežský prsten Benedikta XVI.	13
Prsten emeritního papeže.....	14
Pektorál	15
Pektorál biskupa	15
Pektorál papeže.....	16
Pektorál emeritního papeže	17
Berla - Ferula.....	17
Biskupská berla Josepha Razingera.....	20
Ferula Benedikta XVI.....	20
3. Textilní pontifikálie	23
Mitra.....	23
Mitry předchůdců	25
Vlastní mitry Benedikta XVI.....	28
Pallium	30
Pallia arcibiskupa Josepha Ratzingera.....	33
Starokřesťanské pallium papeže Benedikta XVI.....	33
Papežské pallium mezi vývojem a kontinuitou	35
4. Paramenta	36
Kasule.....	37
Kasule předchůdců	40
Vlastní kasule Benedikta XVI.	41

Fanon.....	44
Fanon a papež Benedikt XVI.	46
Mozzeta.....	47
Mozzety Benedikta XVI.....	48
5. Mimoliturgické oděvy Benedikta XVI.....	49
Pokrývky hlavy	49
Tiára.....	49
Camauro	52
Capello romano	54
Tabarro	55
Papežské punčochy	55
Papežská obuv	56
6. Oděv emeritního papeže	59
Závěr	60
Anotace	62
Annotation	63
Summarium.....	64
Seznam zkratk	65
Seznam pramenů a literatury	66
Internetové zdroje:	69
Seznam příloh	73
Seznam internetových odkazů obrázkové přílohy	74

Úvod

*"Na fotografiích z mládí najdeme kněze s odhodlaným výrazem nebo vědce s koncentrovaným a mírně skeptickým pohledem, z něhož je těžké odhadnout, jaký úsudek bude vysloven nebo jaká nálada se za ním skrývá. V Josephu Ratzingerovi je sebevědomí a skromnost zároveň."*¹

Tento muž se 19. dubna 2005 ve večerních hodinách stal papežem. Pro svůj úřad si zvolil jméno Benedikt XVI. Byl nástupcem Jana Pavla II. a jeho pontifikát trval do roku 2013 téměř 8 let.

Viděl jsem tohoto papeže zblízka a jeho úsměv vidím dodnes. Bylo to ve Staré Boleslavi při jeho apoštolské návštěvě České republiky v září 2009. Zaujal mě svoji nesmělostí a tichostí v úřadu někoho, kdo vede církve. Začal jsem se o něho zajímat a mohu se zcela ztotožnit s větou, kterou o něm řekl německý novinář Petr Seewald: *"Čím více jsem se jím zaobíral, o to víc mi imponovala jeho suverenita, vášnivý zájem, jeho odvaha kráčet s nemoderními myšlenkami proti proudu."*²

Podruhé jsem se s ním setkal osobně v roce 2015 po jeho odstoupení z Petrova úřadu a to na konzistoři v Římě, kde jsem mu mohl podat ruku a říci pár slov.

Osobnost tohoto papeže mi je velmi blízká pro svou teologickou kultivovanost. Jeho teologii označil kardinál Joachim Meisner za *"křesťálově čistou a průhlednou."*³ Tento skromný a moudrý papež⁴ je pro mě bezesporu v mnoha ohledech vzorem. Především v jeho lásce k církvi a v poukazování na Toho, který si ho do čela své církve povolal.

To je důvod proč jsem si zvolil toto téma mé diplomové práce. Oděv obecně má velkou výpovědní hodnotu. Benedikt XVI. v homilii Zeleného čtvrtku ukázal na symboliku parament, když řekl, že obléci se do liturgického roucha je vnější gesto, které má vyjádřit vnitřní událost. A dále: *„To, že stojíme u oltáře v liturgickém rouchu, má pro ostatní zviditelňovat, že tu jsme 'v osobě někoho jiného'."*⁵

¹ MURŮŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 8.

² SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 12.

³ BENEDIKT XVI. *Drahí bratia knazi*, Gorazd n. f., Kňažský seminár sv. Gorazda, Nitra, 2017, s. 5

⁴ *"Když je někdo skromný a moudrý, tak potom má i odvahu udělat i veliké věci."* Řekl litoměřický biskup Mons. Jan Baxant v jednom ze svých rozhovorů po podání demise Svatého otce. Dostupné z: http://www.christnet.eu/zpravy/24980/rezignaci_papeze_povazuji_predstavitele_cirkve_za_prekvapivou.url [online]. [cit. 2018-04-14].

⁵ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7550> [online]. [cit. 2018-04-17].

Metoda této práce je analytická. Je založena na popisu některých oděvních prvků Josepha Ratzingera potažmo Benedikta XVI. Konkrétně z pontifikálií - *precios* se jedná o prsten, pektorál a berlu resp. ferulu. Popisují je na časové ose v období Josepha Ratzingera jako biskupa, poté jako papeže Benedikta XVI. a nakonec jako emeritního papeže. Dále z textilních pontifikálií se jedná o popis pallia, fanonu a mozzety. V závěru popisují mimoliturgické oděvy.

U těchto parament, pontifikálií a mimoliturgických oděvů, které Joseph Ratzinger potažmo Benedikt XVI. nosil, hledám symboliku. Dále zmiňuji některá jejich historická fakta, protože pro liturgické slavení a veřejné vystupování, je pro Benedikta XVI. příznačný důraz na kontinuitu s minulostí.

Dále se zabývám kasulí a mitrou. Analyzuji jejich četnost užívání s ohledem na použití při hlavních liturgických slavnostech. Dohledal jsem jednotlivě všechny mitry/kasule, které papež Benedikt použil během celého pontifikátu. K nejčastěji používaným mitrám/kasulím jsem se snažil zjistit bližší informace. Rozdělil jsem je na mitry/kasule předchůdců a jeho vlastní. U kasulí jsem dále zohlednil jejich liturgické barvy a jejich barokní či gotický střih.

Diplomová práce se dělí do šesti kapitol. V první kapitole je nástin života Josepha Ratzingera - potažmo Benedikta XVI. a některé postřehy z jeho života, které se týkají tématu diplomové práce. Druhá kapitola se věnuje biskupským a papežským insigniím. Má název *Preciosa*. Jedná se zde o rybářský prsten, pektorál, ferulu či pastýřskou berlu. Kapitola třetí hovoří o textilních pontifikáliích, konkrétně rozebírám mitru a pallium. Čtvrtá kapitola seznamuje s paramenty výhradně určenými pro liturgii. Rozsah této diplomové práce mi nedovoluje věnovat se více všem paramentům, proto jsem z ornátu vybral kasule a zmiňuji ještě fanon a mozzetu. Pátá kapitola se věnuje mimoliturgickým oděvům, mezi které zařazuji papežskou obuv, papežské punčochy, tabarro a neliturgické pokrývky hlavy, které dále rozdělují na camauro a capello romano. Je zde zmíněna taktéž papežská tiára, i když ji Benedikt veřejně nikdy nepoužil a přesto, že je tiára spíše pontifikálie. Poslední kapitola se krátce věnuje oděvu emeritního papeže.

V jednotlivých kapitolách lze najít definici daného oděvu či předmětu, dále pohled historický, poznámky o symbolice, ale nechybí i ryze praktické poznámky zmiňující firmy, které pro papeže šily nebo jeho obuvníka.

Při psaní své diplomové práce jsem čerpal z české i zahraniční literatury zabývající se touto tematikou. Z českých zdrojů rozpracovává téma církevního odívání

Radek Martinek a v zahraničí jsem vycházel především z oficiálních vyjádření papežského ceremoniáře Mons. Guida Mariniho. Dále hojně psaly o způsobu oblékání tehdy "nového papeže" různé zpravodaje. Velkou pomocí mi také byly dostupné fotografie či internetové stránky zvláště krejčovských dílen, které pro papeže šily nebo šijí dodnes.

Užitečnost mé práce vidím v tom, že napomáhá hlubšímu proniknutí do teologického významu odívání papeže Benedikta XVI., jenž vede k pochopení některých změn v této oblasti, které papež zavedl. Neboť pontifikát papeže Benedikta XVI. poznamenaly z liturgického hlediska i spory o výklad vizuálních symbolů, které při slavnostních bohoslužbách používal.⁶

Seznámením se blíže s okolnostmi Benediktova odívání, pochopením některých souvislostí například historických, proniknutím do symbolických významů, se může předejít chybným hodnocením papeže Benedikta jako člověka zavádějícího předkoncilní zvyky nebo falešným interpretacím jeho oblékání.

⁶ Srov. MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 94.

1. Nástin života Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Joseph Ratzinger se narodil 16. dubna 1927 na Bílou sobotu jako poslední ze tří dětí Josephu a Marii Ratzingerovým.⁷ Jeho otec byl povoláním četník a matka kuchařka.⁸ Joseph měl starší sestru Marii a staršího bratra Georga. Sestra Marie zůstala svobodná a do své smrti roku 1991 se starala svým bratrům o domácnost. Bratr Georg (*1924) vstoupil zároveň s Josephem do semináře a 29. června 1951 byli kardinálem Michaellem von Faulhaberem vysvěceni společně na kněze.⁹

Joseph již jako student, coby premiant třídy, prahl po poznání a byl "odkojený" progresivním myšlením nejlepších teologů své doby. Studoval díla Augustina, Kierkegaardova či Newmana. Tento nadaný žák skládal básně v řeckých hexametrech a poslouchal Mozarta.

V roce 1953 Joseph Ratzinger úspěšně složil disertaci *Lidstvo a dům Boží v Augustinově učení o církvi*.

O čtyři roky později se ocitl na úplném dně své začínající akademické kariéry v souvislosti s ponižující kritikou v době habilitace. I přes obtíže se v roce 1957 ve Freisingu habilitoval prací o svatém Bonaventurovi.¹⁰

V roce 1958 získal profesuru. Chlapecky vypadající profesor z malé vesničky se brzy stal hvězdou na teologickém nebi.¹¹ "Byl to nejmladší profesor teologie na světě, pokládáný za teologicky zázračné dítě; dostával nabídky od renomovaných vysokých škol."¹² Hans Maier (*1931) publicista, politik a posléze bavorský ministr vzpomínal na Ratzingera jako na chlapce "se zvonivým hlasem a fistulí, který se postavil k řečnickému pultu, celou posluchárnu a všechny posluchače vtáhl do svých myšlenek."¹³ Přednáškové sály, kde přednášel mladý Ratzinger, praskaly ve švech. Poznámky z hodin se tisícinásobně přepisovaly ručně.¹⁴ Když Ratzinger přednášel, nezabýval se povrchními tématy, ale provokoval studenty takovými otázkami jako: Existuje Bůh?

⁷ Dostupné z: <http://forum24.cz/benedikt-xvi-nadany-student-zbeh-z-wehrmachtu-vyznamny-teolog-slavi-devadesatku/> [online]. [cit. 2018-04-24].

⁸ Srov. RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005, s. 5.

⁹ Srov. BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017, s. 75–76.

¹⁰ Srov. MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 51.

¹¹ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 13.

¹² RATZINGER, Georg. *Můj bratr papež*. Portál, s. r. o., Praha: Portál, 2012, s. 196.

¹³ Srov. *Tamtéž*, s. 48.

¹⁴ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 13.

A jestliže ano, co to znamená pro člověka?¹⁵ "Bylo zřetelné, že víra pro něho není závažím, které táhne k zemi, ale něčím, co dává křídla. Co studenty fascinovalo na tomto spíše ostýchavém člověku s tichým hlasem, který při přednášení rád hleděl do stropu a neklidně rozhazoval rukama? Byl to způsob, jakým formuloval myšlenky, a styl, jakým vedl semináře. Byl neotřelý a neobvyklý. Biblické texty četl a komentoval s osobním zaujetím."¹⁶ Pozornost vzbuzoval jeho svěží jazyk a tvořivý přístup k evangeliu s autenticitou jeho výuky. Mezi studenty byl velmi oblíbený. Zatímco se jiní profesori rádi doptávali na věci, v nichž měl student mezery a co se nenaučil, on s nimi rozvíjel témata, která znali, aby šli více do hloubky samotného problému. Byl mezi nimi oblíben také proto, že se za své studenty při obhajobách pral jako lev.¹⁷ Svě studenty také hostil na večeri ve svém bytě, kde večer diskutovali nad teologickými otázkami, zatímco sestra Marie připravila něco k jídlu. Pravidelně s nimi také jezdil na exkurze k teologům, se kterými vedli diskuze a kladli jim otázky.¹⁸ Jako profesor byl zároveň univerzitním kaplanem¹⁹, který rozuměl mladým a vracel jim elán a radost z víry. Se svými studenty se stýká dodnes, coby emeritní papež.

Ve svých třiceti pěti letech jako iniciátor koncilu přinášel podměty, které podle vděčného Jana XXIII. nemohl nikdo jiný vyjádřit lépe, než on. Ve čtyřiceti jedna letech jeho Úvod do křesťanství nadchl v Krakově kardinála Wojtylu a v Paříži Akademii etických a politických věd, jejíž členem se posléze stal.²⁰ Jeho akademická kariéra však nadobro skončila v roce 1977.

V tomto roce 22. března byl Pavlem VI. jmenován do biskupského úřadu a posléze kardinálem. Kreace proběhla 27. července 1977 na konzistoři v Římě. Obdržel baziliku Santa Maria Consolatrice al Tiburtino. Ratzinger si zvolil heslo z 3. listu Janova "*Cooperatores veritatis*"²¹ Téma pravdy a pravdivost křesťanské víry byly po celý život v jeho centru zájmu.²² 24. listopadu 1981 jmenoval papež Jan Pavel II. Ratzingera prefektem Kongregace pro nauku víry. V únoru 1982 se rozloučil s věřícími

¹⁵ Srov. MURŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. Benedikt XVI. most mezi břehy, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 52.

¹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 52.

¹⁷ Dostupné z: <http://vit-machalek.blogger.cz/Novodoba-teologie/Kde-je-Ratzinger-tam-je-veselo-aneb-Joseph-Ratzinger-jako-oblibeny-profesor-v-letech-sedesatych> [online]. [cit. 2018-04-24].

¹⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 79.

¹⁹ V době od roku 1955 - 1959. In: SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 96.

²⁰ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 14.

²¹ Srov. BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017, s. 117.

²² Srov. RATZINGER, Joseph, *Pravda, hodnoty a moc*. Praha: CDK, 1996.; BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

své diecéze a natrvalo odjel z Mnichova do Věčného města.²³ V té době mu bylo padesát čtyři let. Posléze se stal předsedou Papežské biblické komise a Mezinárodní teologické komise. V letech 1986–1992 předsedal komisi, která měla sestavit nový Katechismus katolické církve. V roce 1998 byl jmenován místoděkanem kardinálského kolegia a roku 2002 se stal děkanem.²⁴ *"Od roku 2000 byl čestným členem Papežské akademie věd, členem Rady Státního sekretariátu pro mezinárodní vztahy, členem Kongregace pro východní církve, pro bohoslužbu a svátosti, pro biskupy, pro evangelizaci mezi národy, pro katolickou výchovu, pro klérus a svatořečení; členem Papežské rady pro jednotu křesťanů a pro kulturu; členem papežských komisí pro Latinskou Ameriku, komise Ecclesia Dei, komise pro správný výklad Kodexu kanonického práva a komise pro revizi Kodexu kanonického práva východních církví."*²⁵ Při této vytíženosti podal Svatému otci třikrát žádost o uvolnění z funkce. Žádost mu byla pokaždé zamítnuta. Papež si byl vědom jeho teologického nadání a jiných zdatností. *"Hovoří devíti jazyky. Umí dokonale francouzsky, velmi dobře italsky, latinsky, ovládá klasickou řečtinu i její novodobou podobu. Umí docela dobře anglicky, hebrejsky a obstojně rozumí španělsky i portugalsky. Mluví tak lehce a jednoduše, že posluchače ani nenapadne, jakému podstatnému a hlubokému sdělení naslouchá."*²⁶

Tři dny po svých sedmdesátých osmých narozeninách, druhý den konkláve, 19. dubna 2005, byl zvolen 265. nástupcem apoštola Petra.²⁷ Stal se papežem po svém dlouholetém příteli Janu Pavlu II. Jeho první slova věřícím na Svatopetrském náměstí zněla: *"Po velkém papeži Janu Pavlu II. zvolili páni kardinálové mě obyčejného a pokorného dělníka na vinici Páně. Pán pracuje s nedostatečnými nástroji."*²⁸ Papežem byl téměř 8 let.

28. února 2013 ve 20 hodin dobrovolně abdikoval na svatopetrský stolec a uchýlil se do ústraní letního sídla papežů v Castel Gandolfu a následně do kláštera

²³ Srov. RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005, s. 105.

²⁴ Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/5893-kdo-je-joseph-ratzinger-benedikt-xvi-.aspx> [online]. [cit. 2018-04-24].

²⁵ Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/benedikt-xvi/> [online]. [cit. 2018-04-10].

²⁶ Srov. MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 8.

²⁷ Při papežské volbě byl jedním ze čtrnácti dosud žijících kardinálů jmenovaných Pavlem VI. Z nich byli pouze tři kardinálové kreováni z rukou Pavla VI., kteří nedosáhli 80 let a mohli být voliteli. Patřil k nim Ratzinger, druhý byl William Wakefield kard. Baum, který zemřel roku 2015 ve Washingtonu, D. C. ve věku 88 let a třetím byl Jaime Lachica kardinál Sin, který se však na konkláve vzhledem ke svému zdravotnímu stavu dostavit nemohl.

²⁸ Dostupné z: CENTOFANTI, Sergio. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7618> [online]. 2005 [cit. 2018-10-14].

Mater Ecclesiae jako emeritní papež. Říká o sobě, že je nadále "*prostým poutníkem*"²⁹, který je "*na pouti k domovu.*" Ve svém dopise pro redakci italského deníku *Il Corriere della Sera* píše: "*tato poslední část pozemské cesty je někdy obtížná, ale je pro mne velkým požehnáním, že jsem obklopen láskou a dobrotou, kterou jsem si ani nedokázal představit*".³⁰

Strípky ze života Josepha Ratzingera týkající se odívání

Styl oblékání Josepha Ratzingera během života nebyl nijak výjimečný a viditelně se neodlišoval od běžné praxe. V této kapitole jsem zaznamenal několik momentů, které se jeho odívání týkaly.

Dětství

Již v útlém dětství malého Josepha vidíme první stopy toho, co se později stává náplní jeho života. Zcela pro něj platilo, že "*nedílnou součástí života dětí byl i náboženský život a účast na bohoslužbách.*"³¹ A tak "*spontánní dětská hra inspirovaná napodobováním autorit našla i v bohoslužebném konání své místo*"³² již v jeho sedmi letech. Úplně první zmínka související s liturgickým odíváním spadá do jeho čtyř let.

Obdiv kardinálova roucha ve čtyřech letech

Když byly Josephovi čtyři roky, zavítal do Tittmoningu kardinál Michael Faulhaber z Mnichova. Přijel udělovat biřmování a při té příležitosti navštívil také mateřskou školku, kde se setkal s malým Josephem Ratzingerem. Joseph se tehdy poznal "*s kardinálem impozantního zjevu, s kriticky zdviženým obočím a výraznými ústy. Byl zahalen do purpuru a velký nejen postavou, ale také svými neoblomnými postoji vůči nacismu.*"³³ Joseph byl fascinován červeným rouchem natolik, že toho dne navždy

²⁹ Dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/ocakavame/benedikt-xvi-od-osmi-hodin-jsem-prostym-poutnikem/> [online]. [cit. 2018-04-09].

³⁰ Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180208benedikt-xvi-jsem-na-pouti-k-domovu> [online]. [cit. 2018-04-09].

³¹ MARTINEK, Radek. *Textil v muzeu. Hra na mši aneb dětské hračky s církevní tematikou z přelomu 19. a 20. století*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 17.

³² Srov. *Tamtéž*, s. 17.

³³ MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 22.

zavrhnul své první přání stát se natěračem a prohlásil: "*Já chci být také kardinálem!*"³⁴ O čtyřicet šest let později se skutečně stal arcibiskupem Mnichova a Freisingu a o pár měsíců později byl jmenován kardinálem.

Vánoční přání v sedmi letech

V jednom ze svých přání Ježíškovi, napsal malý Joseph, že by si přál mimo jiné "*misálek a zelené mešní roucho*"³⁵. Již jako emeritní papež přiznal, že si v dětství hrál na kněze a účast na liturgii byla pro něj tajemným světem a obrovským zážitkem.³⁶ Skutečnost, že si hrál na kněze však není ničím výjimečným, protože hra na mši a hračky s církevní tematikou byly na přelomu 19. a 20. století běžné. Zmenšené repliky bohoslužebných předmětů, které umožňovaly napodobit roli kněze hrou, patřily dokonce ke katechetickým pomůckám.³⁷

Mládí a kněžství

Na akademické půdě jako mladý kněz a profesor přednášel nejčastěji v kravatě a saku. *Jako profesor oblékaný do saka a kravaty byl považován za radikálního reformátora a modernistického teologa ve stylu svého přítele Hanse Künga.*³⁸

Arcibiskup a kardinál

V tomto období svůj přístup ke stavovskému odívání kriticky revidoval a začal důsledně dodržovat nošení kněžské košile, kolárku či kleriky s cingulem, pelerínou a pektorálem. Později po Římě chodíval v černé klerice, na hlavě baret a v ruce černou aktovku.³⁹ Jako prefekt kongregace pro nauku víry či děkan kolegia kardinálů se rád pohyboval po archívu nebo veřejně v černé klerice s pektorálem na hrudníku svěšeným,

³⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 22.

³⁵ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 56.

³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 56.

³⁷ Srov. MARTINEK, Radek. *Textil v muzeu. Hra na mši aneb dětské hračky s církevní tematikou z přelomu 19. a 20. století*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 17 - 19.

³⁸ Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/5072-tradicni-mse-benedikt-xvi-a-triumf-traditionalistu.aspx> [online]. [cit. 2018-04-09].

³⁹ MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 9.

jako v něm chodí nyní, coby emeritní papež.⁴⁰ "*Hřebínek míval vždy zastrčený v kapse a dbal na úpravu svého účesu.*"⁴¹ Svým vzhledem působil vždy spíše jako nenápadný a skromný pán.

Papež

Navzdory svému stáří se těšil skvělému zdraví a vypadal vždy elegantně. *Již několik týdnů po konkláve údajně vyměnil krejčího, jehož rodina pracovala pro papeže od roku 1793, protože musel svou první audienci absolvovat v příliš krátké klerice.*"⁴²

Když se emeritního papeže na výměnu krejčího Gamarelliho ihned po konkláve zeptal Peter Seewald ve své knize *Poslední rozhovory*, Benedikt reagoval: "*Ne, to není pravda. Od začátku jsem chodil do krejčovství Euroklero, ale i ke Gamarellimu. Bez Gamarelliho to zkrátka nejde.*"⁴³

Emeritní papež

Jako emeritní papež prozradil ze svého soukromí úsměvný detail související s požadavky oblékání, který se týkal manžetových knoflíčků. Svěřil se: "*Měl jsem s nimi velké problémy. Natolik mě rozzlobily, až jsem si pomyslel, že jejich vynálezce by bylo třeba hodit do očištcových plamenů.*"⁴⁴ Ke slavnostnímu ustrojení pontifika totiž patří pod kleriku bílá košile s dlouhým rukávem opatřená manžetovými knoflíčky.

Tyto střípky napříč životem Josepha Ratzingera spoluvytvářejí pohled na jeho oděvní zvyklosti, kterými se v této práci zabývám. Ukazují již v dětství předzvěst Ratzingerovy celoživotní lásky k liturgii. Připomínají, že později kladl důraz na oděv v souvislosti s vědomím vážnosti biskupského úřadu. Dále zachycují eleganci, která tvoří u tohoto muže přirozený prvek v přístupu k odívání, ale i sympatickou skutečnost lidské dimenze jeho vztahu k tomuto tématu, která je vidět na posledním vybraném citátu emeritního papeže.

⁴⁰ Dostupné z: <http://bookofheaven.com/the-cause/his-holiness-benedict-xvi-and-luisa-piccarreta/> [online]. [cit. 2018-04-09].

⁴¹ MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 9.

⁴² Srov. *Tamtéž*, s. 9.

⁴³ SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 177.

⁴⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 177.

2. Preciosa - pontifikálie

Preciosa jsou drahocenné předměty, skvosty, klenoty.⁴⁵ Můžeme je rozdělit na předměty určené ke slavení (*vasa sacra*) spojené s liturgií a předměty určené k jinému užívání (*vasa non sacra*) spojené s úřadem. "Pontifikálie je soubor liturgických insignií biskupa nebo opata."⁴⁶ Z pontifikálií se v této kapitole zabývám prstenem a pektorálem. Z dalších insignií se věnuji biskupské berle a papežské ferule, která si za posledních padesát let prošla velkou změnou.

Preciosa v sobě nesou výmluvnou symboliku, která člověku pomáhá sdělit nesdělitelné.⁴⁷ Pojí se s liturgickými rituály. Již od počátku vývoje lidské společnosti patří prožívání rituálů k neodmyslitelné potřebě lidí. Rituály jako takové jsou pro člověka důležité i proto, že mají terapeutický vliv a přispívají k utváření společenské organizace či kultury. Symbolika předmětů, spojených s liturgickými rituály či úřadem vyšších duchovních, je významná pro zprostředkování křesťanského mystéria.⁴⁸

Prsten

Prsten nikde nekončí a nikde nezačíná. Jeho uzavřenost tedy naznačuje, že je symbolem vazby k nějaké osobě či nějakému poslání.⁴⁹

Biskupský prsten je výrazem zasnoubení s Kristem a symbolizuje spojení biskupa s jeho diecézí jako věrnost pastýře svému stádu. Od 9. století byl předáván společně s biskupskou berlou při biskupském svěcení.⁵⁰ "Jako výraz zasnoubení s Kristem je doložen od 13. století."⁵¹

Prsten papeže, viditelné hlavy katolické církve, prvního z apoštolů a nástupce apoštola Petra, je nazýván prsten rybářský, protože Petr, než byl osloven Kristem a stal se jeho učedníkem, byl povoláním rybář. Prsten se tedy nazývá podle povolání prvního

⁴⁵ Dostupné z: <http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=preci%C3%B3za> [online]. [cit. 2018-10-18].

⁴⁶ MARTINEK, R. - OPPELTOVÁ, J. a kol., *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů. Archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 296.

⁴⁷ Srov. MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 85.

⁴⁸ Srov. *Tamtéž* s. 85.

⁴⁹ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

⁵⁰ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 388–389.

⁵¹ Srov. *Tamtéž*, s. 389.

papeže a podle Kristových slov: "*Staňte se rybáři lidí.*"⁵² Symbolizuje duchovní pouto ke Kristu a svěřenému stádcí a rovněž autoritu papeže nad univerzální církví.

Prsten rybářův (lat. *Anulus piscatoris*) se v církvi používá od 7. století. Od druhého tisíciletí se praxe užívání prstenu stala běžnou. Prsten je vyrobený nejčastěji ze zlata či jiného ušlechtilého materiálu. K jeho podmínkám provedení či výzdobě neexistují žádné předepsané instrukce. V minulosti však byly prsteny jako šperk zdobeny vzácnými drahokamy: rubíny, safíry, smaragdy, ametysty nebo perlami. Prsteny mnohých papežů byly pro svou uměleckou a historickou hodnotou klasifikovány jako skvosty s nevyčísitelnou hodnotou.⁵³

Nový pontifik dostává od italských zlatníků několik návrhů na prsten. Zpravidla je na nich zobrazena vousatá postava apoštola Petra s klíči. První z klíčů připomíná duchovní autoritu papeže na zemi a druhý symbolizuje moc na nebi.⁵⁴

Papež přijímá prsten spolu s palliem při zahajovací inaugurační mši. Dle předpisů mu ho předává děkan kolegia kardinálů. Vnímání papežského prstenu se v průběhu posledních let značně posunulo a předání rybářského prstenu s palliem při uvedení papeže do úřadu nahrazuje dřívější korunovaci.⁵⁵ Je však třeba poznamenat, že nový papež má dosud možnost sám rozhodnout zda chce, či nikoliv být korunovaný tiárou.

Papež nosí rybářský prsten na prsteníčku pravé ruky po celý den včetně mše svaté. Sundává jej až před spaním.⁵⁶ Po úmrtí papeže či po jeho rezignaci má být prsten neprodleně zničen. Protokol Vatikánu uvádí, že "*všechny předměty spojené s ministerium petrinum musí být neprodleně po úmrtí papeže zničeny*".⁵⁷ Rituál zničení prstenu má své předpisy. Je k němu určena speciálně navržená hůl či stříbrné kladívko. Musíme zmínit, že nařízení o destrukci prstenu není tak úplně platné, jelikož mnoho rybářských prstenů je pro svou uměleckou a historickou hodnotu uloženo ve Vatikánském muzeu. Jsou také případy, kdy nástupce nosil rybářský prsten po svém

⁵² Marek 1, 17.

⁵³ Můžeme zmínit tři prsteny. Prsten, který v roce 1775 darovala princezna Marie Klotylda Francouzská při příležitosti svého sňatku Piu VI. Je na něm zobrazen profil zmíněného pontifika vykládaný 25 diamanty. Dále prsten Pia IX. vyrobený z 24 karátového zlata, který papež obdržel od anglické královny Viktorie. Na obroučce je akvamarín a zlatem vsazené papežské insignie, tiára a Petrovy klíče. Třetí prsten nese velký ametyst a okolo 18 perel. Patřil kardinálu Donatu Sbarettimu, který zemřel v roce 1939 a prsten odkázal papeži Piu XII. In COLLINS, Michael, *Vatikán, Papežské šperky, jehlice, prsteny a spony*, Knižní Klub, Praha, 2009, s. 282.

⁵⁴ Dostupné z: http://vatican.com/articles/popes/the_popes_ring-a79 [online]. [cit. 2017-10-10].

⁵⁵ Tato proměna nastala v roce 1978 za papeže Jana Pavla I.

⁵⁶ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

⁵⁷ Dostupné z: http://vatican.com/articles/popes/the_popes_ring-a79 [online]. [cit. 2017-10-10].

předchůdci. Stalo se tak naposledy v případě nynějšího papeže Františka, který ve vybrané dny liturgických slavností, nosí dle vlastního uvážení rybářský prsten papeže Pavla VI., který měl na jednom ze zasedání II. vatikánského koncilu v roce 1963.⁵⁸

V souvislosti s papežským prstenem je možné zmínit ještě jeden starodávný zvyk. Do 19. století byla rybářským prstenem pečetěna k potvrzení pravosti jak soukromá papežská korespondence, tak papežské dokumenty, aby se předešlo vzniku případného falzifikátu.⁵⁹

Biskupský prsten Josepha Ratzingera

Za svého episkopátu obdržel Joseph Ratzinger pět biskupských prstenů. Prsten s eucharistickým symbolem dostal od svého bratra Georga. Tento šperk tvoří oválný ametyst vsazený do zlata. Do ametystu je vyrýsován obraz pelikána - eucharistický symbol.⁶⁰

V roce 1977 obdržel kardinálský prsten od papeže Pavla VI. Tento šperk při své návštěvě Německa v roce 2006 daroval Panně Marii v Alltöttingu,⁶¹ když jako papež přijel do této nejnavštěvovanější mariánské svatyně Bavorska⁶² - Alltöttingu⁶³. Ukázal tak svůj vztah k místu, které je kolébkou jeho velké mariánské úcty od útlého dětství.⁶⁴

Tři prsteny obdržel kardinál Ratzinger od Jana Pavla II. Jeden z nich dostal během výročí velkého jubilea roku 2000. Také tyto prsteny se již jako emeritní papež

⁵⁸ Dostupné z:

<https://www.google.cz/search?q=anulus+piscatoris+di+papa+francesco&tbm=isch&tbas=0&source=Int&sa=X&ved=0ahUKEwipvY-eidLeAhUsPewKHVsIDrsQpwUIIA&biw=1536&bih=754&dpr=1.25#imgrc=8C2buKYLZOIDM>: [online]. [cit. 2018-11-13].

⁵⁹ Srov. COLLINS, Michael, *Vatikán, Papežské šperky, jehlice, prsteny a spony*, Knižní Klub, Praha, 2009, s. 282.

⁶⁰ Dostupné z: <http://museodiffusobrescia.org/artworks/monumento-a-papa-paolo-vi/> [online]. [cit. 2018-04-23].

⁶¹ Černá soška Panny Marie pochází z roku 1330. Je umístěna v "Gnadenkapelle", kde je tato milostiplná soška uctívána. Černá se nazývá proto, že kouřem svíček a kadidla po staletí zčernala. Poblíž je umístěna stříbrná urna se srdcem všech bavorských králů. Místo je také známo dvěma zjeveními v roce 1489. Ročně místo navštíví milion poutníků. Dostupné z: <https://zenit.org/articles/pope-gives-his-cardinal-s-ring-to-mary-at-altoetting/> [online]. [cit. 2017-10-24].

⁶² Po Benediktu XVI. je nazvaná cyklistická stezka, tzv. "Der Benediktweg", která vede přes údolí Salzach a řeku Inn. Místo, kde rodina Ratzingerova bydlela v období Josefova dětství. Je dlouhá 248 km.

⁶³ Toto místo navštívil již Jan Pavel II. v roce 1980 doprovázen mnichovským arcibiskupem Josephem Ratzingerem.

⁶⁴ Srov. "Mám veliké štěstí, že jsem se narodil v blízkosti Altöttingu. Velkou milostí bylo, že od raného dětství jsem s mými rodiči a sourozenci zde chodil na společné poutě. Tyto chvíle patří mezi mé nejkrásnější vzpomínky na dětství." Z předmluvy k městskému průvodci Altöttingu. Dostupné z: <http://www.altoetting.de/cms/papst-benedikt-xvi-1.phml> [online]. [cit. 2017-10-24].

rozhodl darovat. Poslal je 11. července 2017 na svátek sv. Benedikta z Nursie⁶⁵ do Wadowic, místa narození Jana Pavla II. Zde jsou nyní prsteny uchovávány a vystaveny. Toto gesto darování prstenů, které ukazuje jeho velkorysost a vztah k Janu Pavlu II., potvrdil přáním, aby "*tyto dary potěšily návštěvníky muzea a posílily jejich lásku ke sv. Janu Pavlu II. a vyjevily velikost a dobrotu jeho předchůdce.*"⁶⁶

Papežský prsten Benedikta XVI.

V případě papežského prstenu pro Benedikta XVI. byl osloven ateliér zlatnického mistra Claudiho Franchi,⁶⁷ který je situován nedaleko řeky Tibery. Tento zlatník zatím pro žádného papeže nic nezhotovoval. Jednalo se tedy o jeho první dílo. 8. dubna 2005 vyšla směrem k tomuto mistrovi prosba o zhotovení prstenu pro nového pastýře univerzální církve. O čtyři dny později předložil Claudio Franchi komisi Vatikánu dva návrhy prstenu velikosti č. 24. První z prstenů byl menší a spíše tradičnější. Plný detailů a symboliky. Byl vytvořen metodou pískování⁶⁸, která je účinná při zobrazení detailů. Symbolikou je eliptický tvar prstenu. Ta připomíná kolonádu před Svatopetrskou bazilikou od Giana Lorenza Berniniho.⁶⁹ Na kruhové desce jsou dvě stylizované ryby s křížem, jejichž ploutve se směle dotýkají. Druhý byl robustnější a modernější. Nezaměřoval se na detaily, ale na scénu, kterou prsten zobrazoval, a to byl lov. Umělec dostal instrukce, aby prsteny zhotovil do středy 20. dubna 2005. Zlatník tento den doručil oba modely v nádherném pozlaceném pouzdře podšitým sametem. Benedikt XVI. se s ním setkal v Sixtinské kapli po skončení mše svaté, kterou slavil se sborem kardinálů. Papeži se zamlouvalo číslo

⁶⁵ Zemřel roku 547 a je patronem Evropy.

⁶⁶ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=26056> [online]. [cit. 2017-10-17].

⁶⁷ "Claudio Franchi byl vychováván v rodině, kde se zlatnické řemeslo předávalo generacemi. Již jeho otec studoval dějiny umění a práci se stříbrem a zlatem. Franchi rovněž navštěvoval semináře týkající se starožitností vyrobených z nedrahých a vzácných kovů. Studium absolvoval na univerzitě Sapienza v Římě pod vedením profesora Vittoria Cassala. Díky studiu mohl rozvíjet jak historické a umělecké, tak i technické znalosti. Tyto dovednosti ho hojně inspirovaly při vytváření nových kousků. Přednášky profesora Casala o Sixtinské kapli, o komnatách Rafaela či výběru barev Manneristů mu umožnily vstoupit do světa a ducha velkých umělců. A jeho myšlení se postupně přetvářelo na nótu sobě vlastní umělcům baroka." Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html [online]. [cit. 2017-10-11].

⁶⁸ " Okrasné pískování je technika tryskání jemného korundového písku, či balotiny. Pískované předměty oproti jiným technologiím vypadají velice decentně a luxusně." Dostupné z: <http://www.okrasnepiskovani.cz/> [online]. [cit. 2017-10-11].

⁶⁹ Zde je symbolika otevřené náruče církve, jež vítá přicházející věřící. Bylo postaveno v letech 1656 - 1667 Gianem Lorenzem Berninim (1598 - 1680). Balustrádu tvoří 140 soch vysokých 3,2 m, jež jsou dílem jeho žáků. Náměstí je schopno pojmut až 400 000 věřících. (Srov. Dostupné z: <http://www.rim.maweb.eu/vatikan/namesti-svateho-petra/> [online]. [cit. 2018-04-22]).

velikosti prstenu, protože je přesným dvojnásobkem počtu Pánových apoštolů. Zlatník vzpomíná na toto setkání s papežem, jak na něj působil nesměle, přesto však uctivě a příjemně.⁷⁰ Oba modely byly uloženy u ostatků svatého Petra, dokud se papež nerozhodl, který z nich bude užívat. Nakonec jím byl vybrán ten menší, tradičnější, na kterém je patrné více detailů.⁷¹ Druhý prsten, větší, zůstal ve Vatikánu. Voskové formy, designové nákresy a výkresy obou prstenů jsou uloženy v archivu Claudia Franchiho.⁷²

Insignie, které se papeži předávají při zahájení pontifikátu, připomněl Benedikt XVI. ve své inaugurační promluvě, když po zmínění pallia řekl: "*Druhé znamení, jímž je v dnešní liturgii představeno uvedení do Petrovy služby, je předání rybářského prstenu.*"⁷³ V těchto slovech zdůraznil, že to nejsou předměty, které na prvním místě papeže zdobí, ale připomínají jemu i věřícímu lidu kým nyní je a jakou službu dobrovolně přijal.

Duchovní význam prstenu ukazoval papež Benedikt i svým postojem k zažitému zvyku, který je v Itálii "železnou košilí", jímž je líbání prstenu. O Benediktu XVI. je známo, že si v líbání prstenu neliboval. Vnímal ho tak, že políbením lidé neuctívají jeho jako Josepha Ratzingera, ale papeže, Petrova nástupce.⁷⁴

Prsten emeritního papeže

Po odstoupení ze svého úřadu byl papeži Benediktu XVI. sejmut prsten, aby byl zničen. Na tento rituál reagoval zlatník Claudio Franchi, který prsten pro Benedikta zhotovil, prosbou, aby jej papežský komoří neničil, ale právě pro významnost pontifikova rozhodnutí rezignovat z *ministerium petrinum*, prsten zachoval pro příští generace.⁷⁵

⁷⁰ Dostupné z: <http://www.korazym.org/5894/l-anello-del-pescatore-un-dono-e-un-simbolo/> [online]. [cit. 2018-04-24].

⁷¹ Viz. Obrazová příloha č. 6.

⁷² Dostupné z: <http://www.dieter-philippi.de/en/ecclesiastical-fineries/ring-of-the-fisherman-piscatory-ring> [online]. [cit. 2017-10-11].

⁷³ Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html [online]. [cit. 2017-10-11].

⁷⁴ Srov. SEEWALD, Peter. *Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. Brno: Barrister, 2011. s.58.

⁷⁵ Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/pecetni-prsten-benedikta-xvi-rozbije-podle-tradice-kardinal-komori_201303011354_akottova [online]. [cit. 2017-10-11].

Po sejmutí rybářského prstenu, užívá emeritní papež *prsten koncilních otců*.⁷⁶ Byl zhotoven za pontifikátu Pavla VI. při příležitosti ukončení II. vatikánského koncilu. Prsten je odlit ze zlata a jsou na něm zobrazeny postavy Ježíše Krista, sv. Petra a sv. Pavla. Nad emblémem je vyrytý malý kříž. Stejný prsten nosí arcibiskup Georg Gänswein⁷⁷.

Pektorál

Jako další pontifikálii, tedy "*předmět příslušející při oficiálních a úředních úkonech biskupovi*"⁷⁸, uvádím pektorál. Jedná se o *preciosa non sacra* spojená s úřadem vyšších duchovních.

Pektorál, tak jak ho známe dnes - jako náprsní kříž biskupů či dalších služebníků církve, je znám až od 12. století.⁷⁹ Předchůdci pektorálů byly tzv. *enklopie* či *bullae*. Byly vyrobeny nejčastěji ze stříbra a nosily se na krku. Jelikož to byly schránky, nosily se v nich křesťané ostatky svatých či verše svatého evangelia.⁸⁰

O nošení pektorálu papežem se nejstarší zmínka váže na papeže-právnicka Inocence III. a to při svaté oběti. Zvyk nosit pektorál biskupy se stal ustálený až později a jeho nošení nebylo vázáno povinností.⁸¹

Pektorál biskupa

V pektorálech Josepha Ratzingera, posléze Benedikta XVI., můžeme pozorovat jistý vývoj. Po zahájení episkopátu na něm vidíme masivnější pektorál. Kolem sedmdesátého roku života užíval pektorál jednoduchý tenký, který nosil do roku 2005.

⁷⁶ Viz. Obrazová příloha č. 32.

⁷⁷ Narodil se 30. 7. 1956 v Německu. Svá studia absolvoval ve Freiburgu im Breisgau a v Římě. V roce 1984 byl ve svých 26 letech vysvěcený na kněze. Od r. 1996 na žádost kardinála Josepha Ratzingera pracoval pro Kongregaci pro nauku víry. V roce 2003 se stal osobním sekretářem děkana kolegia kardinálů Josepha Ratzingera a stejně tak zůstává Georg Gänswein po boku Benedikta XVI. po jeho zvolení papežem. V adventu roku 2012 byl jmenován prefektem papežského domu a 6. ledna 2013 o slavnosti Zjevení Páně byl vysvěcen na biskupa a stal se titulárním arcibiskupem Urbisagliae. Po rezignaci Benedikta XVI. je emeritnímu papeži stále po boku jak v Castel Gandolfo, tak v klášteře Mater ecclesiae. Stává se také osobním tajemníkem nově zvoleného papeže Františka. 31. srpna 2013 je v této funkci potvrzen, stejně tak v roce 2017. Dostupné z: <https://insidethevatican.com/magazine/editorial/dossier/archbishop-georg-ganswein/> [online]. [cit. 2018-10-18].

⁷⁸ MERREL, Jan; *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita. Praha, 1963, s. 403.

⁷⁹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 226.

⁸⁰ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 75.

⁸¹ Srov. *Tamtéž*, s. 75.

Další osud tohoto kříže je pro Josepha Ratzingera typický. Daroval ho do svého rodiště v Marktlu am Inn. Nápadný rozdíl mezi pektorálem biskupa Ratzingera a papeže Benedikta je také způsob nošení tohoto kříže. Jako biskup nosil pektorál svěšený, tedy volně visící, jako papež ho nosil zavěšený.

Pektorál papeže

V úřadu papeže nepraktikoval Benedikt XVI. nošení svěšeného pektorálu, ale dbal o nošení pektorálu zavěšeného, kdy kříž nevisí na řetízku svoji vahou, ale je připevněn mezi třetím a čtvrtým knoflíčkem kleriky.⁸² Jako papež měnil J. Ratzinger i volbu pektorálu. Dával opět přednost křížům masivnějším. Pektorály často střídal. Pokud byl oblečen do chórového oděvu, tj. v rochetě a mozzetě, visel mu na zlaté *kordoniéře* pektorál zdobenější. Tyto pektorály, které byly většinou ze sbírek předchůdců, byly opatřeny různými drahokamy, safíry, smaragdy, opály, rubíny či diamanty.⁸³

Konkrétně zmiňuji pektorál, který dostal Svatý otec od bývalého předsedy italské vlády Silvia Berlusconiho. Tento pektorál je jedinečným skvostem. Dostal ho 6. června 2008 při audienci ve své osobní knihovně v Apoštolském paláci. Pektorál zdobí topazy a diamanty. Jeden velký diamant obklopuje jedenáct menších. Symbolika spočívá v počtu diamantů. Velký diamant uprostřed představuje Petra a kolem něj jedenáct apoštolů. Symbolika vsazeného topazu také není náhodná, ale připomíná "*stálou lásku v péči o Boží stádo.*"⁸⁴

⁸² Viz. Obrazová příloha č. 5.

⁸³ Mezi vzácné kusy patří bezesporu pektorál, který obdržel Giuseppe Sarto od Lva XIII, když se roku 1890 stal kardinálem. Po svém zvolení papežem ho jako Pius X. dále používal. Pektorál je opatřen akvamarínovými drahokamy. Další raritou je perlový pektorál od italského krále zhotovený pro Pia XI. při příležitosti podepsání Lateránských dohod v roce 1929. Pius XII. obdržel pektorál z ametystů, který původně patřil kardinálu Donatu Sbarettimu (1856–1939). Další pektorál z roku 1977 je od sester z kongregace sv. Rafaela. Pektorál je se smaragdy a safíry a ve spodní části kříže jsou umístěny ostatky sv. Rafaela, kterého kanonizoval Pavel VI. Janu Pavlu II. byl v červnu 2000 při příležitosti beatifikace Pia IX. věnován náprsní kříž s rubíny a malachitem Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 280–281.

⁸⁴ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html> [online]. [cit. 2018-03-15].

Pektorál emeritního papeže

Emeritní papež Benedikt XVI. nosí na své klerice i nadále pektorál.⁸⁵ Zmíněná insignie je ze zlata a ve stylu kříže od *Giotta di Bondone*⁸⁶. Tyto pektorály Benedikt rozdával biskupům jako úřadující papež. Emeritní papež již nenosí pektorál zavěšený na knoflíčcích kleriky, ale opět volně visící na hrudníku.⁸⁷

Berla - Ferula

Hůl sloužila již ve starověkém Orientu jako symbol a insignie moci. V křesťanství najdeme hůl prvně u mnichů, kde připomíná hůl Elíšovu.⁸⁸ Od 7 století náleží v církvi biskupům a opatům pastýřská berla (lat. *baculus pastoralis*).⁸⁹ Berla, kterou pastýř pase své stádo. Symbol vypovídající, že biskup znamená pro svou obec věřících totéž, co pastýř pro své stádo. Reprezentuje Krista, který se sám v evangeliích představuje jako dobrý pastýř. Proto se biskupská berla označuje jako berla *pastýřská*. Společně s prstenem se během staletí stala hlavní insignií biskupské služby.⁹⁰ Pastýřská berla je na vrcholu zakřivená (*curvatio baculum*). Symbolika zakřivení hovoří o pastýřské péči, kdy zahnutým koncem berly lze zachytit nebo přitáhnout neposlušnou ovci.⁹¹

Během staletí se dostává do popředí symbolika předání pastýřské berly biskupovi spolu s evangeliem, prstenem a mitrou při liturgii svěcení od hlavního světitele jako vyjádření investitury ze strany papeže (nebo jeho zástupce tj. metropolitě) a propůjčení jurisdikce nad svěřenou diecézí. Kurvatura naznačuje poslušnost biskupa autoritě papeže.⁹² Biskup užívá pastýřskou berlu pouze, pokud vykonává svůj pastýřský úřad, při udělování svátostí a při slavnostních konsekracích. Nosí ji však jedině tehdy,

⁸⁵ Viz. Obrazová příloha č. 31.

⁸⁶ Giotto di Bondone (1267-1337) byl italským sochařem, malířem a architektem florentské školy. Významně se zasadil o rozkvet gotického umění a je vnímán jako zakladatel moderního malířství společně s Cimabuem. Pracoval na stavbách ve Florencii, Římě a v Neapoli. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=434 [online]. [cit. 2018-03-15].

⁸⁷ Dostupné z: <http://www.farodiroma.it/le-nuove-foto-di-benedetto-xvi-il-papa-emerito-ci-tranquillizza-sulla-sua-salute/> [online]. [cit. 2018-11-24].

⁸⁸ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 64.

⁸⁹ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

⁹⁰ Srov. MARTINEK, Radek. *Communio 3/2015. Mezinárodní katolická revue XIX. Kenoze obřadnosti. Koncilní berla - ferula a Druhý vatikánský koncil*, s. 82 - 96.

⁹¹ Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. l., 1902, s. 426.

⁹² Srov. *Tamtéž*, s. 82 - 96.

když je *paratus*, což znamená, že je v liturgických oděvech, tj. alespoň s mitrou a se štolou.⁹³

Papež berlu nenosí, protože nepřijímá od nikoho investituru, moc je mu dána od Boha. Právnick na Petrově stolci ve 13. století Inocenc III. ve svém díle *De Sacro altaris mysterio* (I, 62) píše: "římský pontifik nepoužívá pastýřskou hůl"⁹⁴ ("et quare summus pontifex pastoralis virga non utitur.")⁹⁵ Papeži náleží ferula (*ferula pontificalis*). "Papež nepoužívá berlu zahnutou, nýbrž rovný kříž."⁹⁶

Papežský kříž byl zpočátku jednoduchý, ve středověku potom trojramenný tzv. *pedum rectum*⁹⁷. Tento kříž má symboliky různé. Můžeme v něm vidět personifikaci třech křížů na Kalvárii, "trojitou pozici papeže jako římského biskupa, nástupce sv. Petra a patriarchu Západu"⁹⁸ nebo tři jeho úlohy - velekněze, učitele a pastýře, což také korespondovalo s třemi korunami na papežské tiáře."⁹⁹ Posledním papežem, který využil trojitého papežského kříže, byl Jan Pavel II. v jubilejním roce 1983, kdy při příležitosti otevírání svaté brány ve vatikánské bazilice sv. Petra použil ferulu s trojitým křížem zhotovenou pro papeže Lva XIII.

Po staletí se lišil i způsob používání feruly oproti berle biskupů. Při obřadech byla nošena před papežem podobně jako procesní kříž.¹⁰⁰ Papež držel ferulu výjimečně, zvláště pokud byl s korunou na hlavě, jako znamení své královské důstojnosti, kterou obdržel při svém zvolení nebo při některých slavnostních obřadech.¹⁰¹

Na konci II vatikánského koncilu přišel papež Pavel VI. s křížem zhotoveným ze stříbra, který nese tělo Ukřižovaného. Použití papežského kříže jako biskupské berly

⁹³ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*, Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 36.

⁹⁴ Pastýřská hůl nebo ferula se také nepoužívá na Velký pátek. Papež též v tento den neobléká pod ornát dalmatiku. Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. l., 1902, s. 426.

⁹⁵ SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. *Papežský kříž - ferula*, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 90.

⁹⁶ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*. Heslo: *Ferula*, 3. díl, Praha: Argo, 1996 (fotoreprint z r. 1890), s. 822.

⁹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 822

⁹⁸ Benedikt XVI. vypustil užívání titulu pro papeže "patriarcha Západu" v r. 2006. Rovněž označení čtyř patriarchálních bazilik Říma na papežské. Faktem je, že i papežská ročenka *Annuario pontificum* "Už roku 2008 tento titul skutečně vynechala." (cit. PŘIBYL, Stanislav. Úvodní kánony Kodexu kanonického práva z roku 1983. *Revue církevního práva* 15, č. 3, 2009).

⁹⁹ SEKERÁK, Marián. *Špecifika pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI*. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 36–37.

¹⁰⁰ Srov. MARTINEK, Radek. *Mezinárodní katolická revue XIX. Kenoze obřadnosti. Koncilní berla - ferula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio* 3/2015, s. 82 - 96.

¹⁰¹ NOWOWIEJSKI, Antoni Julian. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*. Warszawa: s. l., 1902, s. 426–427.

vyzdvihovalo kolegialitu všech biskupů pod pastýřským vedením římského biskupa jako Petrova nástupce.¹⁰²

Papežský kříž pro Pavla VI. zhotovil papežský stříbrník Manlio del Vecchio roku 1963 podle předlohy italského architekta z Neapole Lella Scorzelliho na jeho osobní žádost.¹⁰³ Rozměry samotného kříže jsou 40 × 17 × 7,5 cm a korpus měří 18 × 15 × 7,5 cm a její hmotnost je 3 125 g. Materiál použitý k výrobě byla slitina stříbra a hliníku.¹⁰⁴ Tento architekt nebyl nikterak známý. Proslavil ho až tento papežský kříž pro papeže Pavla VI. *"Navzdory římským tradicím nešlo o prostý kříž, ale o kříž s tělem mrtvého Krista, ztvárněného nadto ryze soudobým způsobem, prostým jakékoliv idealizace, a jdoucím dokonce proti dlouhodobým tradicím ztvárnění Ukřižovaného v západním umění. Výslednou podobu díla s ním opakovaně konzultoval sám papež. A začal ji zcela programově používat ve shodě s praxí ostatních biskupů. Papeži byl bezpochyby blízký drsně realistický sochařům styl, tak vybočující z masové produkce náboženského umění, jehož sentimentalismus zdaleka neubíral na síle."*¹⁰⁵ Přesto názory na tento papežský kříž jsou dosud různé. Scorzelli na ní zpodobnil ukřižovaného Pána Ježíše Krista, který po svém utrpení visí a není schopný slova ani pohybu. Kříž působí stroze. Jeho používáním pontifex ukazuje výslovné gesto hlásání evangelia skrze kříž slovy apoštola národů: *"Slovo o kříži je bláznovstvím těm, kdo jsou na cestě k záhubě; nám, kteří jdeme ke spáse, je mocí Boží. (...) My kážeme Krista ukřižovaného!"* (1 Kor 1, 18.23).¹⁰⁶ Tento kříž je také významný svým zakřivením, jelikož její vrchní část je mírně zahnutá do předklonu. Skutečnost rovného kříže jiných ferulí představuje, že královská autorita papeže se neohýbá před nikým, pouze před Bohem. Myšlenka Scorzelliho je proto svým způsobem převratná a papežský kříž získává tak novou dimenzi kolegiality s biskupy celého světa.¹⁰⁷

¹⁰² Srov. MARTINEK, Radek. Mezinárodní katolická revue XIX. Kenoze obřadnosti. Koncilní berla - férula a Druhý vatikánský koncil, *Communio* 3/2015 s. 82 - 96.

¹⁰³ Srov. MARTINEK, Radek. Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil, *Communio*, 2015, 3, s. 84.

¹⁰⁴ Srov. BURANELLI, Francesco (ed.). *Habemus Papam. Le elezioni pontificie da San Pietro a Benedetto XVI.* Catalogo della mostra (Roma, Palazzo Apostolico Lateranense, Appartamento Pontificio di rappresentanza), Roma: 2006, s. 112.

¹⁰⁵ MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu.* *Salve.* Revue pro duchovní život 4/2013, s. 91.

¹⁰⁶ Srov. MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio*, 2015, 3, s. 84.

¹⁰⁷ Srov. MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio*, 2015, 3, s. 95.

Biskupská berla Josepha Razingera

V průběhu svého episkopátu použil Joseph Razinger vícero biskupských berlí. Můžeme zmínit berlu s mušlí, která poukazuje na jeho vztah ke sv. Augustinovi dychtícího po poznání Trojice. "*Co mi na Augustinovi imponovalo, nebyl ani tolik jeho pastýřský úřad, který jsem neznal, nýbrž svěžest a život jeho myšlení. Scholastika má svou velikost, ale všechno je v ní neosobní. Člověk potřebuje čas, než do ní vstoupí a pozná její vnitřní napětí. Naproti tomu u Augustina se pokaždé okamžitě setkáváme s vášnivým, trpícím, tázajícím se člověkem, s nímž se můžeme ztotožnit.*"¹⁰⁸ Mušle na jeho pastýřské berli symbolizuje svatého Augustina

Druhá berla, kterou uvádím, má na křivku aplikován kříž a je ozdobena křišťálovým kamenem. Tato berla je zajímavá skutečností, že ji kardinál Ratzinger, stejně jako již zmíněný pektorál, daroval do svého rodného domu v Marktlu.

Ferula Benedikta XVI.

Papež Benedikt XVI. užíval během svého pontifikátu při posvátné liturgii dvě feruly a jeden papežský kříž. Na začátku pontifikátu používal Benedikt stejný papežský kříž¹⁰⁹ jako Pavel VI a následně Jan Pavel I a Jan Pavel II.¹¹⁰ Od roku 2008 se však tento papež vrátil k používání feruly jako rovného zlatého kříže bez korpusu Ukřižovaného. První ferula, kterou používal, byla po předchůdcích a patřila Piu IX.¹¹¹ Dále ji nosili při pontifikální liturgii Jan XXIII. či Pius XII. "*Papeži Piu IX. ji darovalo sdružení Circolo di San Pietro*¹¹² *při příležitosti 50. výročí jeho biskupské konsekrace*"¹¹³ dne 21. května roku 1877. Zmíněný návrat k rovné ferule vysvětluje papežský ceremoniář Mons. Guido Marini, který ferulu k užívání papeži nachystal: "*Je vhodné připomenout, že papežové nepoužívali pastýřskou berlu až do pontifikátu Pavla VI. Během slavnostních příležitostí používali ferulu. Naopak, za Pavla VI. se používání pastýřského kříže s korpusem stalo běžným. Benedikt XVI. pokračoval v této tradici a znovu se rozhodl začít používat ferulu, tj. kříž bez korpusu, jelikož se to více shoduje*

¹⁰⁸ MURŮŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 44.

¹⁰⁹ Viz. Obrazová příloha č. 2.

¹¹⁰ Tento papežský kříž poprvé použil při ukončení II. vatikánského koncilu 8. prosince 1965.

¹¹¹ Viz. Obrazová příloha č. 3.

¹¹² Toto sdružení bylo založeno roku 1869 za pontifikátu blahoslaveného Pia IX na podporu papežství.

¹¹³ Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. *Papežský kříž - ferula, Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 90.

s tradicí papežské liturgie.¹¹⁴ Tato volba neznamená jen návrat ke starověku", pokračuje Marini, "ale svědčí o vývoji v kontinuitě, zakořeněné v tradici, která nám umožňuje pokračovat v průběhu dějin."¹¹⁵

Ferula Pia IX. má na zadní straně uprostřed kříže umístěný kruh s nápisem: "PIO IX. P.M. ANNO L. AB. EPISCOPALI CONSECRATIONE EIUS ROMANA COHORS IUVENTUTIS CATHOLICAE A S. PETRO NUNCUPATA. DIE XXI. MAII MDCCCLXXVII."¹¹⁶ Je praktičtější, lehčí a zvládnutelnější, než papežský kříž užívaný Pavlem VI.¹¹⁷ Byla Benediktem XVI. užívána od Květné neděle 16. března 2008 do první adventní neděle 28. listopadu 2009¹¹⁸.

Druhá ferula, kterou Benedikt používal, byla zhotovena pro něj osobně.¹¹⁹ V roce 2009 mu ji darovalo sdružení Circolo di San Pietro stejně jako Piu IX. Její výška je 1 m a 84 cm a hmotnost 2 530 g.¹²⁰ Je to nejlehčí ferula od roku 1846. Její materiál je dutý. V centru kříže z přední strany je zobrazený velikonoční beránek. Na zadní straně je uprostřed řecký monogram Krista složený ze dvou písmen, které tvoří slovo Χρίστος. Je zde také vzorek sítě připomínající rybáře¹²¹ a zároveň prvního z apoštolů svatého Petra. Symbolika spočívá v tom, že "velikonoční beránek z jedné strany a monogram Krista ze strany druhé, odráží jednotu velikonočního tajemství Kříže a vzkříšení,"¹²² jak se vyjádřil Mons. Guido Marini. Po stranách kříže jsou z přední strany zobrazení evangelisté Matouš, Marek, Lukáš a Jan. Ze zadní strany medailonů evangelistů jsou zobrazení otcové církve: sv. Augustin,¹²³ sv. Ambrož,¹²⁴ sv. Atanáš¹²⁵ a sv. Jan

¹¹⁴ Tuto ferulu měl Benedikt XVI. na své apoštolské cestě v září 2009 v České republice.

¹¹⁵ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html. [online]. [cit. 2018-04-24].

¹¹⁶ Dostupné z: <https://www.euhttp://www.cattoliciromani.com/46-liturgie-papali/387-la-quot-croce-pastorale-quot-del-papa-si-parla-anche-della-quot-ferula-quot-/page21portal.cz/Articles/5893-kdo-je-joseph-ratzinger-benedikt-xvi-.aspx> [online]. [cit. 2018-04-24].

¹¹⁷ REDZIOCH, Wlodzimierz. *An interview with the Pope's Master of Ceremonies Monsignor Guido Marini by Wlodzimierz Redziochin, Inside the Vatican' mazazine*. Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/documents/ns_liturgy_20090924_publicazioni_en.html [online]. [cit. 2018-04-05].

¹¹⁸ Konkrétně první nešpory první neděle adventní.

¹¹⁹ Viz. Obrazová příloha č. 4.

¹²⁰ Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. *Papežský kříž - ferula*, In: *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 91.

¹²¹ Odkaz na Lk 5, 1–11.

¹²² Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2009/documents/ns_lit_doc_20091218_pastorale_it.html

¹²³ Nedlouho po zahájení pontifikátu se Benedikt XVI. vydal do Pávie uctít ostatky svého oblíbeného učitele církve svatého Augustina. (22. 4. 2007). Dílo a odkaz svatého Augustina mají v životě papeže Benedikta tvůrčí roli. In: MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 44. Viditelným prvkem je také centrum papežského erbu Benedikta XVI, kdy ve třetím poli je mušle, jako starobylý symbol poutníka a jako atribut svatého Augustina.

¹²⁴ Učitel církve ze 4. století. Narozen r. 340 v Trevíru a zemřel na Bílou sobotu r. 397. Je známý svým horlivým bojem proti arianismu či proti zneužívání císařské moci. Je autorem mnoha exegetických děl, dogmatických, etických a asketických spisů či hymnů. Srov. <http://catholica.cz/?id=4867> [online]. [cit. 2018-03-05].

Zlatoústý.¹²⁶ Pod křížem je situován osobní erb pontifika Benedikta XVI., pro kterého ferula byla zhotovena.¹²⁷

Ferula Benedikta XVI. byla poprvé užívána při prvních adventních nešporách 28. listopadu 2009. Papež ji užíval až do konce svého pontifikátu 28. února 2013.

¹²⁵ Tento patriarcha a učitel církve se zasadil o obranu katolické víry a bojem proti herezi arianismu. Jako jáhen se účastnil koncilu na Niceji r. 325. Jeho významné dílo, které je trojdílným dogmatickým spisem, nese název Řeči proti arianismu. Jeho smrt je datována r. 373. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4867> [online]. [cit. 2018-03-05].

¹²⁶ Tito čtyři otcové církve jsou také vyobrazeni v kněžišti baziliky svatého Petra ve Vatikánu, jak nesou Petrovu katedru. Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígní, symbolov a gest u Benedikta XVI.* Studia theologica 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 36.

¹²⁷ Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. *Papežský kříž - ferula*, Nové horizonty 4, č. 2, 2010, s. 91.

3. Textilní pontifikálie

Z pontifikálií, což jsou "předměty příslušející při oficiálních a úředních úkonech biskupovi"¹²⁸, se v této kapitole věnuji textilním pontifikáliím mitře a palliu.

V první části se věnuji historii mitry a rozdělení miter podle vzhledu. Dále v této kapitole ukazují skutečnost vlivu papežského ceremoniáře, která souvisí s odíváním papeže a která je právě v užívání mitry zřetelná. Následně popisují mitry, které Benedikt během svého úřadu nosil. Rozděluje je do dvou skupin. Mitry předchůdců a vlastní mitry papeže Benedikta. V obou skupinách se blíže zabývám mitrami, které užíval nejčastěji při hlavních liturgických slavnostech.

Mitra

"Mitra je zvláštní pokrývka hlavy používaná zvláště při liturgických obřadech."¹²⁹ Její název pochází zřejmě z biblického citátu Ex 29,9¹³⁰. Výraz "mitra" se užíval i jako obecný název, ať už se jednalo o mužské nebo ženské pokrytí hlavy. Ve středověku se objevuje ještě termín "infula".¹³¹

Do liturgie se užívání mitry dostalo až ve druhém tisíciletí. V prvních stoletích křesťanství se mitra neznala a v liturgii se žádné pokrývky hlavy neužívalo. V 8. století se objevuje *camelauco*¹³², které bylo jejím prvním prototypem. Mělo kuželovitý tvar. Tvar kuželu se však dlouho neudržel. Později se změnil tak, že uvnitř se promáčkl a vznikly dva výběžky, které byly nejdříve po stranách. Třetí úpravou bylo přenesení výběžku dopředu a dozadu. Vznikla tak nynější podoba mitry, kterou tvoří dvě stejně velké široké špice.

K mitře se šijí dvě pásy (*vittae* či *fasciae*)¹³³, které splývají na zádech infulovaného. Na nejstarších zobrazeních splývají *vittae* přes spánky na ramena. Jedním z názorů o původu *vittae* je, že se pásy vyvinuly ze stuh, které byly připevněny k německé koruně a měly ozdobnou funkci. Dalším názorem je, že tyto bílé pásy nosili

¹²⁸ MERREL, Jan; *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita. Praha, 1963, s. 403.

¹²⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 279.

¹³⁰ "Na hlavu mu vložíš turban a na turban připevniš svatou čelenku."

¹³¹ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276.

¹³² Tvarem kuželovitá pokrývka hlavy, která byla papežem od 11. století propůjčována biskupům. Tato čepice je zachycena na jedné z fresek, kdy sv. Cyril s Metodějem přinášejí ostatky sv. Klimenta do Říma, zatímco papež Hadrián má toto *camelauco* na hlavě. Od 12. století se používala i biskupy a sloužila jako součást denního oděvu. (Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 110).

¹³³ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276.

vysocí římsí úředníci.¹³⁴ Braun soudí, že "připevňování pásků k honosným pokrývkám hlavy, jako jsou královské a císařské koruny, byla dobová móda 11. a 12. století, která způsobila, že se pásky připevnilly také k mitře."¹³⁵ Od středověku byla mitra předávána jak kardinálům, tak i opatům. Opati ji však přijímali při benedikci.¹³⁶ První mitry byly nízké, jednoduché a světle bílé barvy. Ještě zpočátku středověku byla mitra čistá a neměla žádné ozdoby. Postupem času ve 12. a 13. století se začala zdobit.¹³⁷ Technikou zdobení byla aplikace zlatých portů, vsazování drahokamů, výšivky (*aurifrisia*) aj. Podle výzdoby rozlišujeme tři druhy mitry: *preciosa*, *aurifrigiáta* a *simplex*. Mitra *preciosa* je uzpůsobená nejskvostněji a nejslavnostněji. Mitra *aurifrigiáta* je celá zlatá. Její užívání je dnes velmi ojedinelé. Mitra *simplex* je prostá, bílá. Je užívána nejčastěji.¹³⁸ Pro papeže je mitra *simplex* z čistého bílého hedvábí a strany jsou lemovány pruhem zlaté nitě. Způsoby používání jednotlivých druhů mitry jsou předepsány v *ceremoniale episcoporum*.¹³⁹ "Třinácté římské Ordo vypočítává, že papež užívá všech tří druhů miter."¹⁴⁰ Papežská mitra byla liturgisty vždy chápána jako duchovní velekněžský odznak tzv. *signum pontificii*.¹⁴¹ Co se týká koncelebrace biskupů s papežem, pro biskupy se užívá jednoduchá bílá mitra z damašku s bílou podšívkou. Při příležitosti konzistoře roku 2010 byly pro kardinály navrženy nové mitry se zdobným pruhem uprostřed.¹⁴²

Během pontifikátu Benedikta XVI. došlo ke změně papežského ceremoniáře a v této souvislosti se změnil tvar, velikost a zdobení mitry, kterou papež použil. Rád bych zde zmínil skutečnost, že na výběr mitry, ale i dalších rouch, která papež při liturgii používal, měl vliv vkus papežského ceremoniáře. Papež Benedikt XVI. měl během svého pontifikátu dva ceremoniáře. Od svého zvolení do října roku 2007 byl

¹³⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 69

¹³⁵ POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

¹³⁶ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 68–69.

¹³⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 280.

¹³⁸ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276.

¹³⁹ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 69

¹⁴⁰ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

¹⁴¹ Srov. MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. *Salve. Revue pro duchovní život* 4/2013, s. 89.

¹⁴² Dostupné z:

https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/imageproxy.php?url=http://i1083.photobucket.com/albums/j382/Ripk10/Mitres/20101121_1_Messa_consegna_del_lAnello_cardinalizio_020.jpg[online]. [cit. 2017-10-30].

papežským ceremoniářem Mons. Piero Marini¹⁴³, ve druhé části pontifikátu to potom byl Mons. Guido Marini¹⁴⁴.

Při mši svatých "doma" ve Vatikánu připraví zpravidla ceremoniář u ornátu pro danou liturgickou slavnost mitry dvě a papež má možnost si vybrat. První dva roky používal papež mitry zcela moderního typu překrývajících se barev či geometrických výšivek.¹⁴⁵ V roce 2007 se změnou ceremoniáře nastala i změna ve výběru mitry, kterou papež použil. Častěji se papež objevil v mitře *precioze*, vysoce drahocenné a krásné. Dále byly v období Mons. Guida Mariniho upřednostňovány mitry vyšší, kolem 36 cm. Výjimkou byla období adventu a postu, kdy užíval papež mitry nízkého tvaru se zlatým lemem *simplex*.

Papež Benedikt XVI. během svého úřadu nosil 72 miter. Od svého zvolení do října roku 2007, kdy byl papežským ceremoniářem Mons. Piero Marini, použil papež 26 miter. Ve druhé části pontifikátu potom Mons. Guido Marini připravil papeži 46 miter. Dohledal jsem všechny mitry a rozdělil je na mitry předchůdců a mitry vlastní. V následující kapitole se věnuji těmto dvěma skupinám a následně vybírám tři mitry v první skupině a dvě ve druhé skupině, které papež užíval nejčastěji.

Mitry předchůdců

Papež Benedikt XVI. užíval, na rozdíl od papeže Františka, mitry těch, kteří ho na Petrově stolci převedli. Především to byl přímý předchůdce Jan Pavel II. Jeho mitry nosil hlavně v začátku svého úřadu, ale níže uvádím mitru Jana Pavla II., kterou nosil až

¹⁴³ Narodil se 13. ledna 1942 v italské Valverde. Roku 1965 byl vysvěcen na kněze a posléze obhájil doktorát z liturgiky na Sant'Anselmo. Od roku 1975 působil Marini jako tajemník arcibiskupa Bugniniho, který měl na starost liturgické reformy po II. vatikánském koncilu. Od roku 1987 až 2007 zastával úřad hlavního papežského pontifikálního ceremoniáře pro liturgické slavnosti. Na Slavnost sv. Josefa byl roku 1998 vysvěcen na biskupa a o pět let později jmenován arcibiskupem. Měl na starosti pohřeb Jana Pavla II. v roce 2005 a přípravu konkláve pro nadcházejícího papeže. Jeho dvacetiletou službu papežského ceremoniáře vystřídal Mons. Guido Marini z Janova roku 2007. Dostupné z: <https://anticattocomunismo.wordpress.com/tag/piero-marini/> [online]. [cit. 2019-04-15]

¹⁴⁴ Narodil se 31. ledna 1965 v italském Janově. V těžce městě studoval v kněžském semináři a 4. února 1989 byl vysvěcen na kněze. Posléze obhájil doktorát z církevního a kanonického práva na Papežské lateránské univerzitě v Římě. V roce 2007 získal titul bakalář z psychologie lidské komunikace. Od roku 1988 až 2003 působil jako biskupský tajemník, redaktor liturgických knih a také ceremoniář. Od roku 2003 působil jako děkan katedrály San Lorenzo. 1. října 2007 nahradil tamějšího ceremoniáře Mons. Pierra Mariniho a stal se hlavním papežským pontifikálním ceremoniářem pro liturgické slavnosti Benedikta XVI. (it. *Maestro delle Celebrazioni Liturgiche Pontificie*). Dostupné z: https://www.goodreads.com/author/show/4715410.Guido_Marini [online]. [cit. 2019-04-15]. "Odborníky je velmi ctěn především proto, že prosadil, aby se do pontifikální papežské liturgie vrátily některé historické prvky, které u některých pokoncilních papežů pozbyly na významu." Dostupné z: http://www.katopedia.cz/index.php?title=Guido_Marini [online]. [cit. 2019-04-15]. V úřadu papežského ceremoniáře působí i za pontifikátu papeže Františka dodnes.

¹⁴⁵ Můžeme uvést většinu miter do roku 2007. V obrazové příloze jsou to mitry na obr. č. 2 nebo v kompletu Jana Pavla II. obr. č. 16.

do sklonku svého pontifikátu. Celkově nosil šest miter tohoto papeže. Ze vzdálenějších předchůdců se jednalo o mitru Pia IX., kterou měl celkem sedmkrát a Benedikta XV., již užil šestkrát. Poslední zdobná mitra patřila Pavlu VI. Je velmi podobná infuli Benedikta XV. Liší se však osázením a počtem drahokamů či perel. Benedikt XVI. ji užil jedinkrát při příležitosti požehnání Urbi et orbi na Velikonoce 2007.

Mitra Jana Pavla II. (90. léta 20. století)

Tuto oblíbenou mitru¹⁴⁶ z pontifikátu Jana Pavla II. měl Benedikt XVI. poprvé při Slavnosti Matky Boží Panny Marie 1. ledna 2008. Během svého úřadu ji nosil celkem třináctkrát. Mimo Slavnosti Panny Marie, Soslání Ducha Svatého a Zeleného čtvrtku ji použil čtyřikrát na vigilií Bílé soboty a dvakrát na Slavnost Ježíše Krista krále. Při této slavnosti v roce 2012 ji měl naposled.

Mitru ušily řeholní sestry v opatství Rosano v 90. letech minulého století. Je velmi podobná mitře kardinála Ratzingera, kterou popisují níže, s tím rozdílem, že zlatá tkanina není tak sytá a dobrý pastýř s několika ovceami kolem sebe je zobrazen na více než polovině její délky.

Mitra Pia IX. (1854)

Mitru svého předchůdce Pia IX. užil Benedikt poprvé na konzistoři v listopadu 2007. Její užití souviselo s příchodem nového mistra papežských ceremonií Mons. Guida Mariniho. Potom ji užíval často. Naposledy ji měl Svätý otec při Slavnosti Matky Boží Panny Marie 1. ledna 2012. Vzhledem k častému užívání byla mitra restaurována.

Mitra byla zhotovena u příležitosti vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie v roce 1854. Je vysoká 36 cm navzdory tomu, že Pius IX. byl známý svou oblibou v nižších mitrách.¹⁴⁷

Na přední straně mitry má Matka Boží pod nohama měsíc a po bocích se klanějí andělé. Její překřížené ruce značí podřízenost, poslušnost Boží vůli.¹⁴⁸ Po stranách jsou vyšity dvě lilie a konec mitry je dekorován decentní korunou naznačující tajemství korunování Panny Marie. Na zadní straně je zobrazen "*Dobrý pastýř*" s ovci na ramenou

¹⁴⁶ Viz. Obrazová příloha č. 12.

¹⁴⁷ Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-9.html> [online]. [cit. 2017-10-30].

¹⁴⁸ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/viewtopic.php?p=67067#p67067> [online]. [cit. 2017-10-30].

a dvěma ovcemi po bocích, které představují Boží lid. Ornamenty jsou zlaté palmové listy. Mitra je klasicky opatřena dvěma *vittae*, na kterých se opakují aplikace květinové výzdoby. Na koncích *fascií* jsou vyšity erby pontifika, pro kterého byla mitra zhotovena.

Mitra Benedikta XV. (1914)

Mitra¹⁴⁹ byla v roce 2007 poprvé užita Benediktem XVI. ve stejný čas jako poprvé Benediktem XV. při prvních nešporách Slavnosti Matky Boží Panny Marie 31. prosince. Papež Benedikt XVI. byl třetím nástupcem, který tuto mitru používal. Prvním byl Pius XII., druhým byl Jan XXIII., který v ní také zahajoval II. vatikánský koncil. Od pontifikátu Jana XXIII. nebyla infula použita. Návrat jejího užívání v roce 2007 opět souvisí s nástupem nového ceremoniáře Mons. Guida Mariniho. Naposledy ji měl papež 31. prosince 2012.¹⁵⁰ Tato mitra byla rovněž restaurována, konkrétně byl dosazen jeden ze čtyř rubínů.¹⁵¹

Mitra byla vyrobena v roce 1914. Je vysoká 40 cm a široká 34 cm. Je vyšší o 4 cm než mitra Pia IX. Mitra Benedikta XV. patří spolu s infulí Pia IX. a barokní mitrou¹⁵² od firmy Serpone¹⁵³ k nejvyšším, které během pontifikátu Benedikt XVI. užíval. Vytváří díky své výšce a úzkému střihu kontrast s postavou Benedikta XVI., která čítá cca 165 cm. Stejně tak Benedikt XV.¹⁵⁴ nebyl mužem příliš vysoké postavy.

Je vyrobena z bílého saténu s aplikací zlatých nití a je osázena drahokamy a polodrahokamy. Mitra zachovává tradiční podobu ozdoby mitry: *circulus* a *titulus*, které jsou umístěny vertikálně ve středu pokrývky.¹⁵⁵ Užití perel a rubínů má svou

¹⁴⁹ Viz. Obrazová příloha č. 10.

¹⁵⁰ Dostupné z: <http://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/viewtopic.php?p=69567#p69567> [online]. [cit. 2017-10-31].

¹⁵¹ Zdola druhý v řadě.

¹⁵² Tato mitra byla ušita v barokním stylu v roce 2011. Papež ji užil celkem čtyřikrát. Prvně ji použil při půlnoční mši v roce 2011, podruhé při mši svaté s novými kardinály 19. února 2012, posléze při půlnoční mši svaté v roce 2012 a naposledy při biskupské konsekraci na Slavnost Zjevení Páně v roce 2013. Tehdy byli svěceni 4 biskupové, mezi nimi i zvláštní sekretář emeritního papeže Benedikta a papeže Františka a Prefekt papežského domu arcibiskup Mons. Georg Gänswein, Angelo Vincenzo Zani (tajemník Kongregace pro katolickou výchovu, Fortunatus Nwachukwu (Apoštolský nuncius v Nikaraguy) a Nicolas Thevenin (Apoštolský nuncius od r. 2013 v Guatemale). Obřad konsekrace probíhal ve velmi tradičním stylu liturgických rouch v barokním střihu. Noví biskupové byli oděni v ornátech, které se užily na II. vatikánském koncilu. Benedikt XVI. užil ornátu staršího. Tehdy naposledy užil také papežského fanonu.

¹⁵³ Firma založena v roce 1820, která se zabývá výrobou liturgických rouch či doplňků.

¹⁵⁴ Sám dával přednost jednoduššímu stylu liturgického oblékání. Korunovace proběhla 6. září 1914 nikoliv ve Svatopetrské bazilice, ale v Sixtinské kapli a díky nepříznivým vlivům a zuřící válce byla zrušena slavnostní ceremonie převzetí katedrály sv. Jana na Lateránu.

¹⁵⁵ Srov. *Tamtéž*.

symboliku. Zatímco perly indikují čistotu neposkvrněné Bohorodičky Panny Marie, rubíny s odstíny do hněda značí barvu škapulíře Panny Marie Karmelské, ke které papež Benedikt XV. choval zvláštní oddanost. Zajímavostí je, že ve své době byla užívána jako mitra "simplex".

Vlastní mitry Benedikta XVI.

Na této početné skupině miter, které patřily Benediktu XVI., je zajímavé, že všechny jeho mitry mu byly darovány. On sám potom mnohé své mitry dále daroval.

Jednu ze svých miter věnoval Benedikt do klenotnice v chrámu sv. Petra, kterou si návštěvníci mohou prohlédnout za vitrínou s nápisem: "*Darováno Svatým otcem Benediktem XVI.*" Jinou mitru bohatě vyšívanou, kterou papež použil třikrát během roku 2012, daroval Mons. Nicolasi Theveninovi, jednomu z biskupů, kterého Benedikt na Epifanii v roce 2013 konsekroval. Při biskupském svěcení měl Mons. Thevenin tuto mitru na sobě. Četnost užívání darovaných miter se lišila. Pozoruhodná je skutečnost, že nejušlechtlejší mitru, kterou dostal v San Giovanni Rotondo v roce 2010, použil pouze jednou.¹⁵⁶ O tom, proč tomu tak bylo, můžeme jediné spekulovat.

Benedikt XVI. užíval nejčastěji mitru, kterou si do papežského úřadu přinesl ze své předchozí služby kardinála. Popisují ji níže. Velmi vřelý vztah měl také k mitře, kterou mu daroval jeho milovaný bratr, což se také projevilo na skutečnosti, že byla další z velmi často užívaných miter tohoto pontifika. Nyní se o těchto dvou mitrách krátce zmíním.

¹⁵⁶ Tuto mitru darovali papeži otcové kapucíni v sadě s kasulí v roce 2010 jako poděkování za apoštolskou návštěvu v San Giovanni Rotondo, kde byl v červnu 2009. Mitru zhotovila firma XREGIO. Šila se výhradně ručně celkového času 108 hodin. Je charakterizována tzv. *broccaturou*, což znamená, že patří mezi nejušlechtlejší. Výšivka je aplikována na bílé hedvábné lampasy, zatímco pokrývka je z čistého slonovinového hedvábí. Na mitře je nenápadným způsobem aplikováno 9 perel. Design je inspirován druhou polovinou XVIII. století, i když tvar je identický s první polovinou XIX. století. (Dostupné z: <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venetana-mitria-per-sua.html>) Benedikt XVI. ji použil při Te Deum na závěr roku 2010, u prvních nešpor ze Slavnosti Panny Marie v roce 2010, při mši svaté na závěr prvního zasedání "misionářů dneška" 16. října 2011 a naposled při ukončení XIII. řádného zasedání biskupské synody 28. října 2012. (Dostupné z: <http://www.cattoliciromani.com/61-elenco-dei-paramenti-e-dei-paliotti/25507-elenco-delle-mitre-indossate-da-papa-benedetto-xvi>).

Mitra Josepha Ratzingera

Tato infule¹⁵⁷ jednoznačně patří mezi nejužívanější mitry tohoto papeže vůbec. Joseph Ratzinger ji obdržel coby prefekt Kongregace pro nauku víry v roce 2001 při příležitosti 50. výročí kněžského svěcení a 25. výročí biskupské služby. Byla užívána napříč celým pontifikátem. Měl ji na sobě dvacet osm krát. Poprvé ji měl při uvedení do úřadu petrovské služby v dubnu roku 2005. Během prvních měsíců pontifikátu bylo na *vittae* mitry znát ještě kardinálský erb Josepha Ratzingera. Následně byly modifikovány papežským erbem. Byla zpravidla užívána na největší liturgické slavnosti církevního roku, jako jsou Vánoce, Velikonoce, Nanebevzetí Panny Marie, Zvěstování Páně nebo Slavnost Těla a Krve Páně. Naposledy ji použil na Květnou neděli roku 2012.¹⁵⁸

Mitra byla ušita řeholními sestrami benediktinského opatství Nejsvětější Trojice v Rosanu (provincie Florencie, diecéze Fiesole). Infule je tkaná zlatými nitěmi. Jsou na ni aplikovány mušle poutníka. Mušle je od počátku biskupské služby Ratzingerovým centrálním motivem erbu. Ve spodní části lemu je situován dobrý pastýř s berlou oděný prostě a zcela bos.

Zajímavostí je, že si tuto mitru Svatý otec přivezl při své apoštolské návštěvě v roce 2009 do České republiky, kde ji použil 28. září při mši svaté ve Staré Boleslavi.

Mitra k 80. narozeninám

Tuto mitru¹⁵⁹ dostal Svatý otec darem k narozeninám od svého rodného bratra Georga¹⁶⁰. Poprvé jsme ji mohli na něm vidět v dubnu 2007 na Svatopetrském náměstí při děkovné mši sv. k výročí 80. narozenin. Potom byla mitra často využívána při největších slavnostech liturgického roku. Téhož roku při slavení půlnoční mše svaté, dále při kněžském svěcení 27. dubna 2008, na Slavnost Corpus Domini 22. května 2008, na první nešpory ze Slavnosti Petra a Pavla 2008 a při otevření roku svatého Pavla, na půlnoční mši svaté 2008, v roce 2009 na Epifanii, na Letnice, na Slavnost Corpus Domini a při půlnoční mši svaté. V roce 2010 na Epifanii, na Boží hod velikonoční a požehnání Urbi et orbi, na Letnice, na Slavnost Corpus Domini, na mši

¹⁵⁷ Viz. Obrazová příloha č. 13.

¹⁵⁸ Od roku 2009 ji papež používal každoročně na Květnou neděli.

¹⁵⁹ Viz. Obrazová příloha č. 11.

¹⁶⁰ Dostupné z:

https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/imageproxy.php?url=http://i1083.photobucket.com/albums/j382/Ripk10/Mitres/20101121_1_MessaconsegnadellAnellocardinalizio_020.jpg[online]. [cit. 2017-10-30].

svaté ze Slavnosti sv. Petra a Pavla, na mši svaté v Sulmoně 4. července, při příležitosti uzavření biskupské synody pro Blízký východ a na půlnoční mši svaté. V roce 2011 na Slavnost Matky Boží Panny Marie, na Zelený čtvrtek, na Slavnost Vzkříšení Páně, na letnice a na Slavnost Corpus Domini. V roce 2012 pouze dvakrát na Zelený čtvrtek a naposled na Slavnost Corpus Domini 7. června.

Tato infula je nižší velikosti, proto nečiní kontrast s papežovým nižším vzrůstem. Je zdobena zlatou brokaturou a svým zdobením připomíná barokní infuli. Je na ni aplikováno dvacet drahokamů.

Pallium

Pallium¹⁶¹ je liturgická textilní insignie z bílé vlny, která má tvar volného obojku o dvou připojených svislých koncích ozdobených šesti kříži vyšitými černým hedvábím, z nichž jeden splývá na prsa, druhý na plece.¹⁶²

Jeho název je odvozen z latinského *pallium*, což ve volném překladu znamená "plášť z vlny".¹⁶³ Palliem bylo v antickém Římě, stejně jako v Řecku (*himation*), nazýváno svrchní roucho, jak se o něm zmiňuje Tertulián ve spise *De pallio*: "*Tento plášť nosívali chudobní křesťané jako alternativu vznešených tóg římských občanů.*"¹⁶⁴

Pallium jako liturgická insignie, v podobě, v jaké ho známe dnes, pochází z šestého století.¹⁶⁵ První záznam předávání pallia z pátého a šestého století nacházíme v knize *Liber pontificalis*, kde je svatý papež Marek předává biskupu z Ostie.¹⁶⁶ Pallium bylo pokládáno badateli za imitaci velekněžského nárameníku (*efodu*) ze Starého zákona nebo za čestné roucho, kterým císařové Východní říše vyznamenávali metropolity.¹⁶⁷ Pallium bylo používáno již v Orientu. Zde se pás instaloval na ramena. Jedna strana spočívala na prsou a druhá na zádech. Na levém rameni byl překřížen dvojmo. Místo dnešních zdobených jehlic se dříve užívalo speciálních špendlíků. Ty

¹⁶¹ Podobné palliu je tzv. rationale. Jedná se o dvě plátna podobná efodu, o kterém se hovoří ve Starém zákoně. Jedna část leží na prsou a druhá na zádech. Obě jsou spojeny okrouhlými agrafami. Ty jsou upevněny na stejné látce tak, jako rationale. První doložená zmínka je z 10. století. Propůjčovalo se různým biskupům. Zvláště v Olomouci, Praze či Krakově. Krakovští arcibiskupové jej užívají dodnes společně s palliem. A to tak, že na ornát se pokládá pallium a až na něj je instalováno rationale. Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 73.

¹⁶² OTTO, Jan, *Otův slovník naučný*. Heslo: Pallium, 19. díl, Praha: Argo 1902, (fotoreprint z r. 1890), s. 113.

¹⁶³ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 347.

¹⁶⁴ SEKERÁK, Marián. *Špecifická pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI*. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 34.

¹⁶⁵ TUMPACH, J.-PODLAHA, A.: *Český slovník bohovědný*. Svazek 2. Praha 1912-1930, s. 313.

¹⁶⁶ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-05].

¹⁶⁷ OTTO, Jan, *Otův slovník naučný*. Heslo: Pallium, 19. díl, Argo, Praha, 2000 (fotoreprint z r. 1902) s. 8.

sloužily k uchopení jak pruhů látky, tak spodnější kasule.¹⁶⁸ Také na východě můžeme doložit látku podobnou palliu, která nese název *homoforium*. Její původ je ve světském šátku a používala se k udělení ocenění vrchnímu představenému místní církve.¹⁶⁹

Od roku 1984 probíhá tradičně každý rok slavnostní předávání pallia ve svatopetrské bazilice ve Vatikánu na Slavnost apoštolů Petra a Pavla. Pallium je vyrobeno z vlny beránků, o které se starají mniši z trapistického opatství Tre Fontane, které leží poblíž papežské baziliky svatého Pavla za hradbami, místa stětí apoštola Pavla. Vlna beránků, ze které se pallium utká, se třikrát žehná. Dvakrát se žehnají živí beránci. Poprvé je tomu v bazilice svaté Anežky Římské, pod níž jsou uloženy její ostatky, jelikož podle legendy se svatá Anežka Římská zjevila s beránkem v náručí svým rodičům, aby jim zprostředkovala poselství, že je v nebi.¹⁷⁰ Podruhé beránky žehná papež v Apoštolském paláci na svátek sv. Anežky Římské 21. ledna. Papeži jsou přineseni dva beránci, každý v jiném koši. První z nich je ozdobený červenými květy symbolizujícími mučednictví a druhý květy bílými připomínajícími čistotu. "*Zvířata doprovázejí dvě sestry, které v daném roce oslavují výročí svého zasvěcení.*"¹⁷¹ Z vlny těchto požehnaných beránků utkají sestry Kongregace Svaté Rodiny z Nazareta během svatého týdne pallia. Pro výrobu jednoho pallia se používá vlna alespoň ze dvou beránků¹⁷². "*Den před odevzdáním novým metropolitům jsou pallia vložena do speciální stříbrné schránky umístěné v blízkosti Confessio Petri, tedy hrobu sv. Petra, pod oltářem Katedry v bazilice sv. Petra.*"¹⁷³ Potřetí se pallium žehná při liturgii, než jej papež vloží na ramena arcibiskupům - metropolitům.¹⁷⁴

Nošení pallia je určeno výhradně pro liturgii. *Je to insignie náležející papeži a od něj propůjčovaná metropolitům*"¹⁷⁵ *Každý arcibiskup metropolita, je podle Kodexu kanonického práva (CIC) § 1, kán. 437, povinen do třech měsíců od biskupské*

¹⁶⁸ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 73.

¹⁶⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 73.

¹⁷⁰ Legenda pochází ze 4. století, z doby, kdy byla svatá Anežka Římská umučena. Spojitost s beránkem je ve způsobu jejího umučení a to tak, že byla podříznuta mečem či dýkou pod krkem, jako když se zabíjejí beránci. Její statečnost a odvahu zemřít pro Krista opěvují sv. Ambrož, Damas i Jeroným. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=264> [online]. [cit. 2017-10-12].

¹⁷¹ Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifická pápežského odevu a ostatných insígní, symbolov a gest u Benedikta XVI*. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 34.

¹⁷² Každé pallium je utkané tak, aby obsahovalo alespoň část vlny z obou beránků, kteří byly požehnány papežem na svátek sv. Anežky. In: GERARD, Skinner. *The Pallium*. L'Osservatore Romano: Weekly Edition in English. 2011, s. 4.

¹⁷³ Srov. *Tamtéž*, s. 34.

¹⁷⁴ Srov. *Cappella papale presieduta dal Santo Padre Benedetto XVI. per la benedizione e imposizione dei palli*. Vaticano: Ufficio delle celebrazioni liturgiche del sommo pontefice, 2011, s. 30–31.

¹⁷⁵ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*. Heslo: Pallium, 19. díl, Praha: Argo 1902, (fotoreprint z r. 1890), s. 113.

konsekrace osobně či přes zástupce zažádat o pallium." Pallium arcibiskupa značí moc, "kterou je ve společenství s římskou církví na základě práva vybavený ve vlastní provincii."¹⁷⁶ Nošení pallia metropolitou je proto limitováno územím. Podle Kodexu kanonického práva § 2 kán. 437: "Může metropolita podle normy liturgických zákonů používat pallium v kterémkoliv kostele církevní provincie, v jejímž čele stojí, nikdy však mimo něj. A to ani se souhlasem diecézního biskupa. Jestliže je metropolita přeložený do jiné metropole, potřebuje nové pallium."¹⁷⁷

Pallium má bohatou symboliku. První symbol je v materiálu. Je utkáno z vlny beránků a biskup, jako pastýř stáda, má hledat a najít ztracenou ovci a přivést ji zpět do ovčína (Lk 15, 1–7). Další symbolika spočívá v mučednictví a čistotě spojené se svatou Anežkou. Pallium má připomínat čistotu, kterou biskup slíbil a mučednictví, nejvyšší formu vyznání víry, které má být biskup připraven podstoupit.¹⁷⁸ Další symbolika je v duchovním spojení s papežem.¹⁷⁹ Vhodné je také zmínit, že pallium je "viditelným symbolem kolegiality a subcidiarity."¹⁸⁰ Poslední symbol je bílá barva, která odkazuje na Beránka Božího.

Pallium nepodléhá kánonu liturgických barev jako užívání kasule měněné podle liturgického kalendáře.¹⁸¹

Při inauguraci papeže, tj. uvedení do úřadu a oficiálním zahájením pontifikátu přijímá papež při ceremonii, která nahrazuje dřívější korunovaci, pallium a rybářský prsten, jak je již zmíněno výše.

Papež Benedikt XVI. v přednesené homilii¹⁸² při zahájení pontifikátu 24. dubna 2005 hovořil o palliu, jeho významu a hluboké symbolice zakořeněné

¹⁷⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 8.

¹⁷⁷ § 3, kán. 437 CIC

¹⁷⁸ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 34.

¹⁷⁹ Ve slovech liturgie vkládání pallia na ramena metropolitů je to přímo řečeno: "...tradimus vobis Pallium de Confessione beati Petri sumptum, ut eoutamini intra fines provinciae ecclesiasticae vestrae. Sit vobis hoc Pallium symbolum unitatis et cum Apostolica Sede communionis tessera, sit vinculum caritatis et fortitudini sinceritatem, ut die adventus et revelationis magni Dei pastorumque principis Iesu Christi, cum ovibus vobis creditis stola potiamini immortalitatis et gloriae" (Srov. Ceremoniale episcoporum). Dostupné z: <http://textosparalaliturgia.blogspot.cz/2014/02/ritus-benedictionis-et-impositionis.html> [online]. [cit. 2017-10-12].) ("Odevzdáváme vám pallium ze Stolce sv. Petra, abyste ho nosil na území své církevní provincie jako symbol jednoty a znamení společenství s Apoštolským stolcem. Necht' je vám poutem lásky a rozmnožením ctností, aby v den příchodu a zjevení velkého Boha a knížete pastýřů Ježíše Krista jste mohl spolu s ovce svého stáda dostat šat nesmrtelnosti a slávy").

¹⁸⁰ DI MONTEZEMOLO, Andrea Cordero Lanza, "The Coat of Arms of His Holiness Benedict XVI.," Dostupné z: <http://www.vatican.va>, odkaz goo.gl/1rpDV [online]. [cit. 2017-10-12].

¹⁸¹ Srov. CABAN, Peter. *Liturgika*. Trnava: SSV, 2010, s. 90.

¹⁸² Srov. Benedikt XVI., Homilie Benedikta XVI. při mši svaté na zahájení pontifikátu. Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=3682> [online]. [cit. 2017-10-05].

v evangelijním podobenství o dobrém pastýři podle Jana nebo v podobenství o ztracené ovci podle Lukáše. Řekl, že pallium znamená především to, že nás všechny nese Kristus, ale zároveň nás vybízí, abychom nesli jeden druhého.¹⁸³

Pallia arcibiskupa Josepha Ratzingera

První pallium ve svém životě obdržel Joseph Ratzinger v roce 1977 od Pavla VI., když se stal arcibiskupem Mnichova a Freisingu. V roce 2002 byl Janem Pavlem II. jmenován do funkce děkana kolegia kardinálů, a proto o rok později od Jana Pavla II. výjimečně obdržel druhé pallium. Děkan kolegia kardinálů může z rukou papeže také přijmout pallium.¹⁸⁴

Starokřesťanské pallium papeže Benedikta XVI.

Třetí pallium přijal Joseph Ratzinger již jako papežskou insignii 24. dubna 2005 při své intronizaci 265. papeže universální římské církve. Položil mu ho na ramena kardinál-jáhen Jorge Augustin Medina Estévez.¹⁸⁵ Pallium nosil od počátku pontifikátu až do roku 2009, kdy ho odložil na ostatky sv. Celestýna V.

Toto pallium¹⁸⁶, které papež při svém uvedení do úřadu zvolil, bylo viditelnou změnou, kterou se lišil od svých předchůdců. Bylo to pallium, "*keré nosili římsští biskupové v prvním tisíciletí křesťanství.*"¹⁸⁷ Tvar pallia a barva vyšitých křížů poukazují na neustálou kontinuitu pallia od 9. století, protože dle papežského ceremoniáře Mons. Guida Mariniho druh tohoto pallia je znám na západě již od 9. století v podobě, kdy se pruh látky překládá na levém rameni. Toto pallium je podobné řeckému *homoforion*.¹⁸⁸ Můžeme tvrdit, že podobné pallium na sobě nese papež

"První znamení je pallium, utkané z čisté vlny, jež mi bylo vloženo na ramena. Toto pradávné znamení, jež římscí biskupové nosí od 4. století, lze považovat za obraz Kristova jha, jež biskup tohoto města, Služebník služebníků Božích, bere na svá ramena (...)."

¹⁸³ Srov. MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 89.

¹⁸⁴ Toto pallium obdržel v Apoštolském paláci při soukromém obřadu z rukou Benedikta XVI. také kardinál Angelo Sodano, když po něm převzal úřad děkana kolegia kardinálů. Další výjimkou bylo udělení pallia z rukou Benedikta XVI. arcibiskupu trnavskému Jánovi Sokolovi. Důvodem byla reorganizace církevní správy na Slovensku týkající se metropole arcidiecéze bratislavské a sufragánní arcidiecéze trnavské.

¹⁸⁵ Narodil se 23. 12. 1926 v Santiagu de Chile. Zastával úřad osobního arcibiskupa a prefekta Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. Roku 1998 ho Jan Pavel II. kreoval na kardinála.

¹⁸⁶ Viz. Obrazová příloha č. 7.

¹⁸⁷ DUDA, Ján. *Nový zákonodárca Katolíckej cirkvi*. Tribunál4, č. 2, 2005, s. 24.

¹⁸⁸ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini_pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-05].

Inocenc III. vyobrazený na fresce ze 13. století, kolem roku 1219 v Subiacu. Liší se zpracováním, délkou, množstvím křížů a barvou nitě, kterou jsou kříže šité. Je to jeden kus látky délky 2 m a 16 cm a šířky 11 cm. Je na něm vyšito pět křížů, které mají červenou barvu. Pět křížů má zpodobnit pět oslavených Kristových ran.¹⁸⁹ Pallium je připevněno třemi sponami ke kasuli, aby drželo na ramenou. Jejich symbolika spočívá ve třech hřebech, které držely na kříži našeho Spasitele Ježíše Krista. Jehlice (italsky *spillone dell pallio*, lat. *aciculae*) mají zároveň funkci zdobnou.

Jaký byl záměr Benedikta XVI. pro volbu tohoto pallia, se můžeme jen domnívat. Může jít o snahu "zvýraznit navenek úsilí o hledání jednoty křesťanů a odstranění rozdělujících prvků."¹⁹⁰ 28. dubna v roce 2009 se papež Benedikt XVI. rozhodl toto pallium odložit. Vykonal pastorační návštěvu po Itálii do města L'Aquila, které zažilo krátce před jeho návštěvou zemětřesení a chrám byl téměř ve stavu ruiny. Zde, doslova symbolicky, daroval pallium na prosklenou rakev hrobu svatého papeže "poustevníka" Celestýna V. Tento papež středověku se vyznačoval velkou skromností, pokorou a touhou po samotě v cele, ve které hledal Boha.¹⁹¹ Po papežské koruně či po moci nikdy netoužil, naopak odmítal návštěvu kardinálů v jeho poustevně s tím, že je Petrova stolce nehodný. Touha po mnišství, po skrytosti života a studiu Písma je u papeže Benedikta XVI. a papeže Celestýna V. společná. Proto i gesto Benedikta, položit své pallium na ostatky Celestýna, je více než symbolické. "Oba papežové měli pokoru uznat, že už nezvládají vést církve a odvahu odstoupit z papežského úřadu."¹⁹² Tamější bazilice Santa Maria di Colemaggio, kde jsou uloženy Celestýnovy ostatky, daroval biskup Říma taktéž "symbol osobní papežské přízně" zlatou růží. Sám Benedikt XVI. se o tomto dni svého života vyjádřil během homilie o rok později roku 2010: "Do této baziliky jsem se v dubnu minulého roku, po zemětřesení, které zničilo tuto oblast, odebral uctít ostatky s jeho relikviemi a zanechal jsem tam své pallium, které jsem dostal v den začátku mého pontifikátu."¹⁹³ Odložení starokřesťanského pallia v sobě může nést i praktické prvky, protože "nošení tohoto pallia bylo nepohodlné

¹⁸⁹ Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifická pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* Studia theologica 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 32

¹⁹⁰ Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2005-2/novy.htm> [online]. [cit. 2017-10-05].

¹⁹¹ Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=2047> [online]. [cit. 2017-10-06]. Po uvěznění svým nástupcem Bonifácem VIII. v pevnosti Fumone východně od Říma prohlásil: "Toužil jsem po cele, tady ji mám."

¹⁹² Dostupné z: <http://scuola.repubblica.it/sicilia-catania-ieverga/2013/07/04/due-scelte-a-confronto-celestino-v-e-benedetto-xvi/> [online]. [cit. 2017-10-06].

¹⁹³ Benedikt XVI. Homilia: Eucharistica celebratio Sul monehabita occasione Iubilaei Caelestiniani. AAS 102 (2010): 456.

a vytvořilo různé a nepříjemné problémy již od počátku pontifikátu"¹⁹⁴, jak se zmiňuje papežský ceremoniář Mons. Guido Marini.

Ve starokřesťanském palliu byl Benedikt XVI. vyobrazen v mozaice Papežské baziliky sv. Pavla za hradbami, kde jsou zobrazeny portréty všech pontifiků počínaje svatým Petrem po nynějšího papeže. Po změně pallia byla mozaika upravena a dnes je na ni papež zobrazen v kratší verzi pallia.

Papežské pallium mezi vývojem a kontinuitou¹⁹⁵

Po odložení starokřesťanského typu pallia se Benedikt XVI. rozhodl užívat pallium více podobné tomu, které užívají metropolité.¹⁹⁶ Přesto je v některých znacích nadále odlišné. Prvním rozdílem je šířka. Zatímco Benedikt nosil pallium široké 9 cm, metropolité nosí pallium užší. Dalším rozdílem je barva šesti křížků. Jsou vyšity červenou nití, zatímco metropolité mají křížky vyšité nití černou. O něco rozdílnější je i tvar. Rozdíly shrnuje v rozhovoru pro L'Osservatore Romano mistr papežských ceremonií Mons. Guido Marini: "*Šířka a délka jsou větší, červená barva těchto křížků oproti palliu metropolitů zdůrazňuje rozmanitost jurisdikce, na kterou má pallium poukázat.*"¹⁹⁷

Toto pallium, které je v životě Josepha Ratzingera posléze Benedikta XVI. již čtvrtým a posledním v jeho službě, poprvé začal nosit na Slavnost svatých Petra a Pavla v roce 2008.¹⁹⁸ Užíval jej do ukončení svého pontifikátu 28. února 2013, resp. do Popeleční středy 13. února 2013, kdy slavil svou poslední veřejnou mši svatou ve Svatopetrské bazilice.

¹⁹⁴ FUSANI, Claudia. Dostupné z: <http://www.repubblica.it/2008/06/sezioni/esteri/benedettoxvi-22/riti-paramenti-antichi/riti-paramenti-antichi.html> [online]. [cit. 2017-10-04].

¹⁹⁵ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgie/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-09].

¹⁹⁶ Viz. Obrazová příloha č. 8.

¹⁹⁷ Srov. *Tamtéž*

¹⁹⁸ SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* Studia theologica 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 33.

4. Paramenta

Za paramenta označujeme liturgický textil. Jedná se o soubor textilií, tedy oděvů a drobných textilních příslušenství, určených výhradně k liturgii. V širším kontextu do nich můžeme zahrnout kněžská bohoslužebná roucha, kostelní prádlo, ustrojení kalicha, ustrojení oltáře a oděvy oblékaných milostných soch. V užším kontextu, který zohledňuje tato práce, jde o soubor zdobných svrchních rouch kněze, do kterého počítáme *kasuli, pluviál a štólu*. Do sedmdesátých let minulého století byl svrchním rouchem kněze ještě manipul. Dále do těchto parament patří dalmatika, která je svrchním oděvem jáhna. Dalmatiku nosí pod kasulí také biskup při významných liturgických slavnostech. Tento soubor zdobných svrchních bohoslužebných rouch¹⁹⁹ se též označuje jako *ornát*.²⁰⁰

Pluviál je plášť, který sahá až ke kotníkům. Na prsou je opatřen sponou. Když je nasazen, má podobu polokruhu. Je zdobený lemy a tzv. štítem, který je na zátylku. Bohatší pluviály jsou zdobeny třásněmi na spodní části a na štítu. Hovoří se o něm v *Ceremoniale episcoporum*. Je to liturgické svrchní roucho při všech slavnostních příležitostech, při kterých se nesmí používat kasule. Tj. procesí s eucharistií či jiná slavnostní žehnání, konsekrace oltářů a kostelů, laudy, nešpory, benedikce katafalku. Pokud předchází nebo následuje mše, nosí se na albě, jinak na superpelici²⁰¹. Pluviál pro papeže²⁰² se nazývá mantum.²⁰³

Štóra je velmi podobná manipulu tvarem, barvou, látkou a zdobením. Na rozdíl od manipulu je delší. Měří přibližně 2,5 metru. Používají ji jáhni, kněží a biskupové. Jáhni ji nosí jako šerpu od levého ramene k pravému boku. U kněží a biskupů se nosí od zátylku k prsům. Nosí se na albě pod kasulí, či na superpelici. Štóra je insignií jáhna a kněze. Nosí se pouze, pokud se vyžaduje služba jáhna či kněze. Při výstavu Nejsvětější svátosti, vysluhování svátostí či benedikci. Výjimkou použití štóly je situace, kdy je vhodné ukázat přítomnost kněze, přesto, že nevykonává žádné "ordo". Např. při procesí. Původní název tohoto paramenta je *orarium*. Název štóra pochází

¹⁹⁹ Na rozdíl od spodních kněžských rouch nazývaných *linteramina*, což je alba a humerál, které byly zhotovovány ze lnu jako symbolu lidské křehkosti mířící ke smrti, což naznačuje skutečnost plátěných pohřebních roušek Krista. Srov. MARTINEK, R. - OPPELTOVÁ, J. a kol. *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů*. Archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie, Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 285 - 287.

²⁰⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 291 - 294.

²⁰¹ Srov. BRAUN, Joseph. *Handbuch der paramentik*. Freiburg im Breisgau: Herder scheverlags handlung, 1912, s. 140-143.

²⁰² Benedikt XVI. použil 14 slavnostních, 7 červených, 3 zelené a 9 fialových pluviálů.

²⁰³ Dostupné z: <http://www.newliturgicalmovement.org/2008/11/spectacular-photographs-of-papal.html> [online]. [cit. 2019-01-15].

zřejmě z Francie. V římském pontifikále se *orarium* nachází pouze jedinkrát.²⁰⁴ Papež používá široké zdobené pontifikální štóly, které nosí na rochetě či na mozzetě.²⁰⁵

V následujícím textu se věnuji kasuli, kterou jsem z ornátu vybral jako jeho nejvýraznější součást. Věnuji se jí nejdříve obecně a potom v souvislosti s odíváním papeže Benedikta XVI. Rozdělení kasulí je podobné jako u mitry na kasule předchůdců a vlastní kasule papeže Benedikta.

Z textilních insignií papežského úřadu vybírám mozzetu a fanon, protože když ho papež Benedikt XVI. začal znovu užívat, byl již téměř zapomenut. Historickým papežským oděvem, ke kterému se Benedikt během svého *ministerium petrinum* nevrátil, byla *falda*.²⁰⁶ Proč tomu tak bylo, není známo a můžeme se pouze domnívat. Lze vyslovit například domněnku, že zde sehrála roli zjevná nepraktičnost tohoto oděvního prvku.

Kasule

Kasule (lat. *casula* - domeček; řec. φαλόνιον, odtud v latině *paenula* v překladu planeta)²⁰⁷ je jedna ze svrchních částí liturgického oděvu kněze či biskupa.²⁰⁸ Tento liturgický oděv vznikl původně z přehození zvonovitého tvaru, který dokonale zakrýval tělo a sloužil prostým lidem jako ochrana před nepříznivým počasím. Od 4. století se ujal i ve vyšších kruzích a byl vnímán jako ryze slavnostní roucho.²⁰⁹ Tento starořímský oděv se v církvi zachoval a nedotkly se ho módní změny související s vývojem odívání mimo církve. V období 5. - 8. století zevšeobecněl název tohoto mešního roucha planeta. Pojmenování kasule zavládlo až ve 13. století, kdy vývoj bohoslužebných rouch dosáhl vrcholu.²¹⁰

²⁰⁴ Srov. BRAUN, Joseph. *Handbuch der paramantik*. Freiburg im Breisgau: Herder scheinverlags handlung, 1912, s. 154 - 163.

²⁰⁵ Papež Benedikt XVI. nosil 26 červených a 7 bílých širokých pontifikálních štol. Viz. obrazová příloha, obr. 24.

²⁰⁶ Falda je široká vlečka z bílého hedvábí. Oblékala se zvláště pro slavnostní ceremonie a papež ji například užíval při konzistořích. Zmíněna je poprvé v 16. století papežským ceremoniářem Jakobem Burckhardtem. Jsou známy dvě verze této vlečky. Její menší forma se užívala pro méně oficiální příležitosti. Jan XXIII. byl dosud posledním papežem, který ji nosil. Symbolika faldy vyjadřuje plnost duchovní moci papeže. Její oblékání bylo předem určeno i místem. V prvním patře Apoštolského paláce se nachází sál tzv. *Sala della Falda*, kde se pontifik do hedvábné vlečky oblékal za pomoci *caudatarii*. Těch, kteří mu pomáhali s nesením vlečky. In: BERTHOD, Bernard; BLANCHARD, Pierre. *Trésors inconnus du Vatican. Cérémoniel et liturgie*. Paris, 2001, s. 189.

²⁰⁷ Srov. FOLTYNOVSKÝ, Josef. *Liturgika*, Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. S. R. O. 1932, s. 111.

²⁰⁸ Srov. BAILEY, Sarah. *Clerical vestments*, Great Britain: ShirePublications, 2013, s. 13.

²⁰⁹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 432.

²¹⁰ TUMPACH, J.-PODLAHA, A.: *Český slovník bohovědný*. Svazek 2. Praha 1912-1930, s. 314.

V církvi byla kasule do druhé poloviny minulého století liturgickým oděvem všech konsekrovaných služebníků oltáře.²¹¹ Byla oficiálním oděvem kléru a bez rozdílu ji nosili zástupci všech stupňů až do té doby, kdy si jáhni osvojili pro sváteční dny dalmatiku.²¹² Upravenou kasuli, která se nazývá *planeta plicata*, si jáhni ponechali o kajících dnech až do reformy v roce 1960. Nyní je kasule výhradně kněžský oděv.

Tvar tohoto mešního roucha se vyvíjel. Původní zvonovitý tvar se zkracováním po bocích měnil ve tvar eliptický a v období gotiky takto vznikla tzv. gotická kasule. Tento typ střihu je volný, splývá v záhybech a končí na předloktí. Další zkracování souviselo se zaváděním stále tvrdších tkanin protkávaných kovovým vláknem. Přibývalo dalších zdobení, výšivek a těžkých ozdob, proto se kasule stávala tuhou. To vedlo v období baroka ke vzniku tzv. barokní kasule, jejíž přední část končí na ramenou resp. mírně ramena přesahuje a ještě má vystřiženou látku po bocích, aby byl prostor na sepnutí rukou. Barokní kasule je krátká, bohatě zdobená a tuhá. Jako příklad uvádím tzv. římský typ barokní kasule. Na prsou je mírně vystřižený a výstřih pro hlavu je lichoběžníkový. Šev, který spojuje dvě části kasule, není na ramenou, ale na prsou. Šev je krytý svislým pásem *kolumnou*, která splňuje i zdobící funkci. Pás je na zádech a zepředu je kříž v podobě písmene "T".²¹³ Materiál, ze kterého byly kasule původně vyráběny, byl především brokát. Kromě těchto dvou typů existují další střihy kasulí, které se více či méně přibližují barokní či gotické kasuli. Jednotlivé styly se liší regionálně, či podle daného rytu. Rozdíly nacházíme ve tvaru, velikosti a úpravě otvoru pro hlavu. Dále ve způsobu zdobení, v délce, nebo v množství ubrané látky po bocích. Další rozdíl je ve způsobu zpracování.²¹⁴ V Itálii se občas objevoval kříž ve tvaru písmene Tau. Typickým pro italské kasule je dvojitý paralelní úplet u krku. Pro nizozemské kasule jsou typické vzpřímené kříže. Diagonála ramen bývá hodně široká, aby se umožnilo místo pro výšivky. Střih u krku je kulatý, obvyklý také pro Francii. Francouzská kasule je zpravidla užší. Španělská verze je dlouhá a široká na zadní straně.²¹⁵

Dnes známe hodně typů a stylů kasulí. Nejčastěji se používají kasule volné, splývavé, gotického střihu. Otvor pro hlavu je oválného tvaru, často s malým límcem.

²¹¹ Srov. TICHÝ, Radek. *Exsultet. Historie a liturgie velikonočního chvalo zpěvu*. Praha: Krystal OP, 2018, s. 24.

²¹² Srov. PACI, Sara Piccolo, *Storia delle vesti liturgiche. Forma, imagine e funzione*, Milano: Ancora, 2008, s. 310.

²¹³ Srov. FOLTYNOVSKÝ, Josef. *Liturgika*, Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. S. R. O. 1932, s. 112.

²¹⁴ Srov. STOLLEIS, Karen. *Mes sgewände raus deutschen Kirchen schätzen vom Mittel atler zur Gegenwart*, Regensburg: Schnell, 2001, s. 94–98.

²¹⁵ Srov. JOHNSTONE, Pauline. *High fashion in the church*, Maney, 2002, s. 141 - 142.

Materiál, ze kterého se dnes kasule šijí, je nejčastěji polyester oblíbený pro svou finanční dostupnost, četnost a skladnost. Nákladnější kasule se potom vyrábějí z bavlny, vlny, damašku, saténu, sametu, hedvábí či moaré. Dalším materiálem je Gabardén (45% vlna a 55% polyester). Což je spojení přírodní hebkosti s minimální mačkavostí a mechanickou odolností²¹⁶.

Papež Benedikt XVI. kladl důraz na výmluvnost a symboliku liturgického roucha, které má kněz při slavení eucharistie oblečené. *Tak, jako kněz obléká roucho, tak se i my - pokřtění, oblékáme v Krista.*²¹⁷ *"Ornát je Pánovo jho, které nám kněžím bylo nasazeno"*²¹⁸. Liturgické roucho sděluje lidem, že kněz nevystupuje jako soukromá osoba, ale zastupuje Krista - někoho zcela mimořádného. Symbolika spočívá podle papeže Benedikta v přesahu od *prvního roucha*, které Adam *svým pokusem dosáhnout bohorovnosti ztratil* (srov. Gen 2, 7) po roucho věčnosti, o kterém mluví Apokalypsa (Zjevení 19, 8), které získává ve křtu ten, kdo se ve víře navrátil.²¹⁹

Během svého osmiletého pontifikátu užil papež 133 kasulí. 121 gotických, z toho bílých 67, červených 28, zelených 20, fialových 15, růžové 2²²⁰ a dále 12 barokních, 4 zlaté a 3 červené²²¹ a nakonec tzv. *Borromeo*, zelenou 1 a fialové 3. Mnohé z nich se často střídaly, zvláště bílé či zlaté.

Mezi ateliéry, které se specializují na paramenta k liturgii, zejména pro Svatého otce, patří ateliér firmy LAVS²²², XREGIO²²³ a Rubelli²²⁴. Kasule rozdělují na ty, které užívá po předchůdcích a jeho vlastní.

²¹⁶ S touto látou šije česká firma Paramenta.cz.

²¹⁷ Srov. Gal 3,27.

²¹⁸ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7550> [online]. [cit. 2018-04-17].

²¹⁹ Srov. *Tamtéž*.

²²⁰ Růžový ornát oblékl papež jen šestkrát.

²²¹ V den Velkého pátku papež také zpravidla nenosí pallium. Je to jediný den v liturgickém roce, kdy je papež v bazilice sv. Petra bez pallia.

²²² Z ateliéru LAVS pochází bílá kasule vyrobená z damašku a osázená vzácnými kameny od Filippa Sorcinelliho, kterou papež užil celkem čtyřikrát. Na apoštolské návštěvě v Genově 18. 5. 2008 a při liturgii zeleného čtvrtku na svěcení olejů v letech 2009, 2010, 2011.

²²³ Pro papeže Benedikta bylo v této firmě ušito 6 pluviálů, 6 ornátů a 9 miter. Jejich paramenta papež užil při 53 veřejných slavnostech.

²²⁴ Od firmy Rubelli obdržel Benedikt XVI. sadu kasulí s mitrou při své apoštolské návštěvě Benátek v neděli 8. května 2011. Kasule je vyrobená z bílého damašku. Vzorek, který je aplikován na ornátu, je ve tvaru kříže v kruhu s podélnými květy typický pro období středověku. (Dostupné z: <http://www.rubelli.com/en/news/rubelli-a-oedressesa-pope-benedetto-xvi>).

Kasule předchůdců

Svatý otec Benedikt XVI. neoblékal pouze roucha vlastní, ale vracel se k oděvům svých předchůdců, aby *podtrhl kontinuitu aktuálního liturgického slavení s těmi způsoby slavení, jimiž se vyznačoval život církve v minulosti.*²²⁵ Lze říci, že tato skutečnost ukazuje jednu z charakteristik oděvních zvyklostí Benedikta XVI. Nejstarším předchůdcem, jehož roucho Benedikt oblékal, byl Pius VII. Jedná se o červenou kasuli a oblékl ji při příležitosti předsedání liturgii Velkého pátku. Benedikt XVI. od roku 2008 předsedal liturgii Velkého pátku pokaždé v kasuli barokního střihu a od roku 2009 byla kasule vždy jiná. Dalším předchůdcem, jehož roucho Benedikt třikrát oblékl, byl Pius XII., z toho jedenkrát při příležitosti výročí úmrtí Pia XII. 9. října 2008. Smysluplnost návratu k těmto historickým rouchům při bohoslužbách vedených Svatým otcem spočívá v důrazu na kontinuitu, která je důležitou a trvalou součástí přístupu Benedikta XVI. k liturgii. *"Hermeneutika kontinuity je vždycky přesným kritériem interpretace dobové cesty církve. Platí to také pro liturgii. Jako papež cituje ve svých dokumentech předchozí papeže, aby poukázal na kontinuitu magisteria církve, tak v oblasti liturgie papež užívá liturgický oděv a posvátná roucha předešlých papežů, aby naznačil tutéž kontinuitu i v oblasti lex orandi."*²²⁶

Nejčastěji užívaná kasule barokního střihu byla kasule Pavla VI.²²⁷ Je to mešní roucho bílé barvy se zlatým lemem. Na kasuli je květinový motiv vyšíтый též zlatými nitěmi. Papež ji používal od roku 2009 do konce svého pontifikátu pravidelně na Slavnost Corpus Domini a od roku 2011 vždy na Slavnost Matky Boží Panny Marie. Užil ji celkem osmkrát.

Nejčastěji užívané kasule předchůdců gotického střihu jsou kasule přímého předchůdce. Styl kasulí Benedikta XVI. z počátku pontifikátu spontánně navazoval na styl Jana Pavla II. Přátelství a úctu ke svému předchůdci papež několikrát opakoval.²²⁸ Benedikt XVI. svého přítele Jana Pavla II. 1. května 2011 blahověčil a při této příležitosti²²⁹ měl na sobě kasuli²³⁰, ve které Jan Pavel II. za svého života chodil. K této kasuli, kterou užil celkem čtyřikrát, je ušita mitra a pluviál.²³¹

²²⁵ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=9760> [online]. [cit. 2018-04-22].

²²⁶ Srov. *Tamtéž*.

²²⁷ Viz. obrázková příloha č. 18.

²²⁸ RATZINGER, Joseph. *Můj milovaný předchůdce*. Praha: Paulínky, 2008.

²²⁹ Koncem dubna 2011 informoval článek Radio Vaticana: „*Benedikt XVI. obleče při beatifikaci roucho Jana Pavla II. Kalich, který bude během beatifikační bohoslužby použit, je tentýž, který Jan Pavel II. používal v posledních letech*“

Vzhledem k rozdílné výšce postavy obou mužů se liší i délka jejich mešního roucha. Zatímco kasule Jana Pavla II. měří 147 cm, mešní roucha Benedikta XVI. jsou dlouhá 135 až 137 cm. Z toho důvodu Benedikt XVI. příliš mnoho kasulí po svém předchůdci Janu Pavlu II. nemohl nosit. Přesto nejčastěji užívaná kasule po předchůdcích, kterou oblékal od roku 2003, patřila právě Janu Pavlu II. Jedná se o kasuli sytě krémové barvy. Na látce je aplikováno několik zlatých hvězd s křížem uprostřed. Lem je vyšívaný zlatou nití. Přední pás je celý zlatý a v pravidelných ornamentech je ve spodní části umístěna postava apoštola Pavla. Papež v ní celebrouval na Slavnost Matky Boží Panny Marie roku 2008 a 2009. Potom se v ní objevoval mimo jiné pravidelně každý rok na vigílii Bílé soboty až do roku 2012. Použil ji celkem devětkrát.

Druhou nejčastěji používanou kasulí po předchůdcích byla opět kasule Jana Pavla II.²³², kterou měl Benedikt XVI. na sobě při intronizaci. Jan Pavel II. ji oblékl poprvé o Vánocích v roce 1989. Benedikt ji použil stejně často jako barokní kasuli po Pavlu VI., tedy osmkrát. Tato intronizační kasule je vyrobena ze zlatého hedvábí a v její přední části je pět masivních svatojakubských mušlí na smaragdové podšívce. Mušle korespondují se středem Benediktova erbu, na kterém je umístěna na červeném poli zlatá mušle.²³³ Intronizační kasuli papež nosil zpravidla při Slavnosti Zjevení Páně, konkrétně ji při této slavnosti měl od roku 2006 do roku 2008, tedy třikrát. Dále dvakrát při Slavnosti Zmrtvýchvstání Páně a Urbi et Orbi a při dalších dvou slavnostech liturgického roku.²³⁴

Vlastní kasule Benedikta XVI.

Vkus papeže Benedikta, či jeho prvního resp. druhého ceremoniáře, který se ukazuje na výběru mešního roucha pro liturgii, je však výrazně ovlivněn skutečností, že většina liturgických rouch ve Vatikánu jsou roucha darovaná, jak se vyjádřil papežský

svého pontifikátu. Benedikt XVI. bude během obřadu oblečen do kasule a mitry, které byly vyrobeny za pontifikátu svého předchůdce". (Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14475> [online]. [cit. 2018-04-22]).

²³⁰ Viz. obrázková příloha č. 16

²³¹ K nošení tohoto pluvíálu se často vrací i papež František. Mitru užívá vlastní.

²³² Viz. obrázková příloha č. 15.

²³³ Mušle symbolizuje poutníka na cestě a také odkazuje na sv. Augustina a jeho teologii o Trojici.

²³⁴ Mše při převzetí římské katedry Lateránské baziliky (7. 5. 2005), Slavnost Corpus Domini (26. 5. 2005).

sakristián benediktin Pavol Benedik.²³⁵ Přesto můžeme usuzovat na vztah k těmto rouchům podle četnosti jejich užívání.

Při výběru kasulí byl brán ohled na krásu. Papežský návrhář Filippo Sorcinelli²³⁶, který pro Benedikta navrhl na padesát liturgických rouch o něm říká: "*Papež Benedikt miluje umění, hudbu, krásu. Je velmi jemný člověk. Pro něj nádherné zdobení ornátu vyjadřuje krásu Boha samého.*"²³⁷ A sám papež k tomu říká: "*Umění nás uvádí do života v plnosti. A člověk je díky kráse více disponovaný na přijetí daru víry. Pokud krása v člověku vyvolává vyšší bytí - Boha, pak se právě umění může stát jedním z prostředků evangelizace.*"²³⁸ Vlastní kasule, které Benedikt nosil, byly jak historické, tak moderní²³⁹. Důraz na krásu v liturgii byla pro papeže Benedikta důležitá, jak se vyjádřil papežský ceremoniář Mons. Guido Marini ohledně liturgických rouch: "*Důležité není ani tak to, zda jsou stará nebo moderní, ale spíše to, zda jsou hezká a důstojná. To jsou důležité složky liturgického slavení.*"²⁴⁰

Ve skupině vlastních kasulí Benedikta XVI. je nejčastěji užívaná kasule krémové barvy se zlatým vzorem²⁴¹. Je gotického střihu. Na přední straně má zlatě vyšitý květinový motiv. Papež Benedikt ji měl na sobě poprvé 15. dubna 2007 na Svatopetrském náměstí při mši svaté u příležitosti osmdesátých narozenin. Od té doby užíval tuto kasuli až do konce svého působení na Petrově stolci. Od roku 2007 ji měl na sobě o všech vánočních svátcích při půlnočních mši svatých až do roku 2012. Dále ji užíval o Velikonocích. Celkově ji měl na sobě čtrnáctkrát. Žádnou jinou kasuli tak často na sobě neměl.

Druhé nejčastěji používané kasule jsou dvě. Obě byly použity shodně jedenáctkrát. Obě jsou gotického střihu. Je to mešní roucho bílé barvy se zlatými

²³⁵ V dokumentárním filmu "Pápežov sakristián", Lux communication, 2012.

²³⁶ Narodil se roce 1975 v Mondolfu a vystudoval sakrální hudbu. Jeho firma LAVS vyrobí ročně 200 liturgických rouch. Používá na svých paramentech středověké symboly a prvky geometrie. Navrhl také ornát pro papeže Františka při příležitosti jeho inaugurace 19. 3. 2013. Tato kasule je inspirována freskou italského malíře Giotto di Bondone (1267–1337) z období rané renesance. Pro papeže Františka pracuje nadále. Na květnou neděli roku 2018 užil papež František jeho pluvíál, který byl ušitý společně v sadě s ornátem a byl představený na konferenci v Ravenně. Tam také poukázal na odlišný vkus papežů Benedikta a Františka, který souvisí mimo osobního vkusu i s rozdílnými tradicemi jejich zemí. Dostupné z: <http://www.ravenna24ore.it/news/ravenna/0037697-sarto-dei-papi-ospite-al-circolo-dei-forestieri> [online]. [cit. 2018-04-05].

²³⁷ Dostupné z: <http://www.dw.com/en/pope-tailor-filippo-sorcinelli/av-19305927> [online]. [cit. 2018-04-05].

²³⁸ Srov. RATZINGER, Joseph. *Davanti al protagonista. Alle radici della liturgia*, Cantagalli, 2009, s. 67–68.

²³⁹ Při své apoštolské návštěvě Rakouska v roce 2007 použil ve vídeňské katedrále zelenou kasuli moderního střihu. Při mši v Mariazell měl na sobě modrozlutou kasuli v kompletu s barevnou mitrou. Moderním kompletem, který Benedikt také užíval, bylo roucho s mitrou jeho předchůdce Jana Pavla II., kterou uvádím v příloze.

²⁴⁰ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=9760> [online]. [cit. 2018-04-22].

²⁴¹ Viz. obrázková příloha č. 21.

ornamenty nacházejícími se na celé ploše roucha. A dále kasule červené barvy²⁴², která je též symetricky posázena po celé své ploše a to drobnými zlatými mušlemi. Má obdelníkový otvor pro hlavu. Její zvonovitý tvar dosahuje až k zápěstí. Počet užití obou kasulí je stejný, ale liší se obdobím, během kterého byly používány. Bílá kasule byla používána pouze v období Mons. Pierra Mariniho, zatímco červená je výjimečná tím, že jako jediná kasule byla používána po dobu celého pontifikátu papeže Benedikta. Toto červené mešní roucho měl papež s výjimkou tří let vždy na Květnou neděli. Dále při Slavnosti sv. Petra a Pavla v roce 2005, při mši svaté na památku zesnulých kardinálů a biskupů roku 2005 a 2007 a při jiných liturgických slavnostech.

Nejčastěji používaná kasule zelené barvy je kasule "Filip Neri"²⁴³. Jedná se o smaragdovou kasuli téměř identickou ve tvaru a rozměrech s kasulí sochy sv. Filipa Neriho od umělce a sochaře Alessandra Algardiho²⁴⁴. Kasule je typická pro dobu 16. století, přizpůsobená rozměrům sv. Karla Boromejského.²⁴⁵ Poprvé ji papež měl v neděli 5. října 2008, když s přítomnými biskupy slavil mši svatou v bazilice sv. Pavla za hradbami při zahájení obecné řádné synody biskupů. 26. října tuto synodu ve stejné kasuli uzavíral. O rok později v roce 2009 opět v této kasuli zahajoval i ukončoval biskupskou synodu pro Afriku. V roce 2010 si ji oblékl při slavení bohoslužby k zahájení biskupské synody pro Blízký východ.

Poslední kasuli, kterou zmiňuji a která patřila k nejčastěji užívaným, je kasule zlatá²⁴⁶. Navrhla a zhotovila ji sestra Agar z komunity Litugico Apostolato, která byla papežovou krejčovou, při příležitosti první půlnoční mše svaté Benediktova pontifikátu. Motivem jsou Pánova slova: "*Udělám z vás rybáře lidí.*" Sestra Agar dodává: "*Všichni jsme tedy malé rybky pokřtění ve jménu Pána Ježíše. Proto si myslím, že pouze Svatý otec může mít na sobě takové roucho, na kterém je vyšita spousta malých rybiček. Protože on je onen rybář lidí.*"²⁴⁷ Každá rybka na této kasuli je jiná a mezi sebou jsou protkány rybářskou sítí. Materiálem je satén. Papež Benedikt používal toto roucho

²⁴² Viz. obrázková příloha č. 20.

²⁴³ Viz. *Tamtéž*, č. 19.

²⁴⁴ Italský pozdně barokní sochař (1598-1654), který však svou práci orientoval pouze na Řím. Byl spolupracovníkem Francesca Borrominiho. Mimo fenomenální sochu sv. Filipa Neriho v Santa Maria in Valicella vyhotovil náhrobek pro papeže Lva XI. nebo návrh oltáře sv. Mikuláše s názvem "*Víra sv. Mikuláše*" v San Nicola da Tolentino.

²⁴⁵ Na začátku roku 2008 byla pro papeže Benedikta vyrobena v zelené a červené verzi firmou "Saint Bede Studio". Červenou verzi použil 11. května 2008 při Slavnosti seslání Ducha Svatého.

Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2008/10/pope-benedict-at-saint-pauls-without.html> [online]. [cit. 2017-11-02].

²⁴⁶ Viz. obrázková příloha č. 14.

²⁴⁷ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LJmAjn2aD2c> [online]. [cit. 2019-03-18].

napříč mandátem prvního ceremoniáře. Poprvé jej oblékl na půlnoční mši svaté v roce 2005. Potom na Slavnost Zvěstování Páně a při příležitosti předávání prstenu novým kardinálům 25. března 2006. Potom na Zelený čtvrtek téhož roku, na vigilií Bílé soboty a při Slavnosti všech svatých. Naposledy ji měl na vigilií Bílé soboty v roce 2007.

Uvedl jsem nejčastěji používaná mešní roucha Benedikta XVI. Jednotlivé kasule se vztahovaly ke konkrétním liturgickým slavnostem, při kterých se stejné roucho opakovalo po několik let. Je zde patrná určitá důslednost a preciznost při výběru roucha či obliba určité kasule při konkrétní příležitosti.

Po výčtu nejčastěji užívaných kasulí je třeba uvést, že většinu mešních rouch, ve kterých Benedikt XVI. celebroidal při apoštolských cestách mimo Řím či mimo Itálii, měl na sobě pouze jednou. Předpokládám, že důvodem je skutečnost, že svoji kasuli danému místu věnoval.²⁴⁸ Tato štědrost je pro něho charakteristická.

Dále se ukazuje, že Benedikt často nosil a ponechával si paramenta, která dostal k životnímu jubileu. Můžeme v této skutečnosti vidět lidský rozměr tohoto muže se schopností vděčnosti Bohu i lidem.

Zcela zvláštní místo v kasulích papeže Benedikta, které mu byly darovány, zaujímá kasule, již nedostal v době pontifikátu. Uvádím ji na závěr. Benedikt XVI. ji obdržel již jako emeritní papež ke svému životnímu jubileu 90. narozenin společně se čtyřdílnou sadou burzy, štóly, véla a manipulu. Jedná se o kasuli barokního střihu od britské firmy Di Clara²⁴⁹. Na zlatočerveném brokátu jsou aplikovány perly a granáty. Na zadní straně je ve spodní části situován osobní erb pontifika. Byla navržena podle designu Panny Marie z Alltöttingu,²⁵⁰ ke které má papež vřelý vztah již od svého dětství.

Fanon

Je to dvojitá pelerína z bílého, zlatého a červeného hedvábí, která je ve tvaru límce.²⁵¹ Termín fanon pochází z latiny a znamená tkaninu. Řecký tvar slova je "*penos*" a ve volném překladu znamená šátek.

²⁴⁸ V České republice ve Staré Boleslavi měl na sobě kasuli červené barvy, kterou potom užil ještě dvakrát.

²⁴⁹ Dostupné z: <https://www.diclara.co.uk/collections/bespoke-vestments/bxvi> [online]. [cit. 2018-02-26].

²⁵⁰ Když se ho ve svých rozhovorech ptal Peter Seewald na "*nejoblíbenější duchovní místo*", odpověděl: "*Altötting*". In: SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 28.

²⁵¹ HARDOUIN-FUGIER, ELISABETH, BERTHOD, BERNARD. *Dictionnaire des arts liturgiques*, Fremur, 2015, s. 257.

Tvarem fanon připomíná pelerínu (*orale*) v dokonalém kruhu s otvorem pro hlavu uprostřed. Skrze tento otvor se klade na ramena pontifika.²⁵² Průměr kruhu je 92 cm. Jeho okraj je lemován zlatým proužkem. Nemá podšívku a je zdvojený tak, že dvě peleríny jsou sešity k sobě u otvoru pro hlavu, přičemž vrchní část je o šířku ruky menší, než spodní část peleríny. Na hrudní části je vyšitý zlatý kříž. Kříž má podle rituálu líbat kardinál-jáhen, než vkládá fanon na ramena pontifika.²⁵³ Fanon je zhotoven z hedvábí, na kterém jsou tenké pruhy zlaté a bílé barvy s amarantovými okraji.²⁵⁴

Oblékání fanonu má svůj postup. Nasazuje se, jakmile má papež na klerice humerál, albu, na albě cingulum, subcinetorium a pektorál. Zadní část fanonu se po nasazení zvedá a pokládá na hlavu pontifika, přičemž vzniká kapuce. Tato kapuce není spuštěna dříve, než papež oblékne štólu, tunicelu, dalmatiku a kasuli. Teprve tehdy se spouští fanon na kasuli jako pelerína a na něj je položeno papežské pallium, v případě Benedikta XVI., opatřené rudými kříži. *Vittae* mitry pak leží volně na fanonu pontifika. Symbolika této ceremonie spočívá v tom, že ovinutím hlavy a posléze spuštěním na ramena, chce pontifex následovat velekněze Staré smlouvy, který taktéž na lněnou tuniku vkládal efod.²⁵⁵

Přestože je fanon významnou součástí papežských rouch, užívá se pouze při velkých papežských slavnostech.²⁵⁶ Na Velký pátek musí zůstat papež bez fanonu, stejně jako bez pallia nebo dalmatiky.

Počátky fanonu jsou uvedeny v *Ordo Romanus I* již v 8. století. O jeho prvních podobách je málo informací. Exhumace Bonifáce VIII. v roce 1295 vypověděla, že v době středověku či ještě dříve se od současné podoby lišil. Při exhumaci byl nalezen fanon z bílého jemného hedvábí, který nebyl opatřen žádnými ozdobami ani zlatými pruhy. Omotával se několikrát jako šátek kolem ramen a jeho vyústění bylo na kasuli kolem krku papeže. V inventáři Bonifáce VIII. bylo napočítáno celkem 36 fanonů. Tato skutečnost dokládá, že v době 13. století nosil papež fanon velice často.²⁵⁷

V historii byl fanon klasickým obyčejným humerálem a kněží jej oblékali na albu.²⁵⁸ Ve 13. století bylo dáno právo nosit fanon pouze papeži. Podle spisu ze 14.

²⁵² Srov. BRAUN, S. J. *Liturgisches Handlexikon*. Regensburg: Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet, 1922, s. 89.

²⁵³ Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14475> [online]. [cit. 2018-04-22].

²⁵⁴ Srov. NOONAN, James-Charles. *The church visible*. England: Medici Editorial Services, 2012, s. 395.

²⁵⁵ HARDOUIN-FUGIER, ELISABETH, BERTHOD, BERNARD. *Dictionnaire des arts liturgiques*, Fremur, 2015, s. 257.

²⁵⁶ Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. l., 1902, s. 462–463.

²⁵⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 462 - 463

²⁵⁸ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 41.

století nosil papež fanon během slavnostní mše svaté, při obřadech vlastní konsekrace a na Zelený čtvrtek. V tomto období papež neužíval humerál, pokud na sobě měl fanon. Teprve v 16. století papež užíval současně jak fanon, tak i humerál.

Při pohřbu se ostatky papeže oblékaly rovněž do fanonu.²⁵⁹ Naposledy pohřbeným papežem oděným ve fanonu byl Jan XXIII.

Fanon symbolizuje duchovní štít víry. Papež je tím, který brání víru a drží štít, kterým chrání katolickou církev.²⁶⁰ Zlaté a amarantové svislé pruhy na látce jsou symbolem spojení západní a východní církve po rozdělení roku 1054. Je však třeba poznamenat, že v dějinách papežství neměl fanon určené barvy, jak je tomu dnes, ale byl šitý podle vzoru různobarevného židovského efodu.²⁶¹

Fanon a papež Benedikt XVI.

Benedikt XVI. se snažil zachovat tento "významný liturgický doplněk."²⁶² jak jej označil Mons. Guido Marini. Poprvé užil fanon 21. října 2010 při kanonizaci sedmi svatých na Svatopetrském náměstí ve Vatikánu. Když byl papežský ceremoniář Mons. Guido Marini dotázán, zda papež použije fanon znovu, odpověděl: "Ano, užije ho dvakrát. Jednou při slavení půlnoční mše svaté a při Epifanii"²⁶³. Bylo to v Roce víry. Dále k tomu řekl: "Svislé pruhy zlata a stříbra mají vyjadřovat jednotu a nerozdělenost latinské církve a východní Evropy, jež spočívají na bedrech Petrova nástupce. Zdá se mi, že je to velmi krásná symbolika. A je důležité vzpomenout právě na toto během vyhlášeného Roku víry."²⁶⁴ Naposledy užil Benedikt XVI. fanon při příležitosti biskupského svěcení při slavnosti Zjevení Páně 6. ledna 2013 v bazilice sv. Petra. Fanon byl užíván všemi papeži do Benedikta XVI. Jeho předchůdce Jan Pavel II. ho užil pouze jednou a to 22. listopadu 1984 v bazilice Santa Cecilia in Trastevere na svátek sv. Cecílie panny a mučednice. Potom již nikdy fanon nepoužil. Jeho nástupce papež František zatím fanon nepoužil.

²⁵⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 463.

²⁶⁰ Srov. Ef 6, 16.

²⁶¹ Dostupné z: <https://www.liturgicalartsjournal.com/2018/04/the-amice-and-papal-fanon.html> [online]. [cit. 2018-04-24].

²⁶² Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2012/documents/ns_lit_doc_20121224_tempo_natale_it.html [online]. [cit. 2017-11-10].

²⁶³ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=15488> [online]. [cit. 2018-04-22].

²⁶⁴ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2012/documents/ns_lit_doc_20121224_tempo_natale_it.html [online]. [cit. 2017-11-10].

Mozzeta

Název pochází z italského slova „*mozzo*“ a znamená zkrácená. V doslovném překladu „*zkrácený plášť*“.²⁶⁵ „*Šlo o radikální zkrácenou praktičtější variantu starobylé zimní purpurové papežské kápě.*“²⁶⁶ Mozzeta je pelerína, která zakrývá ramena a sahá za ohyby loktů. Vzadu je opatřena malou kapucí a vpředu má řadu knoflíků.²⁶⁷ Nosí se na rochetě či superpelici.²⁶⁸ Na ni se pokládá *cordoniera*²⁶⁹, na které je zavěšen pektorál.

Rozeznáváme různé barvy mozzet, které rozlišují jurisdikci. Černé s fialovými knoflíky může užívat rektor baziliky. Fialové nosí biskupové a kanovníci. Červené mozzety patří kardinálům a papeži. Červené rozlišují stav odstínem barvy od červené po rubínovou a dále materiálem. Pro papeže se mozzeta zhotovuje ze sametu či damašku. Mozzeta se používá jak při liturgii, např. liturgii hodin, tak mimo ni.²⁷⁰

Můžeme říci, že prvním doloženým papežem, který mozzetu nosil, byl bezesporu Sixtus IV. Původně šlo spíše o výrazně zkrácenou kápi purpurové barvy „*cappa rubea*“. Pro svůj malý střih byla pojmenována „*capius parvus*“ a posléze „*cappa mozza*“. Tvarem se jedná o velmi zkrácený plášť. Materiálem je purpurový hedvábný samet, který je vyhrazen výhradně papežům. Koncem 15. století ji pontifik užíval jako *reprezentativní papežský oděv pro oficiální audience* společně s *camaurem*.²⁷¹

Před II. Vatikánským koncilem měl papež možnost podle liturgického roku využívat čtyři druhy mozzet. Dvě verze bez hermelínu: tmavočervená a červená ze saténu. Dvě verze s hermelínem: červená soukenná²⁷² a bílá z damašku.²⁷³ Červená mozzeta ze saténu se užívá během liturgického roku. Bílá mozzeta z damašku náleží

²⁶⁵ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 296.

²⁶⁶ MARTINEK, Radek. *Mezi reformou a reformací. Oděv papežského dvora v časech krize*, Móda a oděv doby renesance, Praha NPÚ-ÚPS, 2018, s. 107.

²⁶⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 107.

²⁶⁸ Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 38.

²⁶⁹ Slouží k zavěšení pektorálu na mozzetě či pod ornátem. Její rozlišení barev koresponduje s barvou erbu jednotlivého úřadu. Biskupové mají zeleno-zlatou, kardinálové červeno-zlatou a papež zlatou. Konec je opatřen střapcem, jeho materiál se může lišit. Nejčastěji se užívá směs acetátu, jehož hmotnost je nižší než přírodní hedvábi a vlákna jsou z celulózy první kvality, polyester, bavlna, lakovaný kov či zlato. Dostupné z: <http://www.togheavvocati.it/cordoniera-oro-nero-argento-rossa-bianca.html> [online]. [cit. 2018-04-23].

²⁷⁰ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 296.

²⁷¹ Srov. MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova, s. 93.

²⁷² V tomto druhu mozzety jsme mohli Benedikta XVI. často vidět v oknech Apoštolského paláce při polední modlitbě Angelus Domini či při Slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie 8. 12., kdy papež při slavnostním obřadu předává Panně Marii kyticí růží, jejíž socha je umístěna na Španělském náměstí v Římě.

²⁷³ Otto, Jan. *Ottův slovník naučný*. Sedmnáctý díl, Praha: Argo, 1999 (fotoreprint z r. 1901), s. 806.

papeži po dobu velikonočního oktávu, tj. od vigilie první neděle velikonoční do druhých nešpor neděle *in albis*, a také v neděli Božího milosrdenství, tedy v druhé velikonoční neděli. Zimní mozzeta se užívá od svátku svaté Kateřiny Alexandrijské 25. listopadu do slavnosti Nanebevstoupení Páně.²⁷⁴

Hermelín, který je vzácnou kožešinou z lasice hranostaje, má na zimní verzi papežské mozzety chránit proti zimě²⁷⁵ a zároveň je jeho funkce symbolická. "*Je symbolem morální čistoty a nevinnosti (...) lasice hranostaj se svou zimní kožešinou raději zemře, než aby se ušpinila.*"²⁷⁶

Mozzety Benedikta XVI.

Papež Benedikt XVI. obnovil tři ze čtyř mozzet užívaných před II vatikánským koncilem. Byla to mozzeta z červeného saténu v letní verzi²⁷⁷, v zimní verzi lemována hermelínem²⁷⁸ a bílá, která je ušitá z damašku²⁷⁹ a taktéž opatřená hermelínem z kožešiny lasice hranostaje (lat. *Mustela erminea*).²⁸⁰ Bílou damaškovou mozzetu poprvé oblékl v roce 2008.

Mozzeta patří k protokolu, podle kterého papež ve své rezidenci vítal hlavy států. Na bílé sutaně s cingulem z moaré²⁸¹ lemovaným erbem pontifika měl rochetu, přes kterou měl mozzetu v letní či zimní verzi, na níž spočívala *cordonierra* se zavěšeným pektorálem.²⁸² Benedikt XVI. se takto oblečen setkával s prezidenty, občas měl na mozzetě ještě širokou červenou pontifikální štólu. V případě státní návštěvy prezidenta České republiky Václava Klause 30. května 2009 měl na sobě papež vzhledem k velikonoční době bílou mozzetu z damašku.

²⁷⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 38.

²⁷⁵ Hovoříme zde zvláště o době, kdy papežové pobývali ve studených renesančních palácích. Proto se mozzeta využívala nejen na slavnostní příležitosti, ale její nošení bylo na denním pořádku. Papež a jiní hodnostáři, kterým bylo užívání mozzety dovoleno, se chránili před nepříznivými vlivy chladu mimo jiné i camaurem či superpelicií, pod kterou je možné použít kožešinu.

²⁷⁶ SEKERÁK, Marián. *Špecifická pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 38.

²⁷⁷ Viz. obrázková příloha č. 25.

²⁷⁸ Srov. *Tamtéž*, č. 24.

²⁷⁹ Srov. *Tamtéž*, č. 26.

²⁸⁰ SEKERÁK, Marián. *Špecifická pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 38.

²⁸¹ Zpravidla se jedná o přírodní hedvábí přeložené na sebe, aby svíralo úhel 5°.

²⁸² Zavěšený pektorál na mozzetě se dříve neužíval. Na mozzetu se vkládala pouze štóla. Začal se nosit až za pontifikátu Pavla VI., stejně jako pektorál biskupa na ornátu.

5. Mimoliturgické oděvy Benedikta XVI.

V této kapitole se zabývám oděvy papeže nesouvisejícími s liturgií. V oddílu pokrývky hlavy zmiňuji tiáru jako jeden ze symbolu papežství, *capello romano* a *camauro*. Dále je v této kapitole tabarro a nakonec další doplněk, kterým tento papež zaujal. Jsou to boty a k nim patří bílé punčochy.

Pokrývky hlavy

Mezi neliturgické pokrývky hlavy jsem zařadil tiáru, jelikož se tiára neužívala během samotného obřadu mše svaté a při introitu se nosila výhradně před pontifikem.²⁸³ Jedná se o insignii.²⁸⁴ Významnou pokrývkou hlavy na léto pro Benedikta XVI. bylo *capello romano*. A pro zimní období to bylo *camauro*. Oběma se budu v této části podrobněji věnovat.

Tiára

"Tiára je trojitá koruna, kterou nosí papež při mimoliturgických slavnostních příležitostech."²⁸⁵ Je jedním ze symbolů papežství a dodnes je užívána na vlajce státu Vatikán či na papežských dokumentech. Pravděpodobně se vyvinula z koruny byzantských panovníků. Pojem "*thiara*" je poprvé zmíněn ve spise *Vita Paschalis II.* jako "*přilbice ozdobená třemi korunami*."²⁸⁶ Papež ji nasazoval při vstupním průvodu před mší svatou či při odchodu po ní.²⁸⁷ Tiára tedy není liturgickou pokrývkou hlavy.

Ze zadní strany tiáry jsou našité dvě *vittae*, bílé bohatě vyšíváné stuhy nejčastěji z hedvábné nebo saténové látky²⁸⁸. *Vittae* jsou zakončené zlatými třásněmi, které mají zdobící funkci a je na nich erb pontifika²⁸⁹. Pouze *vittae* tiáry Pia VII. mají zlaté

²⁸³ Pro upevnění své moci užíval první římský císař Augustus různé tituly. Jedním z nich bylo označení pontifex maximus. To ukazovalo jeho přední místo v římském náboženství. Jeho uctívání došlo až tak daleko, že ho lid označoval za jednoho z bohů. Srov. MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 85.

²⁸⁴ "Tiára nikdy nepředstavovala liturgickou pokrývku hlavy (tou je totiž i v případě papeže mitra), ale používala se při různých ostatních příležitostech jako signum imperii. Tento termín spojoval s tiárou už papež Inocenc III." In: MARTINEK, Radek; *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 89.

²⁸⁵ MERREL, Jan; *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita. Praha, 1963, s. 535.

²⁸⁶ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 507.

²⁸⁷ POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

²⁸⁸ Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 266.

²⁸⁹ Tiára darovaná Janu Pavlu II. v roce 1981 tyto stuhy (*vittae*) nemá.

lemování a na *vittae* tíary Pia IX. od belgických dobrodinců jsou vyšity zlaté kříže s drahokamem uprostřed.

Nový papež byl tíarou korunován po svém zvolení ceremoniálem korunovace v rámci slavnostní liturgie. Poslední papežská korunovace proběhla 13. listopadu 1963 při uvedení do úřadu papeže Pavla VI. Další papežové se korunovace zřekli. Korunovaci dnes nahrazuje předání rybářského prstenu a papežského pallia. Navzdory tomu se v apoštolské konstituci *Romano pontifici eligendo* promulgované 1. října 1975 bodem 92 uvádí, že papež má být na začátku svého pontifikátu korunovaný kardinálem-jáhnem.²⁹⁰ Podobně se vyjádřil i Jan Pavel II. v apoštolské konstituci *Universi Dominici gregis* z 22. února 1996 bodem 92.²⁹¹ Jan Pavel II. se během své inaugurační homilie o tíáře zmínil slovy: "*Posledním papežem, který byl korunovaný, byl Pavel VI. v roce 1963. Po této slavnostní korunovací tíaru nikdy znovu nepoužil a svým následníkům dal svobodu v rozhodování v této věci.*"²⁹² I když se tedy tíára od roku 1963 na hlavě pontifika již veřejně neobjevila, papežové jsou zcela svobodní, zda si tento průběh inaugurace s korunovací tíarou kardinálem-jáhnem zvolí.

Tíára se začala používat v 8 století. Vzhled tíary se vyvíjel. V původní verzi lemovala jednoduchá zlatá čelenka bílou měkkou zřejmě bavlněnou čepici kuželovitého tvaru. Ve 13. století se z tohoto spodního zlatého kroužku vytvořila korunka. Papež Bonifác VII. rozšířil tíaru o druhou korunku a během pontifikátů Benedikta XI. či Klimenta V. se tíára rozšířila o třetí korunku. V době renesance se tíára stala "nádhernou korunou světského velmože."²⁹³

Jedním z největších klenotů v podobě tíary je tíára Pia VII. Byla vyrobena roku 1820, tedy v době, kdy byl papež osvobozen od pronásledování Napoleonem Bonapartem I. Papež ji obdržel jako poděkování za apoštolskou návštěvu v Lyonu od francouzských obchodníků. Má vysokou hodnotu díky kombinaci zlata a stříbra. Vrch tíary je tvořen jemnou stříbrnou síťovinou. Tíára Pia IX. vznikla jako poděkování královny Izabely II. Španělské. Pro svou nádheru byla využívána i dalšími papeži. Znalci je hodnocena jako nejkrásnější tíára ve Vatikánu. Vrch tíary je dekorován vladařským jablkem a křížem s diamantovou inkrustací. Jablko samotné je osázeno

²⁹⁰ "Pontifex demum per Cardinalem Protodiacnum coronatur..." (PAVEL VI. *Romano pontifici eligendo*. *Acta Apostolicae Sedis LXVII*, 1975, s. 645.

²⁹¹ "Pontifex, sollemnibus caeremoniis inaugurationis Pontificatus per solutis..." JAN PAVEL II. *Universi Dominici gregis*. *Acta Apostolicae Sedis LXXVIII*, 1996, s. 342.

²⁹² JAN PAVEL II., Homilie na začátku pontifikátu při příležitosti inaugurace do úřadu římského biskupa. *Acta Apostolicae Sedis LXX*, 1978, s. 946.

²⁹³ Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 266–267.

safíry. Tři řady koruny jsou zdobeny taktéž diamantovou a perlovou inkrustací. Jiná koruna Pia IX. je darovaná belgickými dobrodinci roku 1871. Byla vyrobena v novogotickém duchu. Čelenky, na kterých jsou vsazeny drahokamy, nesou název: "Neomylný náměstek Ježíše Krista." Jiným klenotem pro Lva XIII. je tiára od bolognských katolíků darována mu v roce, kdy skonal. Nese rytinu olivových ratolestí včetně stříbrných medailonků Lva XIII., Pia IX., sv. Petra a archanděla. Dále můžeme zmínit tiáru Pia XI., kterou mu darovali v roce 1922 lidé z města Milána. Je opatřena motivy listů se smaragdy. Kovový kříž posázený diamanty je instalován na jablko ze smaragdu.²⁹⁴

Posledním papežem, který tiáru používal, byl Jan XXIII. Posledním papežem, který byl korunován, byl Pavel VI. v roce 1963. Tiáru dostal od věřících milánské arcidiecéze, kde zastával před zvolením papežem úřad arcibiskupa, jako poděkování za jeho službu. Pavel VI po své korunovaci tiáru odložil. Položil ji na oltář svatého Petra ve Vatikánu v listopadu roku 1963. Nechal poté tiáru vydražit, aby se výtěžek z ní mohl darovat chudým. Tiára byla odkoupena na apelování kardinála Francisa Spellmana, tou dobou arcibiskupa New Yorku, roku 1968²⁹⁵ Stále je možné ji vidět v bazilice Neposkvrněného početí Panny Marie ve Washingtonu D. C.

Výkladů o symbolice třech korun nad sebou je více. Jeden výklad vidí symboliku v trojí autoritě, kterou zastává papež, a to světskou, církevní a nebeskou. Další výklad je symbolika církve trpící, bojující a vítězné.

Tiára a papež Benedikt XVI.

Co se týče užití tiáry Benediktem XVI. na veřejnosti, tak na jeho hlavě se nikdy neobjevila. Přesto je důležité v souvislosti s pontifikátem papeže Benedikta XVI tuto papežskou insignii zmínit. Papež Benedikt XVI. je prvním papežem v historii, který se rozhodl učinit změnu v heraldice. Tato změna se týkala tiáry v osobním erbu pontifika. Papež tiáru z erbu odstranil a nahradil ji mitrou. Chtěl tím zdůraznit skutečnost, že i papež je biskupem. *Primus inter pares*. Dále chtěl vložением mitry do erbu poukázat na duchovní moc, kterou mitra symbolizuje a viditelně ji tím odlišit od moci světské. Druhou změnou v heraldice erbu, korespondující s odstraněním tiáry a přidáním mitry,

²⁹⁴ Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 266–267.

²⁹⁵ Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/local/1978/09/08/gold-and-silver-tiara-symbol-of-outmoded-glory-of-papacy/db6a5edf-f8b1-41b4-b262-c857286d0589/?utm_term=.192714426ae2 [online]. [cit. 2017-10-17].

je aplikace pallia metropolitů pod erbem, v místě, kde biskupové mají devízu. V oficiálním erbu Vatikánu zůstala tiára nedotčena.

Benedikt XVI. obdržel vlastní tiáru²⁹⁶ určenou jemu samému, označenou na stuhách (*vittae*) jeho osobním papežským erbem. Darovala mu ji 25. května 2011 během středeční generální audience skupina katolických křesťanů. Byla představena německým podnikatelem panem Dieterem Philippim²⁹⁷, který mimo jiné řekl: "*Opětné zavedení papežské korunovace je málo pravděpodobné, jelikož by lidé nedokázali pochopit tento úkon. Na druhé straně mou osobní touhou je, aby byl papež znovu korunovaný jako králové a královny v mnohých jiných krajinách.*"²⁹⁸ Tato koruna je vyrobena v liturgickém studiu v bulharské Sofii.

Papež Jan Pavel II. také obdržel osobní tiáru od maďarských věřících.²⁹⁹ Stejně jako Benedikt XVI. ji nikdy nevyužil.

Camauro

"*Camauro je červená hedvábná nebo sametová hermelínem lemovaná pokrývka celé vlasové části hlavy papeže.*"³⁰⁰

Název pochází z latinského *camelaucum* či řeckého *καμήλαυχίον*, což znamená "z velbloudí srsti." Svou povahou je to neliturgická pokrývka hlavy a může ji používat pouze papež. Barva camaura je červená. V době velikonoční se používalo camauro v barvě bílé, vyrobené místo ze sametu z damašku.³⁰¹

Užití camaura spadá na rozhodnutí pontifika.³⁰² "*Poprvé použil camauro během velikonočních svátků v roce 1391 papež Bonifác IX.*"³⁰³ V době renesance byla z papežského šatníku vyňata tzv. letní verze camaura. Příchodem Napoleona se camauro přestalo na dlouho dobu užívat. Jeho užívání bylo obnoveno až ve dvacátém století

²⁹⁶ Viz. obrazová příloha č. 27.

²⁹⁷ Dieter Philippi je známý svou velkou sbírkou různých liturgických doplňků, včetně těch, jejichž užívání náleží pouze papeži. Rozsáhlá sbírka se nachází v městě Kirkel v německé části Sársko.

²⁹⁸ KEER, David. *Germans present Pope Benedict with his own papal crown*. Dostupné z: www.catholicnewsagency.com, odkaz goo.gl/w0fbL.

²⁹⁹ Papež Jan Pavel II. obdržel tiáru v roce 1981 od katolíků z Maďarska. Stejně tak, jako Benedikt XVI. ji nikdy veřejně nepoužil. Není znám dárcem této tiary a není ani známo, zda se doposud nachází ve vatikánské pokladnici jako jiné tiary. Specifická je tím, že není opatřena infulae. Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI*. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 41.

³⁰⁰ MERREL, Jan; *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita. Praha, 1963, s. 83.

³⁰¹ SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI*. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 40.

³⁰² Srov. *Tamtéž*, s. 40.

³⁰³ MARTINEK, Radek: *Mezi reformou a reformací. Oděv papežského dvora v časech krize*, Móda a oděv doby renesance, Praha NPÚ-ÚPS, 2018, s. 107.

papežem Lvem XIII., ale po něm ho užíval až Jan XXIII.³⁰⁴ Pro tohoto papeže ho vyhotovila firma krejčího Gammarelliho, která pro papežský úřad šije od roku 1798 dosud. Krejčí Gammarelli na tuto skutečnost vzpomínal: "*Jednoho dne, během pontifikátu Jana XXIII., byl můj otec povolán do Vatikánu samotným papežem, který mu sdělil: "Gammarelli, přál bych si camauro."* Mému otci se zatmělo před očima."³⁰⁵ A dodal: „*Můj otec měl jen mlhavou představu o tom, co to vlastně camauro je.*“³⁰⁶ To demonstruje skutečnost, že camauro, coby pokrývka hlavy papeže, bylo téměř zapomenuto. Ale zároveň světectví papežského krejčího odhaluje skutečnost, že nošení camaura jednotlivými papeži v minulosti bylo zdokumentováno a na základě těchto dokumentů bylo z barevného sametu a hermelínu papeži Janu XXIII ušito, jak konstatuje syn: „*S hrdostí mohl otec říci, že přání papeže splnil.*“³⁰⁷ Tyto vzpomínky papežského krejčího na návrat pokrývky hlavy camaura uvádím i pro jeho závěrečná slova: „*O několik let později byl opět připraven pro Jeho Svatost Benedikta XVI. v červeném sametu a bílém damašku, který se nosí na Velikonoce.*“³⁰⁸

Využití camaura bylo dvojí. Jako ulehčení tíže papežské koruny³⁰⁹ či jako ochrana vůči nepříznivým podmínkám ve studených papežských palácích.

Camauro a papež Benedikt XVI.

Benedikt XVI. camauro³¹⁰ skutečně využil jako ochranu před chladným klimatem prosincového rána 21. prosince roku 2005 při své středěční generální audienci s věřícími. Toto gesto však vzbudilo mnohé otázky a značný rozruch.³¹¹ Můžeme však zmínit podobnou situaci Benediktova předchůdce svatého Jana XXIII. Použití tohoto doplňku papežské garderoby se setkalo s nemalým údivem již za Janova života. Slovy prefekta papežského domu a kardinála Jacquese-Paula Martina:³¹² "*Jan XXIII. vytáhl na světlo Boží camauro, papežskou čepičku, a včera se v této zajímavé pokrývce hlavy*

³⁰⁴ Nicméně Lev XIII., Pius X., Pius XII. a Jan XXIII. jsou v něm pochováni.

³⁰⁵ Dostupné z: <http://www.gammarelli.com/showArticolo.aspx?cod=2> [online]. [cit. 2017-03-06].

³⁰⁶ Srov. *Tamtéž*.

³⁰⁷ Srov. *Tamtéž*.

³⁰⁸ Srov. *Tamtéž*.

³⁰⁹ Nejtěžší papežská tiára, která váží 8,2 kg, byla věnována Napoleonem I. papeži Piu VII. Pro svou hmotnost není využitelná, proto slouží jako muzejní exponát ve Vatikánu. Tiára darována Pavlu VI. má hmotnost 4, 5 kg.

³¹⁰ Viz. obrazová příloha č. 28.

³¹¹ Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/1506119/Pope-delights-crowds-with-Santa-look.html> [online]. [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <https://rorate-caeli.blogspot.com/2005/12/camauro-is-back-no-its-not-santa.html> [online]. [cit. 2017-10-12].

Dostupné z: <http://www.polityka.pl/galerie/1535519,5,benedykt-xvi---galeria.read> [online]. [cit. 2017-10-12].

³¹² V úřadu Prefekta papežského domu byl v letech 1969–1986.

objevil před udivenými kardinály a římskými preláty. Zdálo se, jako bychom se zúčastnili převtělení Lva X., či Benedikta XIV., který jakoby právě vyšel z některého obrazu."³¹³ Podobně tak papež Benedikt musel čelit otázkám. Ve své knize rozhovorů *Světlo světa* se německý novinář Peter Seewald tázal Benedikta XVI.: "Byl to pouze módní doplněk nebo vyjádření návratu ke starým, v životě církve osvědčeným formám?"³¹⁴ Papež v knize odpověděl, že důvod využití camaura byl ryze praktický, chtěl se chránit před zimou. „Jednoduše mi byla zima a má hlava je citlivá na chlad. Tak jsem si řekl, že když camauro máme, tak ho i využijí.“³¹⁵ Vzhledem k tomu, že využití tohoto oděvního doplňku vyvolalo rozruch, chtěl Benedikt zabránit vynořování jiných povrchních interpretací a proto ho od té doby neužil.³¹⁶ Použil ho tedy jen jednou. S největší pravděpodobností tak užívání camaura nadobro skončilo v zimě roku 2005, protože od té doby se camauro na veřejnosti neobjevilo.

Capello romano

Capello romano je neliturgická pokrývka hlavy. Je to sametový klobouk, který zdobí široká stuha z červeného hedvábí vyšívaná zlatou nití. Na zvednutí okrajů se používají zlaté šňůrky zakončené stylizovanými žaludy."³¹⁷ Kulatý střih této pokrývky hlavy připomíná platnetu Saturn, resp. jeho prstenec. Proto se této papežské pokrývce hlavy díky jejímu tvaru častěji přezdívá *saturno*. Barva capella romana je sytě červená.

Tento klobouk byl papeži hojně využíván napříč staletími a ve století dvacátém zvláště papeži Piem XII. a Janem XXIII.

Pokud camauro sloužilo jako ochrana vůči nepříznivým podmínkám v chladu, pak capello romano chrání svého nositele před slunečními paprsky, jak dokládá četná oficiální a dokonce i moje soukromá fotodokumentace.

Capello romano a papež Benedikt XVI.

Capello romano³¹⁸ je další neliturgickou pokrývkou hlavy, kterou Benedikt XVI. užíval. Neužíval ji často, přesto jsme ho během střeďečních audiencí, kdy se setkával

³¹³ Srov. JACQUES, Martin, *Za bronzovou bránou*, Trnava: SSV, 2000, s. 64.

³¹⁴ SEEWALD, Peter. *Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církve a znamení doby*. Brno: Barrister, 2011, s. 88.

³¹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 88.

³¹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 88.

³¹⁷ COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 273.

³¹⁸ Viz. obrazová příloha č. 29.

s věřícími, mohli čas od času s tímto papežským oděvním doplňkem vídat, aby se chránil před horkem italského slunce.

Tabarro

"*Jde vlastně o modifikaci původně francouzského pláště tapert (též tabard), který používali duchovní hlavně na papežském dvoře v Avignonu.*"³¹⁹ Tento plášť patří společně s mozzetou, rubínovými boty, capellem romanem a camaurem mezi pět pontifikálních doplňků červené barvy užívané papežem.

Tabarro³²⁰ má sytě rudou barvu, která má vyjadřovat lásku či mučednictví. Především však je to barva nejvznešenější - barva královská. V ikonopisectví je to barva božství. Je také spojována s prolitou krví Krista na naší zemi.³²¹ Benedikt XVI. se k tabarru vracel, ale neužíval ho již zdaleka tak hojně jako jeho předchůdci. Naposledy ho použil při setkání se členy komunity z Taizé v Římě 29. prosince 2012.

Papežské punčochy

Benedikt XVI. užíval napříč celým pontifikátem bílé papežské punčochy. Bílé punčochy symbolizují morální bezúhonnost pontifika³²² Vzhledem k této symbolice je zmiňují až v období papežství. O punčochách v biskupské službě Josepha Ratzingera nejsou zmínky.

Právo nosit jak liturgickou obuv - střevíce (it. *campagi, sandalia*), tak punčochy (*velones, caligae*).bylo propůjčováno v době císaře Konstantina vznešeným osobám. O tři století později došlo ke změně. Obuv a punčochy se staly výsadou a privilegiem pouze papeže a jeho kleriků.³²³ Na mozaice v chrámu sv. Vitala v Ravenně je v této liturgické obuvi vyobrazen ravennský arcibiskup i jeho jáhni.³²⁴

V nejstarší podobě můžeme tyto punčochy vidět v podobě ovinovaček z pásů plátna. Jimi se ovinulo chodidlo a látka končila nad lýtkem. Název *caliga* je proto příhodný, jelikož znamená "*holínka*". Od 12. století se z ovinovaček stávají skutečné punčochy.

³¹⁹ MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova, s. 99.

³²⁰ Viz. obrazová příloha č. 23.

³²¹ Srov. KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. Praha: Metafora, 2007.

³²² Srov. *Tamtéž*, s. 283.

³²³ Před pontifikátem papeže Řehoře Velikého byly propůjčovány ojedinele i hodnostářům.

³²⁴ Dostupné z: http://www.ravennamosaici.it/wp-content/themes/oxygen/images/slideshow/san_vitale/05.jpg [online]. [cit. 2017-11-06].

Způsob provedení byl dvojitý. Mohly se uplést nebo byly vyrobeny z hedvábí. V době středověku byly punčochy v bílé barvě, postupně se však užívalo i červených, modrých, fialových či zelených.³²⁵ Papež užíval punčochy výhradně bílé barvy.

Papežská obuv

Dalším doplňkem papežské garderoby jsou boty³²⁶. Jejich barva je tradičně rubínově červená.

Liturgická obuv se rozšířila v Galii během 8. století. Koncem prvního tisíciletí byla užívána i řadovými kněžími. Ve 12. století došlo ke změně a liturgická obuv byla výhradně určena pro biskupy. Pro kardinály v Římě byla potom určena obuv červené barvy. Kardinálové-jáhni toto privilegium ve 13. století ztratili. Hledáme-li dnes historii tohoto doplňku, můžeme se domnívat, že červené boty jsou pozůstatkem oděvu kardinálů. Dále je možno hledat jejich původ v pozůstatku císařské moci.³²⁷

Nejstarší podoba liturgické obuvi byla kožená pata na podrážce spolu se špicí, která měla chránit prsty. K noze byly tyto sandály připevněny řemínky, které se postupem času rozšiřovaly až pokrývaly celý nárt. Řemínky měly zdobící funkci. Od 13. století se ze sandálů stávaly střevíce a na jejich výrobu byl vybrán i jiný materiál - hedvábí.³²⁸ Podešve se šily z telecí kůže. Střevíce se vyráběly zlatými nitěmi v kombinaci s červeným saténem a rudým hedvábím. Tyto střevíce jsou nazývány "*pantofola liscia*" proto, že svou lehkostí a tenkou kůží připomínají papuče.³²⁹ Na přední straně se vyšíval zlatý kříž, který mohl být osázen rubíny či jinými drahokamy. Jedny z nejstarších dochovaných papežských bot ukazují kříž, který je vyšitý přes celou botu až k podrážce. V době 18. století se kříže zkracovaly.³³⁰ Toto zobrazení zkráceného kříže se nám dochovalo na plátně od Thomase Lawrence,³³¹ kde je znázorněn Pius VII.

³²⁵ Srov. POKORNÝ, Ladislav, *Liturgika II., Dějiny liturgie v přehledu*, Praha: Česká katolická charita, 1976 s. 283.

³²⁶ Viz. obrazová příloha č. 22.

³²⁷ Srov. POKORNÝ, Ladislav, *Liturgika II., Dějiny liturgie v přehledu*, Praha: Česká katolická charita, 1976 s. 283.

³²⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 282.

³²⁹ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s190.html> [online]. [cit. 2018-04-24].

³³⁰ Příkladem mohou být střevíce Pia VI. (1775–1799). Jsou vyrobeny z hedvábí a jejich barva je rovněž rubínově červená. Na nártu je situován stylizovaný kříž vyšitý zlatými nitěmi, zatímco šněrování je na způsob stuh v barvě obuvi. Celistvě jsou ošity zlatým lemováním a opatřeny hedvábnou podšívkou. V bezvadném stavu jsou také střevíce jeho nástupce, Pia VII. (1800–1823), které jsou rovněž ušity z bílého hedvábí, zlatou nití a se zlatou podšívkou. Na každé z nich je vyobrazen zdobený kříž s malým smaragdem vprostřed. Jako vzor zde slouží vyšívaná voluty. Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 272.

³³¹ Royal Collection.

Důvod bohatého zdobení papežských bot byl rituál políbení jednoho střevíce příchozími k papeži, jako projev úcty. Týkal se prostých poutníků, kněžstva, kardinálů i panovníků. O zrušení tohoto úzu se snažil ve středověku Benedikt XIII. a v době 20. století Pius X. Posledním papežem, kterému se oficiálně přestaly líbat boty, byl Jan XXIII.

Pontifik nenosil pouze jeden druh bot. Tak jako šlechtici užívali jedny boty uvnitř obydlí a druhé venku, tak i papež nosil jedny boty uvnitř paláce a k liturgii, další kožené sloužily k vycházce ven. Užívání papežských bot v paláci odstranil Pavel VI. Do roku 1969 se užívaly při mši svaté tzv. biskupské sandály. Jejich barva se přizpůsobovala barvě liturgické.³³²

Za pontifikátu Benedikta XVI. se červené boty, které s bílou sutanou vytváří kontrast, staly nepřehlédnutelným doplňkem jeho oděvu, jenž nezůstal nepovšimnut. Časopis *Esquire* označil Benedikta XVI. v roce 2007 za muže doplňků.³³³ Červené boty sice používal i Jan Pavel II., ale výrazně častěji nosil boty hnědé. Můžeme tedy říci, že se zde objevuje vytríbený styl Benedikta XVI. vrátit papežskému úřadu to, co je mu vlastní.

Symbolika červené barvy představuje prolitou krev mučedníků a Ježíše Krista na naší zemi. Papež, jako náměstek Ježíše Krista, si tuto oběť připomíná barvou každodenní obuvi, kterými po této zemi kráčí.³³⁴

Papež Benedikt choval k červeným botám oblibu. Jinou obuv nosil ve svém privátním čase dovolené, kterou trávil nejčastěji v italských Alpách či v Castel Gandolfo.³³⁵ Vzhledem k tomu, že boty papeže Benedikta vyvolaly svoji nepřehlédnutelností zájem, vedly se jeden čas diskuze, že papež nosí boty značky "Prada". Vatikán toto tvrzení dementoval. Konkrétně Mons. Guido Marini se nechal slyšet: "*Papež nenosí Pradu, papež nosí Krista. A stará se nikoliv o módní doplňky, ale o věci zásadní.*"³³⁶

³³² Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 282.

³³³ Dostupné z: <http://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/> [online]. [cit. 2017-10-19].

³³⁴ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 282.

³³⁵ Městečko asi 30 km jižně od Říma, obklopeno Albánským jezerem, které přináší vláhu a svěží vzduch. Papežové sem utíkali od městského horka a prašných ulic v Římě. V roce 2016 byl papežem Františkem papežský palác v Castel Gandolfo otevřen veřejnosti. Je tak možné se volně procházet po papežském apartmánu a nahlédnout jak papež žil, kde měl pracovnu, ložnici, ale i soukromou knihovnu či audienční síň.

³³⁶ Dostupné z: <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/205488.html> [online]. [cit. 2017-10-19].

Oficiálním obuvníkem papeže byl Adriano Stefanelli.³³⁷ Poprvé se Stefanelli setkal s Benediktem XVI., aby mu představil své boty, v roce 2005 na Svatopetrském náměstí po středeční generální audienci. Tehdy měl pro něho připraveny dvě verze. První letní z jemné jehněčí kůže a druhé zimní z teletiny. Papež přijal boty darem, začal je užívat³³⁸ a zůstal u této firmy stejně jako jeho předchůdce Jan Pavel II, kterému Adriano daroval boty poprvé v roce 2002. Jan Pavel II. preferoval barvu tmavě červené kůže, Benedikt upřednostňoval klasickou rubínovou červenou.³³⁹ Velikost boty Benedikta XVI. je "42" (8,5).³⁴⁰ Postava tohoto obuvníka definitivně smetla nařčení, že "papež nosí Pradu"³⁴¹. Papež využíval obuv na apoštolských cestách v Americe, v Austrálii. Nechal se slyšet, že "jsou velmi pohodlné a splňují můj vkus."³⁴² Obuvník charakterizuje sám obuv, kterou připravil papeži na letní dovolenou: "Boty pro papeže jsou vždy stejné s tím rozdílem, že nové jsou šity s praktickou gumovou podrážkou. Boty pro volný čas mají tkaničky a vypadají sportovněji. Papež tak bude moci nosit pohodlnou obuv i ve svém volném čase."³⁴³ A dále Stefanelli přiznává, že papežova spokojenost "je mým největším uspokojením."³⁴⁴ Jiným obuvníkem, který daroval Benediktu XVI. boty jemu vlastní, byl Antonio Arellano.³⁴⁵ Dary v podobě červené obuvi dávaly papeži i jiné firmy.

Jelikož jsou boty odznakem pontifika, po své rezignaci v roce 2013 papež červené boty odložil a užívá sandály hnědé barvy.

³³⁷ Firma byla založena v roce 1956. Její předností je ručně vyráběná obuv pro světově známé osobnosti. Mezi zákazníky patří též nositel Nobelovy ceny za mír Lech Wałęsa či Silvio Berlusconi.

³³⁸ Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/> [online]. [cit. 2017-10-19].

³³⁹ Informoval o tom italský deník Corrieredella Sera. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278> [online]. [cit. 2017-10-19].

³⁴⁰ Dostupné z: <http://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/> [online]. [cit. 2017-10-19].

³⁴¹ Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278> [online]. [cit. 2017-10-19].

³⁴² Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/> [online]. [cit. 2017-10-19].

³⁴³ Srov. *Tamtéž*.

³⁴⁴ Dostupné z: <http://www.adriano-stefanelli.it/about.php#navbio> [online]. [cit. 2017-10-19].

³⁴⁵ Peruánský obchodník, který vlastní malý obchod v úzké ulici Borgo Pio, ve čtvrti sousedící s Vatikánem, kde Benedikt XVI. kupoval boty ještě jako kardinál Joseph Ratzinger. Srov. <http://www.gq-magazine.co.uk/article/patrick-grant-pope-benedict-red-shoes> [online]. [cit. 2017-10-19].

6. Oděv emeritního papeže

O odívání emeritního papeže se zmiňují v jednotlivých kapitolách. Avšak vzhledem k tomu, že odstoupení papeže je krok v novodobých dějinách nevídaný, pokusím se v závěru krátce shrnout odívání Benedikta XVI jako emeritního papeže.

Právě pro výjimečnost tohoto kroku vznikly po jeho odstoupení rozpaky v mnoha ohledech. Dlouho se diskutovalo o tom, co má nadále papež nosit? Vráť se ke kardinálskému oděvu? Kde bude bydlet? Jak se bude oslovovat? Bude nějak zasahovat do rozhodování budoucího papeže?³⁴⁶ Všechny tyto otázky se záhy vyřešily. Ještě před složením úřadu slíbil svému nástupci "*bezpodmínečnou poslušnost*".³⁴⁷ Papežský **prsten** (lat. *Anulus piscatoris*) mu byl odňat. Prsten však nadále užívá vzhledem k nesmazatelnému svěcení na biskupa, a to prsten, který byl zhotoven pro biskupy jako dar papeže Pavla VI. a upomínka na ukončení II. vatikánského koncilu. Lze se domnívat, že Benedikt XVI. se rozhodl k užívání tohoto prstenu i proto, že své biskupské prsteny a kardinálský prsten daroval. Na krku nosí zlatý **pektorál**, který sám dával biskupům při soukromých audiencích. Není však zavěšen mezi třetím a čtvrtým knoflíčkem bílé kleriky, ale je volně spuštěný pod srdcem. **Bílá zimarra** mu zůstává, ale hedvábné **cingulum** z moaré, na němž byl situován osobní erb pontifika, už nadále neužívá. Rovněž si k bílé sutaně nepřipíná **pelerínu**. **Papežské boty** rubínové barvy vyměnil mimo jiné za hnědé polobotky, které byly pro něj vyrobeny v Mexiku roku 2012. V teplejším období nosí černé sandály s bílými ponožkami. Své bílé solideo smeká před papežem Františkem jako gesto poslušnosti toho, který vede nadále Petrovu bárku.³⁴⁸ Když se účastnil kardinálské krece ve svatopetrské bazilice, nebyl oblečen v chórovém, jako přítomní kardinálové či biskupové, ale měl na sobě bílou zimarru a kabát.

Při příležitosti svatořečení svých předchůdců Jana XXIII. a Jana Pavla II. koncebroval mezi přítomnými kardinály po bocích oltáře. Jeho kasule ani mitra se nijak nelišily od ostatních.

³⁴⁶ Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/benediktovi-xvi-se-bude-rikat-emeritni-papez-f33-zahranicni.aspx?c=A130226_153703_zahranicni_pps[online]. [cit. 2018-04-09].

³⁴⁷ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=17888> [online]. [cit. 2018-04-09].

³⁴⁸ Dostupné z: http://tg24.sky.it/mondo/photogallery/2014/02/22/abbraccio_papa_francesco_benedetto_xvi_basilica_san_pietro.html [online]. [cit. 2018-04-09].

Závěr

Ve své diplomové práci se zabývám některými paramenty, pontifikáliemi a neliturgickými oděvy, které používal Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.

Během kněžského a biskupského života Josefa Ratzingera se jeho liturgické odívání měnilo v souvislosti se změnou jurisdikce. V kapitolách, kde pojednávám o insigniích či paramentech týkajících se jak biskupa, tak papeže, zmiňuji jeho odívání v kontinuu těchto období. Více se věnuji odívání Josepha Ratzingera v papežském úřadě jako Benedikta XVI. V jednotlivých obdobích jeho života nelze hovořit o vývoji, spíše popisují dva zlomy v jeho přístupu k odívání a to v období, kdy se stává biskupem a dále v období pontifikátu, kdy změna jeho odívání souvisela se změnou papežského ceremoniáře. Tehdy ještě výrazněji vynikla výrazová úloha odívání spočívající na jeho akcentaci kontinuity.

Způsobem zpracování jsem se snažil ukázat na zmiňovaných oděvech vztah mezi symbolikou oděvu a teologickými názory papeže. Nešlo mi o ucelený přehled papežského oděvu, ale o pochopení vizuálních symbolů, kterými církevní oděv je.

Stěžejním teologickým přístupem pontifikátu Benedikta XVI je důraz na kontinuitu v tradici. To ve své práci ukazují na výběru rybářského prstenu, volbě starokřesťanského pallia, návratu k ferule a další. Dále tento důležitý prvek pontifikátu, jakou je kontinuita, tedy skutečnost, že svůj úřad chápal jako volné pokračování toho, co vybudovali jeho předchůdci, vyjadřuje jiná skutečnost ve stylu oblékání. Touto skutečností je fakt, že často nosil roucha svých předchůdců, tedy historická liturgická roucha. Některá roucha, která nosil po svých předchůdcích, sahají až k pontifikátu Pia VII. *"Pravda prochází tím, co je staré i nové, a k ní musíme bez předsudků směřovat."*³⁴⁹ Církev je živé společenství, které se neustále vyvíjí. *"Žije podle zákona kontinuity, na jejímž základě je její vývoj zakořeněn v tradici. Tím nejdůležitějším, k čemu by se všechno mělo sbíhat, je, aby liturgické slavení bylo opravdu slavením posvátného tajemství, Pána ukřižovaného a zmrtvýchvstalého, který se zpřítomňuje ve své církvi ritualizací tajemství spásy a volá nás v logice autentické a aktivní účasti sdílet až do krajních důsledků jeho vlastní život, který je životem lásky darované Otci i bratřím, život svatosti"*³⁵⁰.

³⁴⁹ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=17280> [online]. [cit. 2018-10-28].

³⁵⁰ Srov. *Tamtéž*.

Další oblastí, která je z mé práce patrná a ukazuje na význam stylu odívání Benedikta XVI., je vyzdvihování symboliky oděvu. Papežské pallium a rybářský prsten označil ve své homilii, kterou pronesl při intronizaci, *"jako znamení, kterými je papež uváděn do svého úřadu."*³⁵¹ V homilii Zeleného čtvrtku v dubnu 2007 vysvětluje na interpretaci liturgických paramentů podstatu kněžské služby, *"co to znamená 'obléci se v Krista', mluvit a jednat in persona Christi."*³⁵²

Benedikt nezavedl nic nového. Ale poukázal na to, čeho jsme si nevšimli nebo jsme to ani neviděli. Ke změnám v liturgickém odívání či liturgickému prostoru se vyjadřoval papežský ceremoniář Mons. Guido Marini, jehož články a rozhovory mi byly velkou a nosnou pomocí při psaní této diplomové práce.

Osobnost tohoto papeže je pro mě nesmírně obohacující a jsem rád, že díky této diplomové práci jsem se o něm mohl dozvědět ještě více a ukončil jsem ji v den jeho 92. narozenin.

*"Je potřebné lépe pochopit Josepha Ratzingera a pastýře Benedikta XVI., ocenit jeho svatost a především zpřístupnit jeho celoživotní dílo, ve kterém se ukrývá poklad pro budoucí generace."*³⁵³

³⁵¹ Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html[online]. [cit. 2017-10-11].

³⁵² Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7550> [online]. [cit. 2018-04-17].

³⁵³ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 18–21.

Anotace

Jméno a příjmení: Josef HOVÁD
Název práce: Oděvní zvyklosti Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Počet stran: 96

Počet příloh: 32

Klíčová slova: Benedikt XVI.
papež
liturgie
preciosa
liturgická paramenta

Má diplomová práce pojednává o papeži Benediktu XVI., který byl na Petrově stolci od roku 2005 do roku 2013. Představuje život a způsoby oblékání Josepha Ratzingera - Benedikta XVI. během liturgie či mimo ní. Přibližuje duchovní a historický význam věcí, které papež používal a vysvětluje důvody, které k tomu vedly. Tato práce vychází především z příslušné literatury a dostupných pramenů, či z rozhovorů a článků papežského ceremoniáře Mons. Guida Mariniho.

Annotation

Name and surname: Josef HOVÁD
Title of work: Liturgical vestments and clerical clothing habits of Joseph Ratzinger (Benedict XVI).

Supervisor: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Number of pages: 96

Number of attachments: 32

Keywords: Benedict XVI
Pope
Liturgy
Preciosa
Church paraments

My thesis is about Pope Benedict XVI., who was at Peter's cathedra from 2005 to 2013. It represents the life and way of dressing of Pope Benedict during liturgy and historical significance of the things which Pope used and explains the reasons that led to it. This work is based primarily on the relevant literature and available sources or from interviews and articles with Guido Marini the Master of Pontifical Liturgical Ceremonies.

Summarium

Auctoris nomen et cognomen: Josef HOVAD

Operis inscriptio: Modus vestiendi Iosephi Ratzinger – Benedicti XVI

Operis rector: PhDr. Jitka Jonova, Th.D.

Paginarum numerus: 96

Annexorum numerus: 32

Verba principalia: Benedictus XVI
Papa
Liturgia
Preciosa
Paramenta liturgica

Haec commentatio magistralis vitam vestiendique modum Iosephi Ratzinger – Benedicti XVI sic ad actiones liturgicas ut ad alias praesentat. Gravitatem spiritualem necnon historicam rerum explicat, quibus papa usus est, atque rationes ad eas utendas. Benedictus XVI cathedram sancti Petri ab anno MMV usque ad annum MMXIII regebat. Haec commentatio praecipue a litteris aptis adhibendisque vel ab aliis fontibus impetrabilibus sumit, deinde a colloquiis atque articulis, quos Mons. Guido Marini, magister pontificiarum celebrationum liturgicarum, edidit.

Seznam zkratek

AAS = Acta apostolicae sedis

aj = a jiné

např. = například

r. = rok

resp. = respektive

s. = strana

Srov. = Srovnání

sv. = svatý

tzv. = tak zvaně

v. = verš

Zkratky jednotlivých knih Písma svatého uvedené v textu odpovídají vydání Nový zákon: *český liturgický překlad*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

- BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 109.
- JAN PAVEL II. *Universi Dominici gregis*. *Acta Apostolicae Sedis LXXVIII*, 1996, s. 1066.
- PAVEL VI. *Romano pontifici eligendo*. *Acta Apostolicae Sedis LXVII*, 1975, s. 824.
- Římský pontifikál*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 695.

Literatura

- BAILEY, Sarah. *Clerical vestments*, Great Britain: Shire Publications, 2013.
- BENEDIKT XVI. *Drahí bratia kňazi*, Gorazd n. f., Kňazský seminár sv. Gorazda, Nitra, 2017.
- BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008.
- BERTHOD, Bernard; BLANCHARD, Pierre. *Trésors inconnus du Vatican. Cérémoniel et liturgie*. Paris, 2001.
- BRAUN, Joseph. *Handbuch der paramentik*. Freiburg im Breisgau: Herdersche verlagshandlung, 1912.
- BRAUN, S. J. *Liturgisches handlexikon*. Regensburg: Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet, 1922.
- BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017.
- BURANELLI, Francesco (ed.). *Habemus Papam. Le elezioni pontificie da San Pietro a Benedetto XVI*. Catalogo della mostra (Roma, Palazzo Apostolico Lateranense, Appartamento Pontificio di rappresentanza 7. 12. 2006 – 9. 4. 2007), Roma: 2006.
- CABAN, Peter. *Liturgika*. Trnava: SSV, 2010.
- COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009.
- ĎATELINKA, Anton. *Psallite sapienter*. Zlaté Moravce: Christbook, 2017.
- DUDA, Ján. *Nový zákonodárca Katolíckej cirkvi*. *Tribunál* 4, č. 2, 2005.
- FOLTYNOVSKY, Josef. *Liturgika*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. S. R. O. 1932.

- GERARD, Skinner. *The Pallium*. L'Osservatore Romano: Weekly Edition in English, 2011.
- HARDOUIN-FUGIER, ELISABETH, BERTHOD, BERNARD. *Dictionnaire des arts liturgiques*, Fremur, 2015.
- JACQUES, Martin. *Za bronzovou bránou*. Trnava: SSV, 2000.
- JOHNSTONE, Pauline. *High fashion in the church*, Maney, 2002.
- KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. Praha: Metafora, 2007.
- MARTINEK, R. - OPPELTOVÁ, J. a kol., *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů. Archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 279 - 352.
- MARTINEK, Radek. *Mezi reformou a reformací. Oděv papežského dvora v časech krize*, Móda a oděv doby renesance, Praha NPÚ-ÚPS, 2018, s. 107.
- MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova.
- MARTINEK, Radek. *Textil v muzeu. Hra na mši aneb dětské hračky s církevní tematikou z přelomu 19. a 20. století*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 17 - 22.
- MARTINEK, Radek. *Všechny barvy církve. Barevnost křesťanského oděvu a její význam v tradici západní církve*. Ostrava, 2014.
- MARTINEK, Radek. *Nad knížaty a králi? Změna vizuálního obrazu papežství po II. vatikánském koncilu*. Salve. Revue pro duchovní život 4/2013, s. 85 - 102.
- MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, Communio 2015, 3.
- MERREL, Jan. *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita. Praha, 1963.
- MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009.
- NOONAN, James-Charles. *The church visible*. England: Medici Editorial Services, 2012.
- NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: 1902.
- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Devatenáctý díl, Praha, 1902.
- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Třetí díl, Praha: Argo, 1996 (fotoreprint z r. 1890).
- PACI, Sara Piccolo. *Storia delle vesti liturgiche. Forma, imagine e funzione*, Milano: Ancora, 2008.

- POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976.
- POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979.
- RATZINGER, Georg. *Můj bratr papež*. Praha: Portál, 2012.
- RATZINGER, Joseph. *Davanti al protagonista. Alle radici della liturgia*, Italia: Cantagalli Edizioni, 2009.
- RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2012
- RATZINGER, Joseph. *Jan Pavel II. Můj milovaný předchůdce*. Praha: Paulínky, 2008.
- RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005.
- RATZINGER, Joseph. *Opera omnia XI: Teologia della liturgia. La fondazione sacramentale dell'esistenza cristiana*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2010.
- RATZINGER, Joseph. *Pravda, hodnoty a moc*. Praha: CDK, 1996.
- RENDINA, Claudio. *Příběhy papežů*. Praha: Volvox globator, 2005.
- SEEWALD, Peter. *Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. Brno: Barrister & Principal, 2011.
- SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017.
- SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012.
- SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010.
- STOLLEIS, Karen. *Messgewänder aus deutschen Kirchenschätzen vom Mittelalter zur Gegenwart*, Regensburg: Schnell, 2001.
- TICHÝ, Radek. *Exsultet. Historie a liturgie velikonočního chvalo zpěvu*. Praha: Krystal OP, 2018.
- TUMPACH, J.-PODLAHA, A.: *Český slovník bohovědný*. Svazek 2. Praha 1912-1930.
- UFFICIO DELLE CELEBRAZIONI LITURGICHE DEL SOMMO PONTEFICE, *Cappella papale presieduta dal Santo Padre Benedetto XVI per la benedizione e imposizione dei palli*, Vaticano: Ufficio delle celebrazioni liturgiche del sommo pontefice, 2011.

Internetové zdroje:

ARIAS, Fernando. *The funeral of Pope John Paul II* [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://ferariasphoto.photoshelter.com/image/I0000ck40c57WLnY>

BICCINI, Gianluca. *Il pallio papale tra continuità e sviluppo: Monsignor Guido Marini illustra la nuova insegna che Benedetto XVI indosserà dal prossimo 29 giugno* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html

BREINDL, Filip. *Benedikt XVI.: Od osmi hodin jsem prostým poutníkem* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/ocekavame/benedikt-xvi-od-osmi-hodin-jsem-prostym-poutnikem/>

Camauro. *Benedykt XVI - galeria* [online]. 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.polityka.pl/galerie/1535519,5,benedykt-xvi---galeria.read>

Camauro. *The Camauro is back - No, it's not Santa* [online]. Spojené království Velké Británie, 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://rorate-caeli.blogspot.com/2005/12/camauro-is-back-no-its-not-santa.html>

Ďábel možná nosí Pradu, ale papež nikoliv [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278>

DUDA, Ján. *Nový zákonodarca Katolíckej cirkvi: Pokus o myšlienkový a osobnostný profil Benedikta XVI.* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2005-2/novy.htm>

Eccellenze venete: una mitria per Sua Santità [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venete-una-mitria-per-sua.html>

Elenco delle MITRE indossate da Papa Benedetto XVI: Benedict XVI [online]. 2016

[cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.cattoliciromani.com/61-elenco-dei-paramenti-e-dei-paliotti/25507-elenco-delle-mitre-indossate-da-papa-benedetto-xvi>

FRATER, Jamie. *Top 10 Items of Papal Regalia* [online]. 2007 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://listverse.com/2007/11/17/top-10-items-of-papal-regalia/>

Gammarelli. *Camauero* [online]. Řím, 2006 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.gammarelli.com/showArticolo.aspx?cod=2>

His Holiness Benedict XVI and Luisa Piccarreta [online]. 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://bookofheaven.com/the-cause/his-holiness-benedict-xvi-and-luisa-piccarreta/>

Historie. *Due scelte a confronto: Celestino V e Benedetto XVI* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://scuola.repubblica.it/sicilia-catania-icverga/2013/07/04/due-scelte-a-confronto-celestino-v-e-benedetto-xvi/>

HOPPER, Nate. *The Pope's New (Bespoke) Shoes* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/>

CHLUMSKÝ, Jan. *Světcí k nám hovoří* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4867>

Liturgical designs for catholic worship: Benedict XVI [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-9.html>

Liturgie. *La ferula* [online]. Vatikán, 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_ferula_it.html

MELLONI, Alberto. *E scomparve la ferula conciliare* [online]. Vatikán, 2012, [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: http://www.corriere.it/cultura/12_febbraio_08/melloni-scomparve-ferula-conciliare_8ae7c87a-5260-11e1-9430-803241dfdaad.shtml

O 'anulus piscatoris' desenhado por Enrico Manfrini para Paulo VI e que será em prata o do Papa Francisco Dostupné z:

<https://www.google.cz/search?q=anulus+piscatoris+di+papa+francesco&tbm=isch&bas=0&source=ln&sa=X&ved=0ahUKEwipvY-eidLeAhUsPewKHVsIDrsQpwUIIA&biw=1536&bih=754&dpr=1.25#imgrc=8C2buKYLaZOIDM>

Pallium. *RITUS BENEDICTIONIS ET IMPOSITIONIS PALLIORUM* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://textosparalaliturgia.blogspot.cz/2014/02/ritus-benedictionis-et-impositionis.html>

Papal clothing and liturgical practices [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: [https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html%20\[online\].%20\[cit.%202018-03-15\].](https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html%20[online].%20[cit.%202018-03-15].)

Pečetní prsten Benedikta XVI. rozbije podle tradice kardinál komoří [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie_historie/pecetni-prsten-benedikta-xvi-rozbije-podle-tradice-kardinal-komori_201303011354_akottova

PETRE, Jonathan. *Pope delights crowds with Santa look* [online]. 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z:

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/1506119/Pope-delights-crowds-with-Santa-look.html>

Pope Emeritus Benedict XVI 90th Birthday Vestments [online]. 2011 [cit. 2018-04-16].

Dostupné z: <https://www.diclaro.co.uk/collections/ bespoke-vestments/bxvi>

Pope Gives His Cardinal's Ring to Mary at Altoetting [online]. 2006 [cit. 2018-04-16].

Dostupné z: <https://zenit.org/articles/pope-gives-his-cardinal-s-ring-to-mary-at-altoetting/>

Prada. *Il papa non veste Prada ma Cristo* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z:

<http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/205488.html>

RUBELLI "DRESSES" POPE BENEDETTO XVI [online]. 2011 [cit. 2018-04-16].

Dostupné z: <http://www.rubelli.com/en/news/rubelli-a-oedressesa-pope-benedetto-xvi>

SEEWALD, Peter. *Sono la fine del vecchio e l'inizio del nuovo* [online]. 2006 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.italialaica.it/news/rassegnastampa/39880>

SCHNEIDER, Sven Raphael. *Adriano Stefanelli – The Pope's Shoemaker* [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/>

STEFANELLI, Adriano. *The Amazing Mosaics of Ravenna* [online]. 2018 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.adriano-stefanelli.it/about.php#navbio>

The Amazing Mosaics of Ravenna [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://wellthatwasdifferent.com/2016/09/08/the-amazing-mosaics-of-ravenna/>

Guido Marini, [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: https://www.goodreads.com/author/show/4715410.Guido_Marini

Tiára. RHODES, Kathleen G. Gold and Silver Tiara Symbol Of Outmoded Glory of Papacy [online]. 1978 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/local/1978/09/08/gold-and-silver-tiara-symbol-of-outmoded-glory-of-papacy/db6a5edf-f8b1-41b4-b262-c857286d0589/?utm_term=.192714426ae2

MATZUZZI, Matteo. [online]. [cit. 2019-04-15]. Liturgia, a piccoli passi si torna al pre-Ratzinger. Dostupné z: <https://anticattocomunismo.wordpress.com/tag/piero-marini/>

Seznam příloh

Obrázek 1 Profesor Joseph Ratzinger	76
Obrázek 2 Papežský kříž Pavla VI.	77
Obrázek 3 Ferula Pia IX.	78
Obrázek 4 Ferula Benedikta XVI.	79
Obrázek 5 Pektorál.....	80
Obrázek 6 Prsten rybářův	81
Obrázek 7 Starokřesťanské pallium.....	82
Obrázek 8 Pallium od roku 2009	83
Obrázek 9 Mitra Pia IX. (1854)	84
Obrázek 10 Mitra Benedikta XV.	84
Obrázek 11 Mitra k 80. narozeninám	85
Obrázek 12 Mitra Jana Pavla II.	85
Obrázek 13 Mitra Josepha Ratzingera	86
Obrázek 14 Kasule zlatá	86
Obrázek 15 Kasule Jana Pavla II. (1989)	87
Obrázek 16 Kasule a mitra Jana Pavla II. (1987)	87
Obrázek 17 Kasule Rubelli a fanon	88
Obrázek 18 Kasule Pavla VI.....	89
Obrázek 19 Kasule Filip Neri	89
Obrázek 20 Kasule červené barvy	90
Obrázek 21 Kasule 80. narozeniny	90
Obrázek 22 Boty Benedikta XVI.	91
Obrázek 23 Tabarro	91
Obrázek 24 Červená zimní mozzeta	92
Obrázek 25 Letní verze mozzety	92
Obrázek 26 Velikonoční mozzeta.....	93
Obrázek 27 Tiára Benedikta XVI.	93
Obrázek 28 Camauro	94
Obrázek 29 Cappelo romano	94
Obrázek 30 Volnočasový oděv emeritního papeže.....	95
Obrázek 31 Pektorál emeritního papeže	95
Obrázek 32 Prsten emeritního papeže	96

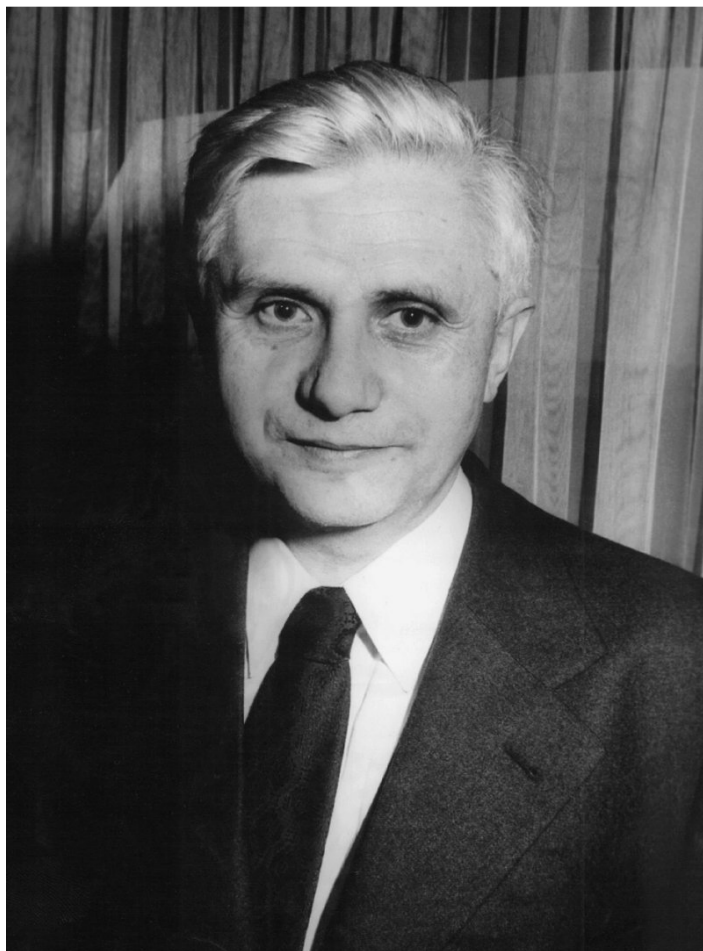
Seznam internetových odkazů obrázkové přílohy

- Obr. č. 1. <https://ratzingeranswein.wordpress.com/2016/06/27/121969-fe-y-existencial> [online]. [cit. 2018-04-18]
- Obr. č. 2. <https://kylebstiff.wordpress.com/2013/02/17/the-fall-of-pope-benedict-and-the-rise-of-petrus-romanus/> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 3 https://i1.wp.com/wmglenosborne.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/02/Pope_Benedict_Kerri_March_2010.jpg[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 4 <https://lifeondoverbeach.wordpress.com/2016/01/13/pope-benedict-xvi-rock-is-the-expression-of-elemental-passions/#jp-carousel-12263> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 5 <http://paparatzinger5blograffaella.blogspot.cz/2012/04/questa-settimana-si-entra-nellottavo.html> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 6 <https://www.catholicvote.org/five-reasons-we-should-always-eat-fish-on-fridays/#prettyPhoto/2/> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr.č.7 <https://www.facebook.com/StJamesSanAntonio/photos/pcb.10156032498024547/10156032497814547/?type=3&theater> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 8 <https://www.gettyimages.de/ereignis/holy-easter-mass-urbi-et-orbi-message-and-blessing-142622945#pope-benedict-xvi-delivers-his-urbi-et-orbi-message-and-blessing-from-picture-id142575883>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 9 http://www.pinsdaddy.com/local-catholic-leaders-react-to-pope-benedict-xvi_UgyLzDJCwpumVBYHIK*m3RZoBCXRK2v4IISLafDOCeDkS%7CKiegCN6jmfBX%7CgbtHfKjeJ7Pbp156nOQzOxm2tJQjFJERs8cCgLaezne5hdZ6HhgmYnjeFlxHbQ88roFYQPcLnfywE*cqoct*RDihZgvbp0kvohxz1yeTyxL2pBnju2sbdTWDkc4dAC3KQ1v6gHpAGBIuqdoWkHktFjCE*R9ztG*uIrPY*sDkFf4HEr*6Nvm5i2rXV%7CEWLx%7CZYkUHMFf3DCpE02DHkjZAJHAXZBE2OFgl9MGflxEqhebMZsw/[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 10 <http://www.turnbacktgod.com/pope-benedict-xvi-pics-02/> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 11 https://www.google.cz/search?sa=G&hl=en-CZ&q=cappello+del+papa+nome&tbm=isch&tbs=simg:CAQSmwEJyoeNcDBsX1QajwELEKjU2AQAACAg9CBUIBQgIDAsQsIynCBpiCmAIAxIooR2jHdQcrBHgEj4crxGcHbArpB3kJIwu6iSWLt8v5SSTLt0vlC7pPxowQZYbgbotlWc4Iy40-B3luJGkuv2d3QprnY0puasz57LfrY4y7wUT9bVf_1z02aIHIAQMCxCOrv4IGgoKCAgBEgTBd7BMDA&ved=0ahUKEwi_hob06sPaAhVyhaYKHSdUAKIQwg4IJigA&biw=682&bih=710#imgrc=yoeNcDBsX1QpzM: [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 12 <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venete-una-mitria-per-sua.html> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 13 <http://arhiva.dalje.com/en/foto.php?id=19&rbr=24870&idrf=968608> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 14 <https://lifeondoverbeach.wordpress.com/2016/01/13/pope-benedict-xvi-rock-is-the-expression-of-elemental-passions/#jp-carousel-12263> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 15 http://www.ghajnsielem.com/activities/05/april_24.html[online]. [cit. 2018-04-18].

- Obr. č. 16 <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2000.html> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 17 <http://www.lemotdujour.website/pallium/>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 18 <http://paparatzinger2-blograffaella.blogspot.cz/2009/06/benedetto-xvi-davanti-ai-50-mila-disan.html> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 19 <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-16.html> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 20 <https://www.polityka.pl/galerie/1535519,7,benedykt-xvi---galeria.read> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 21 <https://www.diclara.co.uk/products/pope-emeritus-benedict-xvi-90th-birthday-vestments-1> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 22 <http://worldpronews.com/76754/7921/290/e120e974a1762d7b9f4622ad7eec959b45e23f7e>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 23 <https://cz.pinterest.com/pin/531002612285821559/>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 24 <http://www.freeforumzone.com/discussione.aspx?idd=354494&p=212> [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 25 <http://madreigrejaemfotos.blogspot.cz/2012/>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 26 https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Tiara_Benedict_XVI.JPG[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 27 https://www.la-croix.com/Semaine-en-images/Benoit-XVI-reutilise-le-camauro-_NG_-2005-12-26-511921 [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 28 <http://www.remocasilli.it/galleries/editorial/>[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 29 https://www.mzv.cz/vatican/it/attualit_ed_eventi/navsteva_u_emeritniho_papeze_benedikta.html [online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 30 http://www.pinsdaddy.com/bishop-blase-cupich-amp-171-one-catholic-life_YZ0n1za*mIU*dDOuVMAilQICiX D6HbOPRhxN4frXmILbvQKIVpohnXLjZVSDwu7*zEAYqxMiOfO4V7cLrqfg/3ukNIZUp2KNos8oI5dOhwEXQKu6cf6bqkNXrxZcWwQN%7ChS3yglvBk9Wj5GWE4UKnnAxr0oA3LmVbdP0wnzOoJSIPXn48rJ%7CBigr%7CuYDYdIVwvmW0mnW70Q181DTG5hqIj5Ib%7CwiqJjDjFPYRUTDOoGYhAPY04K3J3MYwpHLNklQ/[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 31 https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Anneau_Concile_Vatican_II_Argent.jpg[online]. [cit. 2018-04-18].
- Obr. č. 32 <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s190.html> [online]. [cit. 2018-04-23].

Obrázková příloha

Obrázek 1 Profesor Joseph Ratzinger

Obrázek 2 Papežský kříž Pavla VI.

Obrázek 3 Ferula Pia IX.

Obrázek 4 Ferula Benedikta XVI.

Obrázek 5 Pektorál

Obrázek 6 Prsten rybářův

Obrázek 7 Starokřesťanské pallium

Obrázek 8 Pallium od roku 2009

Obrázek 9 Mitra Pia IX. (1854)

Obrázek 10 Mitra Benedikta XV.

Obrázek 11 Mitra k 80. narozeninám

Obrázek 12 Mitra Jana Pavla II.

Obrázek 13 Mitra Josepha Ratzingera

Obrázek 14 Kasule zlatá

Obrázek 15 Kasule Jana Pavla II. (1989)

Obrázek 16 Kasule a mitra Jana Pavla II. (1987)

Obrázek 17 Kasule Rubelli a fanon

Obrázek 18 Kasule Pavla VI

Obrázek 19 Kasule Filip Neri

Obrázek 20 Kasule červené barvy

Obrázek 21 Kasule 80. narozeniny

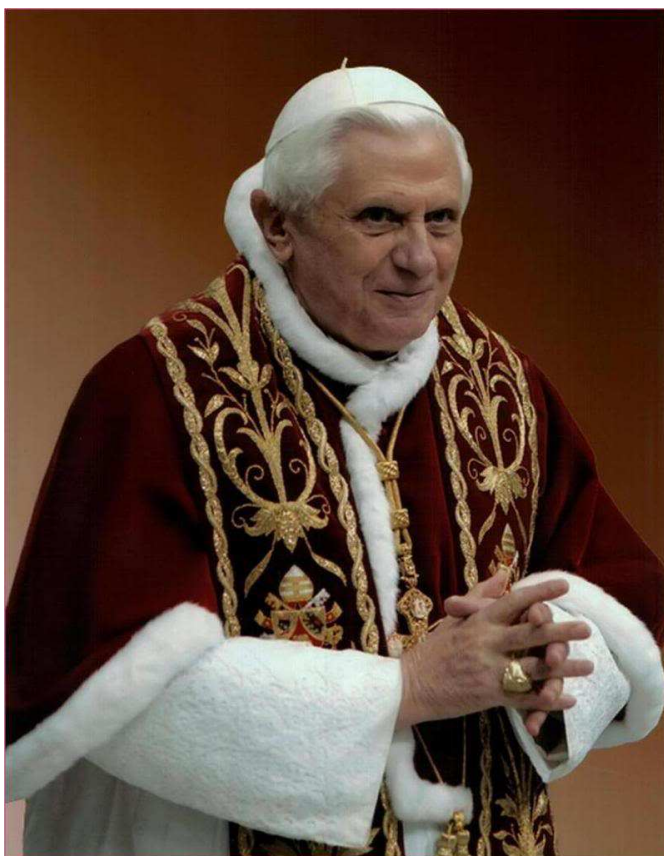
Obrázek 22 Boty Benedikta XVI.

Obrázek 23 Tabarro

Obrázek 24 Červená zimní mozzeta

Obrázek 25 Letní verze mozzety

Obrázek 26 Velikonoční mozzeta

Obrázek 27 Tiára Benedikta XVI.

Obrázek 28 Camauro

Obrázek 29 Cappello romano

Obrázek 30 Volnočasový oděv emeritního papeže

Obrázek 31 Pektorál emeritního papeže

Obrázek 32 Prsten emeritního papeže

